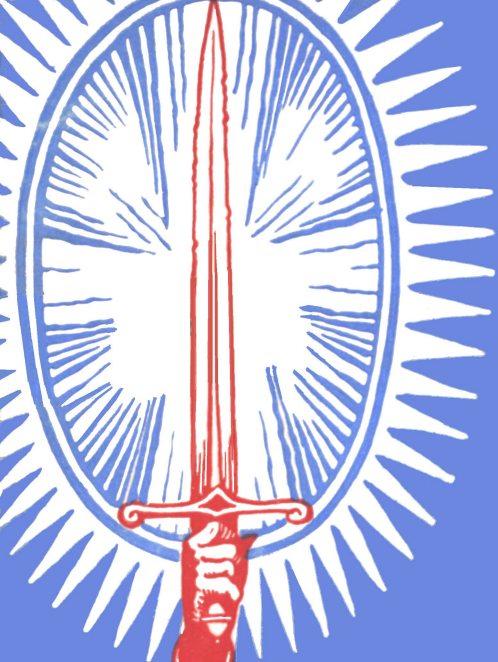

TAMÁSI.
JÓZSEF.

VEDD
A

MÁRTON

SZENT-KARDOT!

SZALÉZI-MŰVEK

VEDD A SZENT KARDOT!

TAMÁSI JÓZSEF

**VEDD A SZENT
KARDOT!**

**Nihil obstat. Dr. Antonius Somogyi censor. Nr. 102|1941. Imprimatur. Jaurini,
die 14. Januari 1941. Dr. Rudolphus Rogats vicarius capitularis.**

**A RAJZOKAT
MÁRTON LAJOS
KÉSZÍTETTE**

***K**i szakít el minket Krisztus szeretetétől ?
Nyomorúság vagy szorongatás ? Éhség, me-
zítelenség, veszedelem, vagy kard ?*

*Sem halál, sem élet, sem jelenvalók, sem
jövendők, sem magasság, sem mélység, sem
egyéb teremtmény el nem szakíthat minket
az Isten szeretetétől, amely Jézus Krisztus-
ban, a mi Urunkban vagyunk. (Róm 8, 35-39.)*

Győr, 1941.

*Kapisztrán Szent Jánosnak, a kereszt hősének
napján.*

VEDD A SZENT KARDOT!

A középkori lovagrendek apródjai arcát a felavatás-kor karddal érintették meg. Így szólt a felavató: Isten tiszteletére viseld el ezt az ütést, de többet egyet se! Légy bátor! Jobb lovagnak lenni, mint szolgának!

Szól hozzád is Krisztus, és keresztes vitézévé avat: *Fogadd a szent kardot!* Ne véljétek, hogy békét hoztam a földre! Nem jöttem békét hozni, hanem kardot! (Máté 10, 34.)

Buzdít a nemzetek apostola is, hogy állj teljes készségben és fegyverzetben: Vegyétek fel az Isten fegyverzetét! (Ef 6, 13.) Vegyétek a hit pajzsát, az üdvösség sisakját és a Lélek kardját! (Ef 6, 16—17.) Törd magad, mint Krisztus jó katonája! (Tim 2, 3.) Int mindenkit az apostol, hogy „egészséges tanítás alapján képes legyen azokat, akik ellenmondanak, megcáfolni.” (Tit 1, 9.)

Az egyház a spártai anya szavaival adja át a *pajzsot*, és csak ennyit mond hadba indultadban: „Ezzel vagy ezen!”

Harcold a hit harcát! (Tim 6, 12.)

II. Orbán pápa (1088—1099) zsinatot hív össze Clermontban, hogy a Szentföldet visszafoglalják a pogányoktól, hogy a terjeszkedő félhold ellen megvédjék a Nyugatot, és hogy Keletet kibékítsék Nyugattal. Egy szívvel, egy lélekkel harsan fel a nép: Isten akarja!

Nézz be a szellemi vívás műhelyeibe, lépj be a kardok boltjaiba és régiségáraiba: találsz ennél a kardnál régibbet, díszesebbet és hatalmasabbat!

Nem a lernai sokfejű szörnyeteget kaszaboló Herkules kardja ez. Nem az északi hős Frithjof kardja ez, amelynek békében homályos rávéssett betűi a csatában csillognak-villognak: „a villám testvére”. Nem Nagy Sándor pallosa ez, amely kettévágja a gordiuszi csomót. Nem a Rótszakállú rettenetes kardja ez, amelyet nemzeti veszedelem idején visszavár a nép. Nem Bouillon Gottfrid kardja ez, amellyel ellenfelét egy csapásra egészen a ló nyergéig kettészeli. Nem Skander bég szabályja, amelyet a török szultán sem emelhet meg.

A tanakodó húnoknak és magyaroknak adott Isten kardja ez: Nyugatra tartsunk vagy Keletnek menjünk?

Az országban körülhordozott véres girbe-görbe fringia ez: Jönnek az újtatórok, ránk törnek az újpagányok!

Új viharfelhők tornyosulnak az egyház egén hol keleten, hol nyugaton. Kis felhő is nagy esőt vethet. Füstfelhők gomolyognak. Nincs messze a láng a füsttől.

Dörzsöljük ki a szemünkből az álmot! Ne gémeljünk álmosan! Ébredjünk a halálos közömbösségből!

Remigius püspök Clodvignak és katonáinak Jézus szenvedését ecseteli Reimsban 496-ban. Mikor a keresztrefeszítés jelenetéhez ér az apostolutód, szegyenpír önti el a vadtekintetű, de nemes szívű vezér arcát, kardjára csap: Voltam csak volna ott vitézeimmel!

Vedd ezt a kardot! Rántsd ki hüvelyéből a frank vezér lelkesedésével, és tekerd markolatára törökverő Hunyadink szentolvasóját!

Kopját kopjával, pallost pallossal kell visszavenni!

Savonarola szavai 1495 virágvasárnapján jégesőként

hullnak a hallgatóságra. Felkiált: Firenzeiek, akarjátok Krisztust Királyotoknak? Éljen Krisztus Király! — zúgja a nép. És a nép, később 1527-ben a hatóság is rávéseti a fenyegető ostrom zűrzavarában a Palazzo Vecchio főkapujára: Jézus Krisztus a firenzei nép és hatóság határozatából megválasztott Király!

Krisztus Király!

Te vagy énnekem győzhetetlen fegyverem,
Paizsom, kűfalam, minden reménységem!

(Zrínyi, Szigeti veszedelem II, 65.)

VAN ISTEN!

Megkérdeztem a fecskéket, fülemüléket:

Miért?

Azért jöttünk, hogy tovatünjünk!

Megkérdeztem a vágyakat, virágokat:

Miért?

Azért jöttünk, hogy tovatünjünk!

Megkérdeztem a folyókat, viharokat,

Megkérdeztem a kacagó tavaszokat,

Megkérdeztem a napot, holdat, csillagrendszereket,

Megkérdeztem a bölcseségeket, eszméket, vallásokat,

Megkérdeztem a fekete koporsósarnokokat:

Miért?

Azért jöttünk, hogy tovatünjünk!

Megkérdeztem végül az Istent:

Miért?

Én nem jöttem, és nem megyek!

Én nem voltam, és nem leszek!

Én vagyok!

(Mécs László.)

Vezet-e út Istenhez ?

Létezel-e világtól különböző és világfeletti személyes Lény vagy csak a hit, a szív meg a képzelet szült?

Vezet-e út Hozzád vagy meg sem közelíthetünk?

A Graubündeni „kegyetlen út” egyik oldalán a Rajna zúg félelmetesen, a másik oldalán meredek sziklafal ijeszt. Hozzá még a hegymászás veszedelmei is megdobogtatják a szívet: a földomlás, a köd és a szédülés. Izig-vérig hegymászó legyen, aki felhág a tetőre.

Hannibal így lelkesíti kísérőit: Az Alpok után Itália!

Induljunk el Isten felé! Szedjük szaporán lábainkat! Az út végén ózondús levegőt szívunk magunkba, az istenközelség magaslati levegőjét. Ott megpihen szívünk, és messze lát értelmünk. Ott a felhőkarcoló hegy ormán terem a villám. Ott a sasok tanyája. Ott a ritka havasi gyopár. Onnét fénylő arccal nézhetünk a völgyre és a síkságra. Elmúlik a sötétség, és felkel a nap és felettünk a kék ég.

Milyen utak vezetnek Istenhez?

Csalogatnak a veszélyes utak: Csak hisszük, de nem tudjuk, hogy van Isten. Közvetlenül szemlélhetjük. Vakon és ösztönszerűen fogadjuk el létét. Érezzük, hogy van. Követeli a gyakorlati ész Isten létét. Átéljük és megtapasztaljuk, hogy van Isten. A tudatalattiban ébred fel Istennek szükségérzete. Az élet égető kérdéseire csak Isten létének feltételezésével adhatunk választ. Isten azért van, mert a benne való hit gazdagítja életünket.

A mi utaink ezek: az emberiség közmegegyezése, a világ rendje, a földön tapasztalható törvényszerűség, a mozgás és az élet keletkezése bizonyítja, hogy van Isten.

Világító mécsesünk az utakon az okság elve.

Aki ezt a világosságot elfújja, az a tudományra borít sötétséget.

Az okság elve így hangzik: Mindennek szükségképpen megvan a maga elegendő oka.

Az elv az, amiből valami van, lesz, vagy amiből valamit megismerhetünk. Az ok az, ami mivoltával valamit megmagyaráz, vagy befolyásával valamit létrehoz. Az okság elve alapigazság, amelyet nem lehet tovább bizonyítani, és amely önmagától világít. Ilyen alapigazság az azonosság elve: Minden dolog azonos önmagával. Ilyen az ellenmondás elve: Lehetetlen, hogy valami ne legyen az, ami, vagy az legyen, ami nem. Ilyen a harmadik kizárásának elve: Egy dolog vagy ez, vagy nem ez, harmadik eset nincsen.

Raffaello athéni iskoláján Aristoteles a földre szegzi szemét, Platon ellenben a csillagokra emeli tekintetét. Tekinthejtük a nagyvilágmindenséget, szemügyre vehetjük a kisvilágmindenséget: mindenütt Isten lábnyomára akadunk, és az okság elve alapján ezt kell mondanunk: Van Isten!

Az emberiség közhíte, hogy van Isten

Mindenkor és mindenütt felismerte és elismerte az ember az Istent, — mondja az embertan és földismeret. Az ember a jégkorszakban jelenik meg a Földön. *Tör-*

ténelme tavaszának kinyílt hóvirága az istenhit és már élete hajnalán Istenhez emeli szívét.

Jól tudja ezt Plutarchos: Senki sem látott és lát olyan várost, amelynek istene ne lenne, amely áldozatot ne mutatna be. (adv. Coloten. c. 31.) Cicero is meggyőződik erről: Nincsen olyan durva és vad nemzetség, mely ne tudna Istenről, jóllehet nincs tisztában azzal, miként illenék tisztelnie. (De legibus I. 8.)

Már pedig ennek az időtlen idők óta meglévő közmegegyezésnek forrása nem lehet sem tévedés, sem csalás, hanem csakis az igazság kényszerítő ereje, mert amit a józan emberi ész vall és követ, az nem lehet hamis.

Ha van szem, akkor kell lennie fénynek. Ha van fül, van hang. Ha jelentkezik az éhség, azt eledelnek kell elvernie. Ha éget a szomjúság, itálnak kell eloltania. Ha van vándorösztön, virulnak melegebb tájak. Ha van Istenben való általános hit, akkor kell másvilágnak léteznie.

Egyes hitetlen kutatók tudni vélik, hogy találtak népet Isten nélkül. Ezeknek a felfedezőknak a fejére olvashatjuk, hogy a vallási fejlődéelmélet előítéletével jártak a vad népek között, hogy nyelvi járatlanságuk akadályozta őket a megfigyelésben, és végül, hogy újságéhségük elől a természet gyermekei titkolózásba burkolóztak.

A félelem szüli a vallást, — hirdetik Lucretiusszal mások. Elismerjük, hogy a megrázó természeti tünemények megfélemlíthették a Föld egyszerű fiát. De ne tévesszük össze a fiút az atyával! A félelem nem hozza létre, hanem a már meglévő istenhitet felkelti. Ezért ajánlották a középkorban: Ha nem tudsz imádkozni,

eredj a tengerre! (Qui nescit orare, pergat ad mare!)

Rousseau nem restellte azt állítani, hogy az *Istent a papok és az „Isten kegyelméből való fejedelmek” talál-ták ki*. Ennek a gyanusításnak se eleje se veleje, hiszen előbb van Isten, csak azután lehet szükség papra. Továbbá a történelem tanít arra, hogy a zsarnokok kiölik a szívekből az istenhitet, nemhogy elrendelik. A francia forradalom vezérei (1793—94) letaszítják trónjáról az Istent, és helyette az észet istenítik.

A világ rendje és törvényszerűsége Istenről beszél

Az égitestek viszonya és mozgása a nehézkedés törvénye szerint igazodik. Az elemek a meghatározott arányok törvénye szerint egyesülnek. Az ásvány- és növény- és állatvilág bámulatos fokozatosságában egyik lény sem lépte át országa határát. Az ásvány van. A növény van, és táplálkozik, érez, szaporodik. Az állat van, táplálkozik, érez és mozog. Az ember van, táplálkozik, érez, szaporodik, mozog és gondolkodik meg elhatároz.

Honnét van a nyugvó lények rendje, a tevékeny lények törvényszerűsége. A véletlentől? „*A véletlen a bu-ták istene,*” — mondja Frigyes Vilmos porosz király. A természet titokzatos erejéből? Egy őslényből? És ezek honnét vannak?

Az okság elve a rendnek rendezőt, még pedig *értel-mes rendezőt* követel. Ámde az értelmes rendezők során nem mehetünk a végtelenbe. Kell tehát egy első értelmes rendezőnek lennie, ez az Isten.

Már Cicero is rájött erre: „Nevezhetjük embernek

azt, aki látja a bámulatos rendet a csillagok között és nem vallja meg, hogy mindenben egy felsőbb ész működik? Mondjuk-e egyáltalán embernek azt, aki a pusztá véletlenségből magyarázza azt, amit a legmélyebb értelemmel is alig foghatunk fel?” (De natura deorum 2, 28.)

Számtalan rendellenesség éktelenkedik a világon, — halljuk az ellenvetést. Vitathatatlan igazsága van ennek a nehézségnek a ténymegállapításban, de gondoljunk arra, hogy a sok látszólagos rendellenesség a Teremtő árnyékolása a világ gyönyörű festményén, és hogy diszszonancia a világ istendicsőítésében.

A világban látható célszerűség Istenre mutat

A nagyvilágban és a kicsiben letagadhatatlan célszerűség uralkodik.

A hideg világtérben keringő Földünket a Nap melegíti. Rideg sorsra jutna a földünk, ha a Nap nem vonzaná, és sugaraival nem melengetné. Ekkor, mivel csak a nehézségi erő működne a földkérgen, a laza anyagok a magasból a mélybe csúsznának, a völgyeket betöltené a hegyek törmeléke. Általános egyensúlyi állapot állna be, és csend honolna a romokban heverő felszínen. A Napnak tehát az az egyik célja, hogy a Földön az életet lehetővé tegye.

Régóta bámuljuk az állatvilágban a madarak vándorlását ősszel, a halak ívását, a madarak fészekrakását, a pók hálósövését és a hangyák társadalmi életét.

Az állati és emberi szervezet felépítésében és működésében sem tagadhatjuk a célszerűséget.

A célszerűség elégséges oka csak végtelenül *bölcs Lény* lehet, ez az Isten.

Ha bölcs az Isten, honnét az emberi szenvedés?

A keserű könnyek tengere előtt régóta áll az ember. Az emberi szívkaagylóban kintól és kínban születnek a lélek gyöngyei, a könnyek. Két sikoly az életünk a tövises és bojtörjános földön: születünk és meghalunk. Mindennapi kenyerünkhöz veríték és vér tapad. Életünk napjának bánatvilága a virradata meg az alkonya is. Melyik örömünknek nincs üröme? Örömünk melyik rózsájának nincs tövise?

Honnét vagytok, szomorú szemekből kiserkedő, kibuggyanó könnyek? Honnan a bánatfelhők esője? És honnét a bánat?

A hitetlen tudós és bölcs a pogánnyal mondja: A baj, a bánat és a betegség szerencsétlenség.

A hívő így következtet: Isten akarata nélkül vagy ellenére semmi sem történhetik. Ami a világon történik, azt *Isten* vagy akarja, vagy megengedi, vagy eltűri. A *szenvedést* is *megengedi*, de nem önmagáért, hanem, *mert belőle jó származik.*

Szenvedéssel bünteti Isten a bűnös embert, mert visszaélt szabadakaratóval. Szenvedéssel váltja meg Isten az embert, aki elesett. Szenvedéssel tökéletesíti, tisztítja, világosítja, figyelmezteti és dicsőíti meg az embert, akit megváltott.

A szenvedés Isten vésője, vele műremekké faragja tökéletlenségeinket. A szenvedés Isten kohója, benne rútságunk salakját égeti ki. A szenvedés isteni figyelmeztetés: Javulj meg és gondold az előbb és többet sírókra! A szenvedés égi vihar, új élet sarjad nyomában. A szenvedés Odysseus harsonája, hogy gyáván meg ne

fussunk, hanem a trójai háború Achillesével nyúlunk a lélek fegyvereihez. A szenvedés nagygyá tesz!

Erről beszél a hegy cédrusa:

Nem fojt meg a szikla. Nem rág el a féreg. Nem sápaszt meg az éjszaka. Nem árt a dér. Nem éget ki a napfény. Illatom elúzi a kígyókat. Állom a vihart, eshetik az eső, üssön a villám! Csak egyet érzek, hogy nagygyá kell nőnöm! Csak egyet érzek, hogy széttekintetek, és lepillanthatok a hegytetőről a völgybe!

Isten létét bizonyítja a mozgás

Ezen a világon minden változik. A létező dolgok változnak hely, mennyiség és minőség szerint.

Változnak az egyszerű természeti lények. A parányok mozognak, vonzó és taszító hatást gyakorolnak.

Az összetett lények is változnak percről percre. Változnak az égi testek. Változik az ásvány-, növény- és állatvilág. Változik bennünk az anyag és a szellem.

Ami változékony, az nem okvetlenül létezik. Mert kap valamit, amije nem volt, és amire rá volt utalva.

Ha ez a világ csupa nem szükségkép létező lényekből áll, kell lennie valaminek vagy valakinek, aki ennek a világnak létet adott. Ez a világleletti, másra nem szoruló, *önmagától való* és önmagában végtelenül tökéletes *lény az Isten*.

Az egymást tökéletesítő lények sorában nem mehetünk a végtelenig. *Őrök mozgásról* nem beszélhetünk. Ezt az örökkévalóságot a tudomány nem tapasztalhatja meg, mert átlépi területét és az „örök” szó időt mond, nem pedig okot.

Érvelésünket megerősíti Clausius és Helmholtz *hőhalál-elmélete*, amely szerint a Földön a mozgás nem tarthat örökké. Az egyszer hővé alakult erőmennyiség teljesen soha vissza nem alakulhat. Lassankint valamennyi erő hővé alakul. A hő azonban csak addig végezhet munkát, míg hőkülönbségek vannak a világon. A hőkülönbségek is egymás kiegyenlítésére törekcszenek. Az egyensúlyállapot elérésével beáll a hőhalál, meghal a természet a Földön és a többi csillagokon —273 C° hideg lesz. Ha a mozgás megszűnik, akkor valaha kezdődött. Megindítója az első ok, az Isten.

Turgenyev orosz író két hegycsúcsa beszélget. Az alacsonyabbik odaszól a havasabb fejűnek: „Mondd csak, mi hír ott alatt?” — „Sötét felhők takarják a földet” — feleli a kédezett. Pár ezer év múlva megismétlődik a kérdés: „Te magasabb vagy, mit látsz a földön?” — „Emberkéek járnak rajta.” És sok ezer év múlva: „És most?” Felel a szomszédos hegy: „Fehérség mindenütt. Minden kihalt, nyugodtan alhatunk.” És örökre kialszik a fényes égbolt, és örökre megnémul a föld.

Az élet a földön Istenre utal

Kant (1827) — Laplace (1796) elmélete szerint a Földön valaha olyan hőség volt, hogy az élőcsíra el nem bírhatta. Ma azonban van tenyészeti, érzéki és szellemi élet a Földön. Honnét van ez az élet? Vagy magától ered, vagy mástól. Vagy ősnemzödés vagy teremtés következménye.

Az *ősnemzödés* tana szerint az élet szikrája a szeretlen anyagból teremtés kizárásával hívta létre a szer-

ves élőket. „Hátha” az élet kedvező feltételekkel élettelemből támadt, hiszen már a régiek is azt hitték Lucetiustól kezdve Häckel Ernő jénai egyetemi tanárig, hogy a rothadó húsból férgek, a fán gombák és a sárból piócák keletkeznek.

Az ősnemződés hívei kényelmes módszert választanak, hiszen bizonyosnak veszik, amit bizonyítaniok kellene! Továbbá elfelejtik megmondani, hogy a szervetlen anyag milyen működéssel vált szerves anyaggá a természetben, ahol rendíthetetlen törvény: „Élőlény csakis élőlényből származhatik”. Nem veszik figyelembe, hogy eddig vegyi uton az összes elképzelhető feltételek előállításával sem sikerült élő szervezetet előállítani. *Pasteur* pontos kísérletekkel kimutatta, hogy a látszólagos ősnemződés a levegőben szállongó csiráktól ered, és így az *élőlények szervetlen anyagból való közvetlen képződését a természettudományi tények sorából törölte.*

Milyen az Isten ?

Valami vagy szükségképen létezik, vagy nem. Ámde a világ lényei nem léteznek szükségképen. Mert lehetnek is, nem is. Ilyenek is lehetnek, meg olyanok is. Valójában azonban vannak, és mint ilyenek vannak. Mi szabta meg, hogy legyenek? Hogy ilyenek legyenek? Hogy a létnek ezt a fokát, ezt az árnyalatát és ezt a fajtáját képviseljék? Más? Nem lehet minden mástól, mert a mindenén kívül nincs más. Van tehát a mindenben valami, ami nem mástól lett, hanem önmagától.

Ha *Isten magától való*, akkor semmi sem korlátozza létében: *végtelenül tökéletes*. Ha végtelen, akkor a vé-

ges embernek *felfoghatatlan*. *Kimondhatatlan* is, mert amit nem értünk meg, azt ki sem mondhatjuk. *Egy* az Isten, mert több végtelen lény ellenmondás.

Isten első oka a világnak. Ami részekből áll, nem lehet első. Ami összetett, az összetevő okot követel. Tehát Isten *egyszerű*. Ha egyszerű, testi szemmel láthatatlan. *Végtelen értelem* az Isten. *És végtelen akarat*. Ismeri önmagát, és ami rajta kívül van, lehet és lesz. Szereti önmagát és mindazt, ami rajta kívül van. Akarata nélkül vagy ellenére semmi sem történhetik. Minden, ami történik, azt vagy akarja, vagy megengedi vagy elűri. Mindent megtehet, amit csak akar. A teremtmény-nyel szemben *irgalmas és igazságos*. *Igéreteit és fenyegetéseit végrehajtja*.

Mivel Isten végtelenül tökéletes, azért *változatlan*. Ami ugyanis változik, az tökéletességet nyer vagy veszít. *Örök* az Isten, miután nincs benne változás. *Mindenütt jelen van* az Isten vagyis erejével betölti a világmindenséget, amelyet kigondolt, fenntart és együttműködésével lehetővé teszi képességeink működését.

Az istentelenség

Sok köntöst öltött magára a kétkedés és lázadás Luciferje. Midőn az idő jele látszott palástján, az ütött-kopott helyett más gunyában mutatkozott. Rámondhatjuk a bölcselőknek egymáshoz nem is szegről-végről rokon csapatára: Sok a csillag, de fel nem ér egy nappal.

A görög álbölcselők *skepticizmusát* a XVII. században felújította P. Bayle: Semmi sem bizonyos. A *szubjektívizmus* nem hisz az ész megismerőképességében.

Kant (1724—1804) *agnoszticizmusa* szerint a dolgok benső mivoltukat elrejtik előlünk, érzéki ismerésünket meghamisítják értelmünk alanyi eszméi, vagyis üres ismeretfazekai. Az *idealizmus*nak már nem is létezik más világ, mint a tudat világa (angol Berkeley 1753). A francia Comte (1798— 1857) *pozitivizmusa* hangosan hirdeti, hogy érzékfeletti dolgok nem léteznek számunkra. Az amerikai James Vilmos *pragmatizmusával* biztat bennünket, hogy ne keressük hiába az igazságot, ami életet nyújt, az hasznos nekünk. A *monizmus* mellett Häckel Ernő verte a dobot különösen Weltrátseljében. Az egyelviség elmélete szerint egy tő hajtása a szellem és anyag. Két válfaja az anyagelviség és a mindenisten-ség. Egy gyékényen árul mind a kettő.

Az anyagelviség világnézete

Az anyagelviség világnézetét Epikuros óta Vogt, Büchner és Häckel hirdette, és a múlt század 60—70-es éveiben hódított tért magának. Ez a világfelfogás azt tanítja, hogy csak anyag van. Főtételei, hogy az anyagon és erőn kívül nincsen semmi, hogy az anyag és erő végtelen számú parányokból áll, hogy az anyagból és erőből szükségszerűen fejlődik minden.

Az anyagelvű világfelfogás zászlóvivői azt gondolják, hogy *Kant-Laplace elmélete* megmagyarázza a szervesetlen világ rendjét és a benne látható célszerűséget Isten nélkül. E szerint a világmagyarázat szerint a végtelen ősköd magja megmozdult tengelye körül. Mint izzó, forgó gázgömb az egyenlítőnél kidudorodott, a sarkokon pedig behorpadt. Majd kidomborodott egyenlítőjéről

gyűrűk váltak le, és bolygókat alkottak a saját és a középponti test körül való mozgással. A gyűrűelválás a centrifugális és centripetális erő egyensúlyba jutásával megszűnt. A keletkezett naprendszerek a világyűrbe hőt sugároztak ki, lassan kihültek, és a mostani szilárd alakjukba jutottak.

Mindenekelőtt megjegyezzük, hogy Laplace személyére és szavaira nem hivatkozhatnak az anyagelvűek. Nem mondta I. Napoleonnak: „Felkutattam az eget, de Istenre nem akadtam”, mert ennek az istenhívó embernek tanítása csak újabb dicséretet zeng Istennek, ha megállja a helyét.

Sok tény a feltevés mellett szól. Így, hogy Földünknek gömbszerű az alakja, mellette bizonyít az égi testek helyzete. Malmára hajtja a vizet az, hogy naprendszerünk további bolygói kisebb fajsúlyúak, hogy a fő- és mellékbolygók Uranus holdja kivételével nyugatról keletre keringenek, hogy a Nap és a többi állócsillagok anyaga ugyanazon kémiai elemekből áll, hogy a fejlődés átmeneti állomásait most is fel lehet lelteni a világmindenségben.

Ha azonban vallatóra vesszük az elmélet képviselőit, halljuk a *feleletet a „hogyan”-ra, de adósok maradnak a válasszal a „miért”-re*. Honnét az ösköd? A hőfejlődés, forgás, a vonzó- és taszítóerő?

A szerves világban észlelhető törvényszerűséget és célszerűséget is Isten nélkül akarták megmagyarázni az anyagelvű tudósok. Megörültek *Darwin Károly* művének (1895), amely a mai növény- és állatvilág fejlődését főként három tényezőnek tulajdonítja. Ezt a fejlődéselméletet később 1871-ben az emberre is kiterjesztette. Halljátok, tudatlanok! Így szól a tanítás: A változékonyság

az ősalakon új szerveket és tulajdonságokat kezdeményez. A létért folytatott küzdelemben az életrevalóbbak fajkiválasztással fenntartják a fajt. Az átöröklés pedig a szerzett szerveket nemzedékről nemzedékre átszarmaztatja.

A bölcselelő erre a természetes kiválasztás rendszerére megjegyzi, hogy valóságok-e ezek a megjelölt tényezők? Okok-e vagy okozatok? És ha okok, nem költöttek-e? Nem húzták-e rá ezt a rendszert a természetre?

A természettudós szerényen utal arra először, hogy az átörökléstan híres mestere, a dán Johannsen kimutatta, hogy a természetes vagy mesterséges kiválogatással sohasem lehet új fajokat előállítani. Másodszor, hogy a bonctan szerint az emberi test semmiesetre sem alakulhatott valamely emberszabású ősalakból, hanem ősbibb alakból önállóan fejlődött tovább. Harmadszor, hogy az élettan szerint a vér vegytani hasonlósága nem okvetlenül rokonság jele, és a magzati fejlődés során az állati szervezetekkel való látszólagos hasonlóság nem visszautés az ősökre, hanem célszerű szükségesség. Végül, hogy az őslénytan még nem talált a kihalt élőlények között átmeneti alakot, amely az ember és állat közötti ürt kitöltené. Tüvé tették széltében-hosszában a földet, hogy megtalálják az átmeneti lényt. Közben-közben nagy zajt csaptak. Mindjárost mindjárt ráeszüdtek azonban, hogy suba az, nem bunda. Légy az, nem madár.

A hívő ember örömmel tapsol a természettudósokkal együtt Dubois Reymundnak, aki az anyagelvűség divatjának korában megállapítja: *Az anyagelvűség a végző kérdésekre nem tud mást felelni, mint, hogy nem tudjuk, és nem tudjuk meg soha* (ignoramus et ignorabimus).

Kár hivatkozni a latin közmondásra: Három természettudós közül kettő bizonyára istentelen (tres physici duo athei), mert a bölcselet fejedelmei és a természettudomány úttörői, a szellem és jellem legjobbjai hisznek.

Az anyagelvűség valamikor bokáig járt a népszerűség virágosójében, sírjára ma már csak néhány hóbortos tudós visz virágot.

A mindenistenség világszemlélete

Az indusok Vedantája csak Brámát ismer el, rajta kívül minden látszat és csalódás. Nyugati újkori zászlóvivője ennek a világmagyarázatnak a zsidó Spinóza, (†1677), Hegel (†1831), korunkban a francia Henri Bergson (1859—1941) és Rosenberg Alfréd (szül. 1893), esztországi születésű, Moszkvában tanult építész-mérnök, a nemzeti szocialista nevelés legfőbb irányítója. A némethitű (deutschgläubig) újpogányság ősgermán hitregékkel átszótt faji vallása szerint a Világlélek legtökéletesebb megtestesülése az árja ember. (Frennsen, Der Glaube der Nordmark.)

Mit tanít ez a világszemlélet?

Az Isten a világmindenség és a világmindenség a személytelen Isten. Belőle árad ki minden, mint a fény a Napból, mint a folyó a forrásból. Isten benn rejtőzik a természetben. A világ tulajdonképpen isteni kifejtőzés, és az emberben öntudatra ébredt az Isten. Az Istennel azonos lényegű emberi lélek a Világlélekkel titokzatosan egybeforr, ez a bennünk levő istenország.

A természet Isten fenséges temploma. Ennek az isten-

hajléknak mennyezete a kék ég. Oszlopai a zord hegyek, oltára az erdő. Karzatán csevetelő madarak énekelnek.

Az istenhamisításnak ez a tetszetős világszemlélete *nyomon beszél*, amikor tanítja, hogy van önmagától való lény, és hogy ez nem anyag.

Helytelen úton jár azonban, amikor Istent a világgal azonosítja, mert a világ lényei egyenként és összességükben mástól függnnek. Öntudatuk sem tud arról, hogy mi másban vagy másé vagyunk. Isten nem anyaga a világnak, hanem oka, vagyis a világ nem Istenből, hanem Istentől van. Isten mint végtelen szellem nem áll részekből. Nem lehet a világ egyszerre mozgató és mozgatott, rendező és rendezett, alkotó és alkotott, anyag és szellem, véges és végtelen, magától való és mástól való, örökkévaló és mulandó.

Ezért helyesen írja Heine: „Tévtutaimon a panteisták istenére is ráakadtam. Ez a szegény álmatag isten összeszenőtt a világgal. Összeszűrődött vele, és akaratlanul ásít ránk. Hogy valakinek akarata legyen, kell, hogy személy legyen. Hogy valaki akaratát nyilváníthassa, kell, hogy karjai szabadok legyenek.” (Nachwort zum Romancero, 1851 szept. 30.)

***MEGHALNI, ELSZUNNYADNI,
SEMMI TÖBB?***

*Lenni, vagy nem lenni: az itt a kérdés.
Akkor nemesb-e a lélek, ha türi
Balsorsa minden nyűgét s nyilait,
Vagy ha kiszáll tengerfájdalma ellen,
S fegyvert ragadva véget vet neki?
Meghalni, elszunnyadni, semmi több?*

(Shakespeare, Hamlet III. felv. 1. szín.)

Van lélek

Amilyen valaminek a természete, olyan a működése. Már pedig az ember gondolkozik, elhatároz, és öntudattal rendelkezik. Ezeknek az anyagtalán és anyagfeletti működéseknek csak szellemi alanya és oka lehet. Ez a lélek.

Gondolkozik az ember. Az ember és a világ között az érzékek alkotják az összekötő hidat. Az érzékszervek a kapuk, az idegrendszer a folyosó, az agy a központ. Fogalmat alkot, vonatkoztat, ítéletet mond ki, és következtet. A képzelet ruhába öltözteti gondolatainkat, az emlékezet pedig az elmúlt gondolatokat visszaidézi öntudatunkba.

Ezek anyagi vagy szellemi tevékenységek?

Választhatunk minden külső és belső kényszer ellenére ellentétes és különféle cselekedetek között.

A *determinizmus* (Leibnitz) tagadja a szabadakarat létezését. Úgy véli, hogy az akarat szükségképpen követi az erősebb indítóokokat, mint a vízcseppet a többi sodorja a tenger felé. Cselekedeteinket meghatározza (determinálja) az átöröklés, a vérmérséklet és a környezet.

Ez az elmélet takarodót fújhat, mert világos, hogy az embernek van szabadakarata. Ezt bizonyítja elsősorban öntudatunk, amelynek tanúsága szerint a kényszer ellenére is szabadon választhatunk. Mellette szól felelősségérzetünk, amely a gátlások ellenére is számot ad cselekedeteinkről. Tanuskodik róla az emberiség közmeggyő-

ződése, amely börtönbe juttatja a gonosztevőt, és szobrot emel a hősnak, jutalmaz és büntet a nevelésben.

Az értelem nagyjai a lángelmék, az akarat hősei a szentek.

Az *öntudat* bizonyítja leginkább ismerőtevékenységünk szellemiségét. Magamagát szemléli az ember. Ismerő és ismert egyszerre. Anyag vagy állat ezt nem teszi, és nem teheti. Az állat sem sírni, sem nevetni nem tud. „Ha a lovam azt mondja én, — így szól Kant — leszállok a nyeregből és kalapot emelek előtte.”

Az úgynevezett *szellemi tevékenységek* anyagiak, hiszen *függnek az anyagmennyiségtől, az agytekervények nagyságától és foszfortartalmától, másrészt meg az agy sérültségével csökkennek vagy megszűnnek bizonyos szellemi tevékenységek, — halljuk az anyagelvűek ellenvetését.*

Mit szóltok ahhoz, hogy az átlagos agymennyiség 1400 gr, és Leibnitzé csak 1200 gr? Ahhoz, hogy a marha agya a legtekervényesebb és a libáé meg a juhé a legfoszfordúsabb!? Rosszul hangolt hangszeren nagy művész is hamisan játszik.

Van lélek. Ezt tanusítja a gondolkozás, a szabadakarat és az öntudat.

Az egyes lélek eredetéről rosszul vélekednek a lélek-vándorlás hirdetői, mert a lélek körforgásának emlékezetünkben halvány nyoma sincsen. A lélek továbbá nem isteni tűszikra, mert a szellemet részekre nem lehet osztani. A lélek nem a nemzés által, hanem alkalmával lesz élettársa a testnek. A test lesz holtáiglan nem börtöne (Platon), hanem lakása.

**Nem engem temettek el, ó Kriton, csak
a testemet! (Szokratesz: Phaidon, 64.)**

A lélek, ez az értelmes és szabadakaratú szellem a test halálával vagy megsemmisül vagy tovább él. Nem bomolhatik fel a lélek önmagában, mert szellem. A szellem egyszerű. Ami egyszerű, azt részekre nem bonthatjuk. Nem bomolhatik fel a lélek a testtel együtt, mert önálló szellem az anyag sorsában nem osztozkodhatik. Azért sem semmisülhet meg a lélek, mert a természetben semmi sem vész el. Csak az semmisíthetné meg, aki teremtette. De a bölcs és igazságos Isten ezt nem teszi.

Az ember értelme keresi, kutatja az igazságot, és mit betűz ki az igazság könyvéből? Sokratesszel mondja az ember élte alkonyán: „Most már tudom, hogy semmit sem tudok.” Az ember jajpiros szíve a jóság néhány aranyzemére talál a földön, és örökké vergődik. Vágyakozik a szép után, és a rútba botlik mindenütt. Törekszik a szentségre a földön, ahol a „kislopók kenderkötelet, a nagyok aranyláncot kapnak” (Pázmány). A szent és felséges Isten nem adná meg a jó teljes jutalmát és a gonosz teljes büntetését?

Mindíg és mindenhol hitt abban az emberiség, hogy van másvilág.

„Az emberiség tátja a száját az Istenség után ”—mondja Homeros.

A halott sírjára kedvelt tárgyakat és ételeket tesz az ősember.

Kréta szigetének knossosi őskori sírleleteiben üres báb mellett aranypillangót találtak. Mi más ez, mint a

sírontúli élet reménye? A test hüvelyéből új élet tavaszába pillangóként száll a lélek.

Az indián Manitu birodalmába készül örök vadászterületekre. Az eszkimó másvilági halbőségről álmodik.

A keleti monda pálmamadara (főnix) a nap sugaraitól felgyújtott fészkének üszkéből újraéled és szépséges énekekkel köszönti az új életet. Nem a feltámadás hitéről van itt szó?

Feledni szeretné az ember minden fáradtságát és fáradságát s kiáltani, mint Xenophon görögjei a hosszú hegyi út után: Tenger! Tenger!

A népek hitregéi, az ókor remekművei, a keletiek lélekvandorlásai más világról beszélnek. Ilyen egyetemes váagnak és közmeggyőződésnek ne lenne megfelelő tárgya, amely kielégítse?

Nyári csendes estén sajátságos hangot hallat a sivatag. A szellő megmozgatja a végtelen sok homokszemet. Szakasztott olyan az összeütődött homokszemek zenéje, mint a nyöszörgő ember sírása. Sír a sivatag! Siratja a mezőt, a rétet, az erdőt és a csobogó forrásokat.

Homeros a földet környező oceánból származtatja az isteneket. *Ha az Isten mástól vehetné eredetét, akkor az emberi könnyek tengeréből született volna.*

Milyen ür tátong az ember és az állat között?

A holt anyag és a növényi élet közé szakadékot von a tenyészeti élet. A növény és állat közé kínai falat húz az érzéki élet. Az állat és az ember közé rést üt a szellemi élet.

Az emberi testnek az állattól való leszármazásáról a természettudomány még keveset mondott.

Az bizonyos, hogy az ember csontváza finomultabb, mint a majomé és egyenes járásra termett. Hogy sokkalta finomabb az emberi idegzet, mint az állaté. Hogy az ember arcának Camperszöge 65—90 fok között van, a majomének a felső határa 35 fok, továbbá az emberi agy súlya 1500 gr, a majomnál legfeljebb 500 gr.

Az állat az ösztön kereteit át nem lépi, nem üz mesterséget, nem halad, nincs művészete. Az állati ösztön született képesség, általános minden fajnál, nem tökéletesedik és nem téved. Az emberi értelem egyéni, tökéletesedik, és tévedhet.

Az állatok szellemi képességeit az *állatvédők* egyrészt felületesen figyelik meg, kiszínezik, és beleolvassák, másrészt másodrangú emlékező tehetségre és idomításra lehet ezeket visszavezetni.

Az *ember teljes állati leszármazása* lehetetlenség, mert az ember anyagfeletti halhatatlan lelkével semmiképen sem lehet állati fejlődés eredménye. Az állattól való *testi származás* nem lehetetlen, de még nem bizonyított tény.

HID ISTEN ÉS EMBER KÖZÖTT

*Imádds néked, ó Ra!
Te vagy az ég és föld ura,
Aki a magasságokat s mélységeket teremtetted,
Te, egyetlen Isten kezdettől fogva,
Aki a földet alkottad s az embereket,
Az égboltozatot és a Nilust,
Aki a vizet létrehozta, s ami benne él,
Aki a hegyeket felgyúrtad, s a tűzhelyeket alkottad.
Imádds néked, ó Ra!*

(Ékirat a Kr. e. III. évezredből.)

Mi a vallás ?

A *vallások történeti forrásaiból* láthatjuk, hogy egyetemes jelenség a vallás a földön.

Az őseMBER vallásos megnyilatkozásairól beszélnek az ipari és művészi emlékek. Az egyiptomi vallásnak vannak mithoszai (regéi) és halotti könyve. Az assyrbabyloni vallás zsoltárait és Hammurabbi törvénykönyvét ismerjük. Az izraelita vallásba betekintést nyújt az ószövetségi szentírás és a talmud (tanítás). A görög-római vallásról maradtak ránk irodalmi, bölcséleti és művészi emlékek. A perzsa vallás alapítója Zarathustra, Zend Avesta (törvénymagyarázat) a könyve. A kínai Konfutse (Kr. e. 551—478) erkölcsstanát a Lun Yu (beszélgetések) tartalmazza, Laotse tanait a Tao Te-King (Tao és Te könyve). Az őszindiai vallás könyvei a Védák (tudás) és a Bramanák (áldozati magyarázatok). Buddha (bölcS) (szül. Kr. e. 560.) iratai: a Három kosár (Tripitaka) és Abhidhammapitaka (nagyobb tudás kosara). Mohamed (Kr. u. 570—630) vallásának szentirata a korán (olvasmány) és a szunna (hagyomány). Krisztus (R. é. u. 749—782) életét és tanításait elmondja a Biblia (a könyv).

A *vallás nem* bölcsélet, ez nővére a vallásnak. A bölcsélet a természetes ész fényével keresi a Végokot, a vallás a hit fényével is nézi. Nem erkölcstudomány, amely a cselekedetek távolabbi és külső zsinórmértékéül a törvényt jelöli meg, a közelebbi és belső zsinór-

mértéknek pedig a lelkiismeretet, a vallás a kötelességteljesítéshez erőt is ad és szentesítést. Nem művészet, amely a szépben gyönyörködik, mert a vallás az erkölcsi szépet, a jellemet el is akarja érni. Nem babona, amely törvénytelen szenvedélyeket elégít ki, a vallás önmagunkat és másokat megszentel. Nem a selejtes emberek menedéke, hanem a szenteké és a lángelméké is. Nem az államhatalom rendőre, és nem ünnepi díszruha.

Mi a vallás?

A helytelen meghatározások erdejében találjuk magunkat: A vallás felelet a nagy kérdésekre (Fichte). A vallás nem más, mint a világertelelem öntudatra ébredése az emberben (Hegel). Az atyák istenét elhagyták a fiúk, ezek az emberiséget szolgálják (Comte). A vallás az önzés betegsége (Feuerbach). A szürke valóság kiszínezése a költészettel (Tyndall). Az Isten közvetlen szemlélete (Malebranche). Az ember közvetlen egyesülése a végtelennel (Schleiermacher). Nem fontos, hogy mit hiszünk, hanem miként hiszünk (Pfleiderer). A vallás az elfojtott érzékiség vetülete (zsidó Freud). A vallás az emberiség nagyjainak tisztelete és a művelődés szolgálata (Nietzsche).

Mi a vallás?

Az okok láncolatán eljutunk a Teremtőhöz, mint végső Okhoz és Célhoz. Isten mindenható akaratával a semmiből teremtette kezdetben a világot önmaga dicsőségére és a mi javunkra. Ő a Teremtő, az ember a teremtmény. A teremtés tényéből Istenre nézve feltétlen uraság, az emberre nézve teljes függés következik. Vagyis a *vallás nem más, mint az egész ember viszonya Istenhez. A vallásosság pedig ennek a viszonynak sza-*

bad és tudatos elismerése. Ha meghódolunk Isten előtt, nem esik csorba szabadságunkon, mert Seneca is tudta, hogy Istennek szolgálni szabadság. (Deo servire libertas est).

A vallás híd Isten és ember között. Lajtorja a sáros föld és a kék ég között.

A vallás elemei: a hitigazságok, az erkölcsi életszabályok és a szertartások.

A vallás cselekedetei: imádás, kérés, engesztelés és hálaadás.

A vallás eredete és fejlődése

A vallás eredetét az újszerű vallás (modernizmus) hirdetője, Schleiermacher, az érzelemben jelöli meg. Az ő nyomán fakadtak az újabb elméletek. Szerinte a vallást az *érzelem* szüli, a tudomány és a vallás nem ütközhetnek össze. Az ember mint tudós tagadhatja Isten létét, mint hívő hisz benne. A modernistáknak azt feleljük, hogy először is a vallás az egész ember minden tehetségében gyökerezik, másodsor az érzelem másodlagos lelki jelenség, hiszen csak a megismert és akart tárgyra irányulhat, és végül nem lehet életet építeni érzésekre, a lélek futó felhőire.

Bergson azt hirdeti, hogy az ember az Istent sajátos meglátással *átéli*. Nem épen tömjén, ha jószagú is, — mondjuk a zsidó francia bölcseletről. Nem csak az ember őszinteségével ellenkezik ez a szívvallás, amely őszszefér az ész vallástalanságával, hanem erkölcsi veszedelmeket rejt magában, mert a különcködő rajongás el-tévelyedéseire vezet.

Villiam James a tudatalattiban látja a vallás eredetét. Szerinte a lélek küszöbalatti birodalmából a *lap-pangó vallási érzések* a tudatba törnek. Nagy hibája ennek az elméletnek, hogy kizáróan és előszeretettel lép a vallás rendkívüli meg beteges jelenségeinek ingoványos területére. Nyilvánvaló, hogy a vallás az egész emberi természet legmélyén fakad. Az értelemről forrás, amely mindennek elégséges és végső okát keresi. Az akarattól ered, amely a tökéletes boldogságot keresi.

A vallás kialakulásának első állomása Comte szerint a vallástalanság. Tylor az *animizmus*ban jelöli meg a második állomást. Az ember az álom és a halál jelenségből következtetett a lélek létére. Nem ismerte a természet erőit és törvényeit, és ezért minden természeti jelenségben lelket (anima) vélt felfedezni. Később a lelkesített természettárgyakból lettek az isten gyanánt tisztelt *fétisek* (feitiços portugál szó, holt tárgyat jelent). Ezeknek titkos varázserőt (tabu) tulajdonítottak. Az ősember az Istentől álmában kijelölt első állatot leölte, bőrét vagy tollazatát a törzs (klan) kunyhójára függesztette. Ez a totem azonos a felsőbb lényvel, míg a bálvány csak ennek jelképe. A harmadik állomás Wundt szerint: A természet erőit még nem ismerő ember magasabb szellemek megnyilatkozásait látta a természet jelenségeiben, ebből a természetistenítésből fejlődött a halottak, ősök, hősök tisztelete (*samanizmus*), ebből a sokistenhívés (*polytheismus*), a kételviség (*dualizmus*), a mindenistenség (*pantheismus*), amelyből a bölcselet készített egyistenhívést (*monotheismus*).

Schmidt, steyli hithirdetőatyja, híres néptantudós megadja a kegyelemdőfést ennek a feltevésnek. A valástörténelem is igazolja, hogy az ősi állapot az egy-

istenhívés, és később *visszafejlődés* történik. Míg az ember a műveltségben előrehaladt, a vallás terén az állatot, az embert s a bűnt vette körül tisztelettel. Az árja nép vallásainak egybevetése mutatja, hogy közös hazájuk elhagyása előtt a szanszkrit Dyaus a közös Isten. Az ind Dyaus, a görög Zeüsz patér, a latin Deus, a perzsa devs, a germán Zio, a gót Tiu, a litván devas, a turáni népcsalád Tien-je egyazon Isten. A legnagyobb hanyatlás korában is emlékszik az ember az „ismeretlen istenre”, akinek a neve is elárulja hajdani egyedüliségét: a görög-római pantheon feje a menny atyja, Bráma annyi mint magánvaló hatalom, a babyloni Assur ezt jelenti: ami ott fenn van. Moirát (sors) a görögök, a kínaiak az Eget, az indiánok a Nagy Szellemet helyezik az istenek fölé.

Elhagyott templomok ?

Jörgensen eszeveszett pókja a magasból hosszú szálon ereszkedik le a fa tövéig, és hálót sző. Éhesen érkezik, és a jólét napjai virradnak rá. Hideg ősz köszönt rá. Se híre, se hamva a legyeknek. Unalmában és bosszúságában megszemléli a hálót. Mit keres itt ez a fonál? Miért megy a magasba? És nem emlékszik arra, hogy rajta keresztül ereszkedett le. Kettéharapja. Ez a veszte. Bénultan fekszik a túskebokor alján.

A vallástörténelem igazolja, hogy a vallás egyetemes jelenség minden fajú és műveltségű népnél, és hogy az emberi természet értelmes voltában gyökerezik.

Lesz-e a történelemnek napja, amelynek félrevert harangjai döbbenve kondulnak meg: Meghalt az Isten, emberek, ne járjatok többé templomokba!

MARTON L.

Míg az ember ember marad, míg szívét bánat sebzi, míg nemesebb álmait mind sírba nem kíséri: ezt aligha érzük meg.

Vallás nélkül az ember törpe marad, a család szeretet nélkül, a társadalom rend és nemzetek jövő nélkül.

Az *egyes embert* hajtja az igazság, a boldogság és a szabadság vágya. Csak a vallás ad feleletet az értelemnek a lét nagy kérdéseire. Csak a vallás ad erőt az embernek küzdelmeiben. Csak a vallás elégíti ki nemes igényeit, és biztosítja élete összhangját. Mi lesz az eszeveszett emberrel, ha elvágja az Istenhez vezető fonalat? Ha a kétely keselyúi marcangolják a szívét? Ha a béke madarai felriasztott seregként röppennek el életéből? Ha a ráboruló sötétségben nincs vezérlő csillaga?

Mivé lesz a *család* vallás nélkül? Vihardúlta fészkek, kihült tűzhelyek, üres bölcsők, kiégett szeretet-mécsesek: ez a család vallás nélkül. Jól tudták ezt a pogányok, azért az oltár lábainál építették meg a szent tűzhelyet.

Mivé lesz a *társadalom* vallás nélkül? Mi olajozza gépezetét, ki vet féket a szenvedélyeknek, ha a hatalmas ereje mámorában visszaél erejével, ha az alattvaló megúnt igáját lerázogatja? Csak a vallás, a hitrege Amphonja az, amely művészi lélekkel illeszti össze a társadalom faragott és faragatlan köveit az erények mezével.

„A kardokat rozsdá emészti, az ásók fényesek, a börtönök ürességtől konganak, a magtárak szűkek, az orvosok gyalog járnak, a pékeknek kocsira is telik, a törvényszék udvarát felveri a gyom akkor, ha a templom küszöbét kopottra járják” — mondja találóan a kínai szállóige.

Fején találja a szeget Xenophon, amikor így beszél: Az istentisztelethez ragaszkodó *nemzetek* tartósak és bölcssek (Mem. Socr. I. IV, 16.). Glaukon párbeszédében Sokrates bizonyítja, hogy a kormányzáshoz nem csak a világot és az embert kell ismerni, hanem az Istent is.

Az állam ideig-óráig külső kényszerrel, törvényeivel teremthet erkölcsi életet, de belülről a lelkiismeretet nem őrizheti ellen. A francia forradalom letaszította Istent a trónjáról, és Robespierre megdőbbsent, amikor lépten nyomon látta a vallástalanság végzetes következményeit. Ezért 1794. jan. 8-án kimondatta a nemzetgyűléssel, hogy van egy legfőbb Lény.

A vallásközömbösség

Úton útfélen halljuk az ellenvetést: *Vallás nélkül is lehet becsületesen élni.*

Igaz, hogy könnyű becsületesnek maradni jólétben, távol a kísértésektől, de az is bizonyos, hogy a külső hírnév nem mindig fedi a belső becsületet, amelyet Isten előtt bírunk. Azt se hagyjuk figyelmen kívül, hogy sokan szakítanak a vallással, mégis öntudatlanul őseik és környezetük vallásának szokásait gyakorolják. És végül jegyezzük meg, hogy ha van Isten, az embernek súlyos kötelessége a mindenség Urát tisztelni, még pedig külsőképpen is, mert a testi adományok is tőle vannak. Illik Őt a természet koronájának az öntudatlan teremtmények nevében is tisztelnie. Mint társas lénynek benső érzéseit a közös istentiszteletben kifelé is kell nyilvánítania.

Minden vallás egyformán jó és én a könnyebbet választom, — hangzik a másik megjegyzés.

Madarat szólásán, fazekat kongásán lehet megismerni. Nem könnyelműség az ember éltebevágó kérdéséről így beszélni? A kellemesség nem ismertetője az igazságnak!

Ez a vallásközömbösség életúntságba torkollik.

A pesszimizmus, vagyis a világfájdalmas életszemlélet csupa bajt, bánatot és bünt lát a világban. Fájdalom a születés és az élet. Boldogtalanságunk oka a létezés vágya. Ettől szabadulást csak a megsemmisülés (nirvána) hozhat. A szabadulás eszköze minden vágyunk kiölése, — mondja Buddha és mondják utána Schoppenhauer meg Hartmann.

Igaz, hogy ez a világ nem a legtökéletesebb, hiszen Isten nem szánta az ember végső céljául, de sok öröm is van a földön, és a rossz nincs túlsúlyban a világon. A siralomvölgye küzdelmeiben megerősödik az ember, és keresi, és eléri Istent!

A faji vallás

Rosenberg Alfréd *harsányan hirdeti* (A huszadik század mithosza), *hogy a vér vallása az egyetlen vallás, a becsület és a szabadság vallása.*

Hogy Rosenberg építész-mérnök létre csak úgy mélyedt bele a bölceletbe, mint ahogyan a fecske érinti a tó vizét, ezt nem vesszük zokon tőle. Nem csodálkozunk ezen, dehogyan is csodálkozunk. Mit ért a hajdu a harangöntéshez?

Üstökösnek se üstökös, mert nem önnön fényű. Világrengető tanításait ugyanis a zsidó Corvin Ottó Pfaffenpiegel munkájából meríti. Művét inkább a 19. szá-

zad mithoszának nevezhetné, hiszen hasonszőrű mes-
terei a mult század újprotestáns írói: Nietzsche († 1900),
az angolszász származású és francia műveltségű Cham-
berlain († 1927), P. A. de Lagarde († 1891) protestáns
hittudós, Hoensbroech hitehagyott jezsuita († 1923),
Corvin Ottó, zsidósarj, Mandel Zsófia fia.

Tudhatná az új vallásalapító, hogy *senki sem ta-
gadja a vér szerepét* az egyén és a nemzetek életében.
Előtte régen tanították mások, hogy a legdrágább örök-
ség és hozomány a tiszta vér, amelynek megbecsülését
az oltárig és a koporsóig a szívbe írt törvény is paran-
csolja. De nemcsak a vér fontos, hanem a léleknek van
döntő értéke és ereje az ember életében.

Minden valamire való nemzet tiltakozik az ellen,
hogy az ő rovására mások a világ első fajtájának vall-
ják magukat.

Örült kísérlet a világ Teremtőjét egyetlen faj zárt-
ságába szorítani. *Isten független* tértől és időtől, orszá-
goktól és fajoktól. Előjogok osztása nélkül mindenki
felett egyformán ragyogó Nap.

A szabadság és becsület vallásáról csak ott lehet be-
szélni, ahol iga nélkül élnek szabadságban. Nevezzük
nevén a gyereket! Ez a pantheista ízű fajimádat nem
vallás. *A vallás az egész ember értelmes voltában gyö-
kerezik!*

SZÓLT HOZZÁNK AZ ISTEN

*A holt hegyek felől
Hosszan elnyúlva jön az ős látói szózat.
A döbönt emberek
Térdelve hallgatják a döngő, szörnyű szókat:*

*Halljátok lépteit már?
Jön a hegyeken át. Hatalmas lábai dörögnek.
A földnek sarka fordul
És lába lesz minden halott parányi rögnek.*

*Ha felbukkan az ormon,
Szájából édes mézfolyamok ömlenek le.
És dalra nyílik minden
Teremtett lénynek eddig néma nyelve.*

*Kis vessző lesz kezében.
Előtte futnak népek és ijedt királyok.
Az ökör és oroszlán
Együtt légelnek füvet és szagos virágot.*

(Harsányi Lajos.)

A kinyilatkoztatás lehetséges és szükséges

A föld az égre tekint és várja Isten szavát.

Lehetséges-e, hogy Isten szóljon hozzánk?

Vagy igaza van a deizmusnak, hogy a világ megteremtése után Isten nyugalomba vonult, és többé nem szól bele saját művébe?

Annyit csak megtehet a *mindenható és mindentudó Isten*, hogy közölje gondolatait és titkait teremtményével!? Mennyire *megfelel jóságának*, hogy velünk érintkezésbe lépjen! Az ember ismeretei javarészét tanítás útján szerzi meg, értelme alkalmas az igazság befogadására. Téved a racionalizmus is, mert az isteni kinyilatkoztatás *nem ejt csorbát az ember méltóságán*, mert tudásunk legnagyobb részét tekintélyen alapul, mert az ész nem teremti az igazságot, hanem csak felfedezi, mert a kinyilatkoztatott igazságok lehetnek részben felfoghatatlanok, de nem észellenesek.

Nemcsak lehetséges, hanem *szükséges is a kinyilatkoztatás*.

Nagy Alfréd angol király vadászat közben keselyű fészkébe rakott gyermek sírására lett figyelmes. Sírt a bűn és baj rabja keltében-fektében isteni vígasztalás után, amint a fű a harmat után, mint a virág a napfény után. Előtte a kék ég, szívében a szabadságvágy, de karján rabbilincsek.

A történelem igazolja, hogy *az emberiség mostani*

állapotában saját erejéből isteni kinyilatkoztatás nélkül nem ismerné meg világosan, bizonyosan és tévedés nélkül élete célját.

Az emberiség bölcsőjétől kezdve az ókor legjelesebbjei sem tudták, mi az ember, ki az Isten, miként illik őt tisztelni. Itt-ott akadt közben egy-egy mécses a vígasztalan éjszakában, de csak kis kört világít be, és hamarosan kialszik. Platon szomorúan jelenti ki, hogy meg kell várnunk, míg valaki megtanít bennünket arra, hogyan cselekedjünk Istennel és emberrel szemben. Tudásuk és tekintélyük hiánya miatt az ókor bölcsei nem taníthatták az emberiséget. Gőgjük következtében nem is akartak vele érintkezni: Gyűlölöm a tömeget, és kerülöm (odi profanum vulgus et arceo), — mondja Horatius.

A vallás mélységes igazságai ismeretére ma sem juthat a legtöbb ember egyfelől az idő és tehetség hiánya miatt, másfelől szenvedélyei következtében.

Akkor miért késett évezredekig az isteni kinyilatkoztatás?

Isten átláttatta az emberiséggel egyrészt, hogy maga-magától nem élhet emberhez méltó életet, másrészt mint nagy Nevelő az emberiséget felséges terveihez szoktatta az ószövetségi ígéretekkel, előképekkel és jövendölésekkel.

Kiválóbb népet Isten nem szemelhetett ki az ókor népei közül választott népének, amely őrizze az egy Istenben való hitet és a Megváltóban való reményt?

Elismerjük, hogy a mai zsidó nép nem a legkiválóbb fajta, sőt sok árnyoldala van. De a látók (próféták) tisztafajú választott népe és a mai zsidóság között ég és föld a különbség.

A görög és a római nép a vallás terén mélyen le-süllyedt.

Ki meri felelősségre vonni az Istent, hogy melyik népet válassza ki a bálványozás tengeréből mélységes szándékai elérésére? Mennyire megfoghatatlanok az Isten ítéletei, és felkutathatatlanok az Ő útjai! Mert ki ismerte meg az Úr gondolatát? Vagy ki volt az Ő tanácsadója? (Róm 11, 33–34).

Az Igéret Földje, mint híd népek ütközőjén, Nyugat és Kelet között alkalmas volt a kinyilatkoztatás kisugárzására.

Történt kinyilatkoztatás és ezt fel lehet ismerni és el kell fogadni

Sokszor szólt Isten az álmos értelmű, fásult szívű és restfülű emberhez.

A világtörténelem első felvonásán mondom: Legyen világosság! Messzi és félelmetes hangja közelebbi lett és édesebb. Szólt a Vándorlás Hegyén, és hogy a szívbe írt szavait el ne ferdítse az ember, parancsait köre iratta. Követei továbbították beszédét. A Búcsúzás Éjszakáján új szövetséget kötött tanítványaival, mint az új emberiség képviselőivel, nem barmok vérenek meghintésével, hanem saját kiöntött isteni zubogó vérével. Hét szavát hullatta, és hallották a Koponyák Hegyén. Itt mondta a kinyilatkoztatás utolsó szavát, hogy többé újabb üdvrendet ne várjunk. Ekkor szakadt ketté a megszűnt ószövetség templomának kárpitja. Legördül a világtörténelem színjátékának függönye: ekkor szól legutoljára az emberiséghez!

Isten nem a kolostorokban, hanem a tiszta vérben nyilatkoztatja ki magát, — hirdetik a német újpogányok.

Ki állítja, hogy a kolostorokban ad kinyilatkoztatást? A végleges isteni kinyilatkoztatáson emberi kéz már nem javíthat. Ha a vérben szól az Isten, akkor melyik vérben? Tisztavérű fajról a történelem vérkeveredései után és folytán józan ember nem beszélhet.

Az isteni tanítás ismertetőjele (kritérium) lehet *belső*, mégpedig *nemleges*: mentesség a tévedéstől, ellenmondástól, csalástól és *tevőleges*: kiválóság önmagában és hatásaiban és másokkal való összehasonlításban. Lehet *külső*, mégpedig *nemleges*: a vallásalapító nem csaló és nem ámitó, *tevőleges*: a csoda és jövendülés az isteni erő és bölcsesség kiváló jele.

Sok vallás mondja magát isteni eredetűnek. Melyik az igazi vallás? Ha Isten szólt hozzánk, akkor *kötelességünk utána járni, hogy valóban isteni tanításról van-e szó?* Nem lehetünk közömbösek minden vallás iránt, hanem az igazit kell felismernünk és elfogadnunk. Az igaz Isten csak egy vallást adhatott, mivel az igazság csak egy. Márpedig a különböző vallások, amelyek mind igazaknak vallják magukat, ellentétes tanokat és parancsokat meg szertartásokat vallanak.

Kik vannak ma az igaz vallásban? Buddha (Kr. e. 560 szül.) hitén élők? Konfutse (Kr. e. 551—478) követői? Krisztus (R. é. u. 749—782) hívei? Mohamed (Kr. u. 570—630) tisztelői?

Melyik istenháza kedves az Istennek? A kínai pagoda? A zsidó zsinagóga? A keresztény templom? A török mecset?

Campagna táján réges-régen köderesztő napon em-

bernek, falunak színét se látja az utas. Ráesteledik. Az ég hunyogatja szemét. Fészkére reppen a madár. „Fázom”, — súgja a fű a fűnek. Nád a nádnak. Ásít az ég, szél kerekedik. És birokra kel az Éjszaka a Nappallal. „Nyughass már, eressz már!” — sikogat a Nappal. „Maradj még, maradj még!” — lihegi az Éjszaka. Kibuggyan bíborvörös vére a birkózóknak.

Fekete fátylat borít az Éjszaka a mocsaras vidékre.

Nem tudja az utas, merre menjen. Csillag nem ragyog biztatón felette. Csalogatja az ingoványos mocsár. Összeborzad. Egyszerre csak harangzúgást hall. Boldogan siet az irányában.

Ott térdel már ragyogó arccal a Santa Maria Maggiore templomának jászolában fekvő Kisdéd előtt. Ott a sok ember, a sok gyertya. Minden kebelben minden szívnek minden vérverése ezt dobogja: Dicsőség mennyben az Istennek, békesség földön az embernek! Minden szem, minden ajak ezt énekli: Dicsőség mennyben az Istennek, békesség földön az embernek!

Sokat bolyongott téves utakon az emberiség, míg a tévelygők isteni harangja elvezette a világ Megváltójához...

MIND A VILÁG ÖRVENDEZZEN KRISZTUS SZÜLETÉSÉN

Péter apostol:

*Te nyomorú faj, gyáva nemzedék!
Nem érzed-é, hogy az ég büntetése
Nehezedik rád?
S égből, földről se részvét, sem segély.
Nem bírod úgye, kéjek mámorával
Elandalítani azt a szózatot,
Mely a kebelnek mélyét felveri
S jobb cél felé hiába ösztönöz?
Kielégítést, ugyebár, nem érzesz,
Csak undort ébreszt szűdben a gyönyör,
S aggódva népsz körül, ajakad rebeg:
Hiába mind, a régi istenekben
Nincs már hited, kövekké dermedeztek!*

(Madách, Ember tragédiája, 6. szín.)

A keresztény szentiratok

Előítélet gátolja a kereszténység szentiratainak megítélésében a *naturalizmust* (G. Paulus), amely mindent természetesen magyaráz, a *mythizmust* (Strauss), amely a szentiratok történeteit hitregéknek veszi, a *petrinizmus és paulinizmus* elméletét (Baur), amely a hegeli bölcelet hatására a kereszténységet a zsidó és pogány irányzat egyeztetésének mondja, a *criticizmust* (Harnack), amely szerint a szentírók eszményítik Krisztust.

Megbízhatunk-e az újszövetségi szentiratokban? Vajjon hitelesek-e, vagyis abból a korból vagy attól a szerzőtől valók-e, amelynek vagy akinek tulajdonítjuk? Megvan-e a szövegépségük, vagyis úgy maradtak-e ránk hamisítatlanul, ahogyan megírták őket? És vajjon az írók jelleme kezeskedik-e szavahihetőségükről?

Mindenekelőtt mit mond a hagyomány és az elfogulatlan irodalomtörténeti kutatás a *szentiratok keletkezéséről*?

Máté, a volt vámos evangéliumát (a kortársak az írásokat evangéliumnak, jóhírnek nevezték) arámi nyelven írta az ötvenes években a jövendölések teljesezésének bizonyítására szóbeli tanításának pótlására. A jeruzsálemi származású *Márk*, Péter titkára Kr. u. 52—65 között bizonyítja görög nyelven a római keresztényeknek, hogy Jézus Isten fia. Az antiochiai születésű orvos, *Lukács*, Szent Pál első fogsága vége előtt (63-ban) ír a római pogány keresztényeknek evangéliumot és írja

az Apostolok cselekedeteit Szent Pál ügyének a bírói döntése előtt annak kimutatására, hogy a kereszténység elterjedése Isten műve, és hogy a kereszténység a római állam békéjét nem veszélyezteti. *János* apostol, a mennydörgés fia, a szeretett tanítvány a 90-es évek elején Efezusban fejezi be evangéliumát Jézus istenségének bizonyítására a frissütetű téves tanításokkal szemben. A Titkos jelenések könyvét pedig patmoszi száműzetésében (95-ben) írja a második véres üldözés idején, hogy a vértanúság elszenvetésére erőt adjon.

Szent Pál levelei az egyes hitközségekhez: Kettő a Tesszalonikaiakhoz (52), a Zsidókhoz (jeruzsálemi zsidó keresztények, kb. 63), a Korintusiakhoz kettő (57), a Rómaiakhoz (57—58 telén), Filippi, Efezus, Kolossze (61—62) Galata vidékéhez (55). Magánszemélyhez: Filemon (56—62); egyházak vezetőihez: Kettő Timoteushoz (64—66) és Titushoz (65 őszén).

A többi apostol levele az egyházhöz: Jakabé Jeruzsálemben (60—61), kettő Rómában Pétertől (64—67), három Jánosé Efezusban (95) és Judás Tádé írása (64—65).

A hitelesség

A négy evangélium, az apostolok cselekedetei és az apostoli levelek meg a Titkos Jelenések könyve csakugyan azoktól a szerzőktől valók, akiknek tulajdonítják. A világirodalom egyetlen történeti forrásának valódiságát sem igazolja ennyi, ilyen régi és erős bizonyíték.

Külső érvek a hitelesség mellett:

János apostol evangéliumát tanítványai, az efezusi egyház elöljárói hitelesítik: Ez az a tanítvány, ki bi-

zonyságot teszen mindezekről, és ezeket írta; és tudjuk, hogy igaz neki a bizonyága. (Ján 21, 25.) Szent Pál sajátkezű aláírására hivatkozik, hogy levelét elfogadják: „En, Pál, saját kézzel írom a köszöntést.” (I Kor 16, 21.)

A második században szír, kopt és ősrégi latin nyelven van fordítás, és közkézen forog Tatianusnak a négy evangélium összehasonlítása (diatessaron). Az apostoli atyák sűrű idézetei egyeznek az őskeresztény kincsként őrzött és a nyilvános istentiszteletnél felolvasott másolatokkal. Antiochiai Szent Ignác (†107 dec. 2.), vértanúpüspök hét máig fennmaradt hiteles levelében sűrűn él az evangéliumi szövegekkel. Irén lyoni püspök (kb. 180—202) több, mint száz helyen idézi a négy evangéliumot, és mint Marcus Aurelius (161—180) idején vértanúságot szenvedett Policarpus püspök tanítványa tudja, hogy ennek mestere, János evangéliumot írt.

Muratori kanonok 1740-ben megtalálta a milánói könyvtárban a sugalmazott szentkönyvek jegyzékét (kanon) felsoroló kéziratredéket. Ez Pius pápáról azt állítja, hogy a „minap” (nuperrime) uralkodott (I. Pius 140—155).

Az eretnekek, a második századnak ezek a racionalistái és a pogány meg a zsidó írók egy betűvel sem vonják kétségbe sehol az iratok apostoli eredetét.

Őskeresztény földalatti (katakomba) sírfeliratok a II. századtól fogva álírást (apokrif) nem szemléltetnek ősi művészetükkel.

A hitelesség belső érvei:

A szentiratok Máté arám nyelvű írása kivételével mind az első századnak azon hellén nyelvén íródtak, amely már a második század elején megszűnik.

A történelmi kerete a szentiratoknak a lehető legpontosabb. Két ember uralja a világot Krisztus születésekor. Caesar után és Tiberius előtt Augustus Nyugaton, helytartója Pilátus Judea ötödik kormányzója Kr. e. 62 óta. Keleten Heródes. A hatalmasabb és távolibb mézszárlások árán ragadta magához a római birodalmat, a másik gonoszabb és közeli Dávid trónját. Heródes, a császár keleti hűbérese pogány és bitorló arab, amilyen szörnyeteget keveset szült az izzó sivatag.

A szövegépség

Eredeti kéziratok nem maradhattak ebből a korból azért, mert a szentírók a papiruszcserje hosszmetzetű rétegére írtak. Ezek a sűrű használat folytán elkoptak. Megtörtént más szerzőkkel is, hogy az eredeti példányok hiányoznak. Horatius költeményei a Kr. e. I. században íródtak, és a legrégebb *másolatuk* a VIII. századból való. Cicero szintén a Kr. e. I. században írta beszédeit és értekezéseit, és a legrégebb másolatok a IX. századból valók. Homeros a Kr. e. III. században zengte el énekét, és a legősibb másolat a XI. században készült. Míg Julius Caesar történeti műveinek legrégebb példányai a IX. századból valók, Tacitus művei a IX., Herodotosé a X. századba nyúlnak vissza, addig *az evangéliumok két legrégebb példánya a IV. századból ered.* Az egyik a Codex Vaticanus Rómában, a másik a Codex Sinaiticus Szentpétervárott.

A szentiratok szövege nem romolhatott meg az első században, amikor az apostolok még éltek. Az első század végén és a második elején a szentkönyveket jófor-

mán betű szerint ismerték az egyházközségek. A későbbi századokban a hitviták hevében az ellenfelek az egyházat nem vádolták szövegrontással.

A szavahihetőség

A megtért haldokló Strindberg (†1927) szívére szorítja a Szentírást, és így szól gyermekéhez: Fiam, ez az egyetlen igaz könyv.

Tudhatták a szentírók, amiről írtak, hiszen szem- és fültanúk: Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit néztünk, és kezünk tapintott: bizonysgot teszünk róla. (1 Ján 1,—2.)

Akartak is *igazat írni*, mert nem volt okuk és érdekük az ámtásra. Keresetlen őszinteséggel tárják fel saját hibáikat. Pascal is hisz nekik, mert vérükkel pecsételték meg, amit írtak. „Hiszek az olyan tanúknak, akik megfojtatják magukat.”

Kellett igazat írniok, mert a ferdítéseket a Jézus halála után évtizedekig élő szemtanúk és ellenségek szemükre vetették volna. Quadratus hitvédő említ embereket a második századból, akiket Jézus meggyógyított.

Történeti személy-e Krisztus ?

Kalthoff, hitetlen protestáns brémai lelkész azt merte hirdetni, hogy az őskeresztény iratok emberfeletti vonásokkal rajzolt Krisztusa nem is létezett a valóságban.

Nem ámulunk, dehogy is csodálkozunk azon, hogy

a pogány történetírók keveset írnak Jézusról, miután egyrészt Judeában akkoriban nem élt pogány történetíró, másrészt a rómaiak keveset törődtek „a piszkos, kapzsi, szemtelen, tolakodó és hazug” zsidó néppel (Tacitus Ann. X. 85. Hist. V. 5.)

Mégis hivatkozhatunk *történetírókra*, akik *igazolják, hogy Jézus valóban élt.*

Josephus Flavius az első tanúnk (37—94): Azon időben élt egy Jézus nevű bölcs férfiú, hihetetlen dolgok művelője. Sokakat magához vonzott a zsidók és hellének közül. Ez volt a Krisztus. És bár Pilátus (26—37) népünk főembereinek vádjára keresztre feszítette, nem szüntek meg szeretni azok, akik előbb szerették (Zsid. rég. XVIII. 3, 3).

Tacitus (54—120) elmondja Rómának Kr. u. 64-ben történt leégését: Nero azokat, akiket a nép keresztényeknek nevezett, vádolta meg gyujtogatással és kegyetlenül megkínóztatta. Ez a név bizonyos Krisztustól ered, akit Tiberius császársága idejében Pilátus helytartó kiégeztetett. (Ann 15, 44).

Suetonius (70—140) írja: Claudius (41—54) császár Rómából száműzte a Chrestus buzdítása folytán folyton lázongó zsidókat. (Vita Claudii c. 25).

Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk? (Luk 7, 20.)

Macherus várának rabját nem bágyasztja az éhség, nem hervasztja a magány, nem gyötri a rabbilincs, amely húsába mar. Egyet kérdezett tanítványaival: Te vagy-e az eljövendő?

„És felelvén mondá nekik: Elmenvén jelentsétek Jánosnak, amiket hallottatok, és láttatok, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdettetik”. (Luk 7, 22).

Nemcsak *mint megígért Megváltó*, hanem *mint Isten Fia mutatkozik be Jézus*. „És a főpap mondá neki: Megeskettek téged az élő Istenre, hogy valld meg nekünk, te vagy-e a Krisztus, az Isten fia! Felelé neki Jézus: Te mondád!” (Máté 26, 63—64).

Mindenhatóságot *tulajdonít magának*: „Amiket az Atya cselekszik, azokat cselekszi hasonlóképpen a Fiú is” (Ján 5, 19). Mindentudást és isteni lényeket: „Mindeneket átadott nekem Atyám. És senki sem ismeri a Fiút más, mint az Atya. Az Atyát sem ismeri senki más, mint a Fiú és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni” (Máté 11, 27). Öröklétet: „És most te dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, mely enyém volt nálad, mielőtt a világ lett!” (Ján 17, 5). Egylényegűséget: „Én és az Atya egy vagyunk” (Ján 10, 30).

Jézus öntudatos vallomása önmagáról vagy igaz, vagy nem. Ha igaz a tanúságtétele, akkor Isten. Ha nem mondott igazat, akkor *vagy önmagát ámitotta vagy másokat vezetett félre. Amde ezt kizárja páratlan jelleme.*

Ki vádolhat engem közületek bűnről? (Ján 8, 46.)

Bátenkov lezüllött cári tiszt 1825 decemberében összeesküvés vádjával jut börtönbe. Halálbüntetése vélet-

len névcsere folytán életfogytiglan tartó fegyházra változik. Midőn magányában kedvenc pókja a fal üregébe megy, utána nyúl. Vastag porrétegfedte könyvet markol meg. A hitetlen tiszt szentírást restell olvasni. Később forgatni kezdi lapjait, majd olvassa. Végig olvasa, újra olvassa elülről, most már éjten éjjel. Fenséges Krisztus lép ki a sorokból, eléje borul: Uram, követlek, szeretlek, imádlak! Most értem az Írást: „Fogságban voltam, és eljöttél hozzám!” (Máté 25, 36).

Krisztus nem járt a látók iskolájába, nem látta a görög bölcselők oszlopcsarnokait, nem ült a római szónokok lábainál: mégis ismeri a szívek titkát és a népek sorsát. *Ragyogó szellem, messze és mélyen lát!* Tanításán nincsen dohosság és veríték. Csillog rajta az isteni eredet harmata. Árad belőle a ma feslett virág illata. Tiszta és üde, akár a frissen hullott hó.

Csodálják tudását a templom bölcselői: „Álmélkodának pedig mindnyájan, akik őt hallják, az ő okosságán és feleletein.” (Luk 2, 47). Ámulnak-bámulnak az életre szomjas papi fejedelmek poroszói: „Soha ember így nem beszélt, mint ez az ember” (Ján 7, 46). Hallgatja a nép: Álmélkodának az ő tanításán; mert úgy tanítja vala őket, mint akinek hatalma vagyona, nem pedig mint az írástudók (Márk 7, 22). „Fölemelvén szavát egy asszony a tömegeből, mondá neki: Boldog a méh, amely téged hordozott és az emlők, melyeket szoptál” (Luk 11, 27). Megigézi a nagy tanács tagját: „Tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul” (Ján 3, 2). Azért jegyzi meg a szentíró: „És senki sem tud neki egy szót sem felelni, sem nem merte őt senki többé attól a naptól fogva kérdezni” (Máté 22, 46).

A kelepécét mily félelmetes egyszerűséggel oldja

meg: „Adjátok meg tehát a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené” (Máté 22, 21). „Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ.” (Ján 8, 7).

Mellét soha nem veri.

Igy jellemzi tanítványa: „Bűnt nem tett, sem álnokság az ő szájában nem találtatott” (1 Pét 2, 22). Áru-lója ezt zokogja: „Vétkeztem, elárulván az igaz vért” (Máté 27, 4). Birája mossa kezét: „Én ártatlan vagyok ennek az igaznak véréből” (Máté 27, 24).

Arad a szeretet szentséges szívéből!

Nagy az istenszeretete: „És aki engem küldött velem vagyon. Nem hagyott magamra, mert én mindenkor azt cselekszem, ami előtte kedves” (Ján 8, 29). Szereti az ártatlan kisdedeket: „Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni, és ne tartsátok vissza őket tőlem, mert ilyeneké a mennyek országa” (Máté 19, 14). Szereti a szegényeket: „Az Úr Lelke énrajtam, azért kent fel engem. Elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek!” (Luk 4, 18). A bűnösöket: „Nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket” (Máté 9, 13). A szenvedőket: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én felüdítlek titeket!” (Máté 11, 28). Ellenségeit: „Atyám! Bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek!” (Luk 23, 34). Vígasztalja a haldoklókat: „Én vagyok a föltámadás és az élet; aki énbennem hiszen, még ha meg is halt, élni fog; és mindaz, aki énbennem hiszen, nem hal meg soha mindörökké!” (Ján 11, 25–26).

Buddha napsugáron nyargal. Mohamed sokevésben hal meg. Kaftánja egyik ujján bemegey a hold, a másikon kijön. Luther jellemére szomorú fényt vet a pa-

rasztlázadás, Hesseni Fülöp kétnejűsége, fogadalomszegése és nagypéntek éjjelére kítüzött lakodalma. Wartburg várában tíz hónapig annyira dőzsölt, hogy a test kívánsága gyötörte. Itt Árpádházi Szent Erzsébet asszony vezeklőövet hordott minden pénteken és nagybőjtben minden nap megostoroztatta magát. A rideg lelkű Kálvint szívtelenségéért annyira gyűlölték, hogy nevét sokan ebeknek adták.

Krisztus életében hiába keresünk válságot, vívódást, árnyékol. Nem zavarodott közben, mint a megtértek. Tekintete tiszta, de nem azért, mert elmultak a viharok. Hangja meggyőző erővel cseng, és nem érzik rajta a gyönyörök rekedtsége. Hangjának csodálatos ereje, színe, zamata van. Kétezeréves immár, de szeme tüze ki nem alszik, de arca meg nem hervad, de hangját visszhangozzák századok.

A föld legkritkább egyénisége, amely égbenyúl korok és nemzetek felett. A földnek Lilioma, de *nincs földszíne, illata.*

Jézus tanítása

Meghalad minden emberi tanítást Krisztus tanrendszere és erkölcstana fenségben, melegségben és erőben.

Tanítása kiváló önmagában, mert *kielégíti az ember törvényes igényeit, igaz érdekeit és nemes vágyait.*

Az értelemnek világosságot gyujt: „Én vagyok az út, igazság és az élet!” (Ján 14, 6). Út, hogy sötétben ne botorkáljunk. Igazság, amelyre szomjazunk. Élet, nélküle az enyészet fiai vagyunk. Az akaratnak erőt ad: „Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad:

(Filip 4, 13). Megnyugtatja a boldogtalan szívet: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatosszívű; és nyugalmat találtok lelketekben!” (Máté 11, 29). Megadja az erkölcsi tökéletesség eszményét: „Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes!” (Máté 5, 48). Megmondja a helyes sorrendet a javak keresésében: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzáadottnak nektek!” (Máté 6, 33).

Tanítása teljes, nem ellentmondó, egységes és mindenkire alkalmazott tanítás. Parancsaiban és tanácsaiban a cselekvés biztos útját adja és hatékony segítséget ad és szentesítést.

Példabeszédei a világirodalom remekei.

Jézus a szent *nemet mondó* (Nietzsche 1844—1900), szomorú és *vértől csepegő vallást* alapított (Heine) és vallása nem más, mint az *élniakarás megtagadása* (Schopenhauer).

Ezek a szemrehányások a vakság bélyegét hordják magukon, hiszen Jézus maga mondja: „Az Úr lelke én rajtam, azért kent fel engem; elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, meggyógyítani a töredelmes szívűeket, szabadulást hirdetni a foglyoknak, és látást a vakoknak” (Luk 4, 18—19).

A keresztyén mind mosolyog, még könnyén keresztyénül is. A keresztyén ember, ha szomorú felhők tornyosulnak is felette, ha veri is az eső, ha nehezen jár az élet sarában, a rászakadó ködtengerben is ragyogó hegycsúcs: öröm, erő, béke ragyog homlokán. Jézus nem örömtaposó: Az Isten országa béke és öröm a Szentlélekben (Róm 14, 17).

Krisztus az igazi Emberfelettiember (Übermensch),

*aki legyőzte a bűnt, a szenvedést és a halált. Melyik val-
ásalapítóban van annyi fenség, mint Krisztusban?*

Bátran szól a római helytartónak, Nyugat fegyveres képviselőjének: „Semmi hatalmad sem volna felettem, ha onnan felülről nem adatott volna neked.” (Ján. 19, 11). A trónbitorlót néma megvetéssel pillantására sem méltatja: „Hosszasan kikérdezé őt, de ő semmit sem felele neki” (Luk 23, 9).

Méltósággal emeli tekintetét a főpap durva *porosz-
lójára*: „Ha rosszul szóllottam, tégy bizonyosságot a rosszról, ha pedig jól, miért ütsz engem?” (Ján 18, 23). *Megsuhogtatja a kötelekből font ostort az arany, az ige, és a törvény uzsorásai felett*: „Ne tegyétek Atyám há-
zát vásárcsarnokká” (Ján 2, 16). Haragját nem sértett önérzet lobbantja lángra. Tiszta láng, nem kormoz, és nem feketít!

Leleplezi a zsidóság vezetőit: „Tetteik szerint ne cselekedjete, mert mondják és nem teszik. Nehéz és elviselhetetlen terheket kötözgetnek és raknak ugyanis az emberek vállaira, de maguk egy ujjukkal sem akarnak azokon lendíteni. Minden cselekedetüket pedig azért teszik, hogy lássák őket az emberek; mert kiszélesítik imaszíjait, és megnagyobbítják köntösük bojtjait. Szeretik a főhelyeket a lakomán és az első székeket a zsinagógákban, és a köszöntéseket a piacon, és hogyha rabbinak hívják őket az emberek. Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! Kik bezárjátok a mennyek országát az emberek előtt! Jaj nektek, mert megeszitek az özvegyek házait hosszú imádságokat mondván! Jaj nektek, kik tizedet adtok a mentából és kaporból és köményből, de elhagyjátok, ami fontos a törvényben, az ítéletet, az irgalmasságot és a hűséget! Vak vezetők,

kik megszűrítek a szúnyogot, a tevét pedig elnyelíték! Jaj nektek, mert hasonlók vagytok a fehérre meszelt sírokhoz, melyek kívülről ékeseknek látszanak az emberek előtt, belül pedig tele vannak holtak csontjaival és minden undoksággal! Kígyók, viperák fajzati! (Máté 23, 3—32).

Harnack megállapítja, hogy *Jézus semmi újat nem tanított* azonkívül, hogy Istent Atyjának vallja. (Dogmengeschichte I. 39).

Tanított Jézus: „Én arra születtem, és azért jöttem a világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról” (Ján 18, 37). Isteni tanítást adott: „Az én tanításom nem enyém, hanem azé, ki engem küldött” (Ján 7, 16).

Mások azzal vádolják Jézust, hogy *tanítása nem más, mint vallási rendszerek keveréke* (szinkretizmus).

Jézus nem vehette tanítását Hillél (Kr. u. 10) rabbitól, amint a kereszténység hittitkainak, erkölcsstanának és szentségeinek összehasonlítása a zsidósággal világosan mutatja.

Hiába hirdeti Paul Janet, hogy a kereszténység az ókori bölcsélet megérlelt eszméit tanítja, mert egyrészt „csodálkoznak a zsidók mondván, miképpen tudja ez az Irásokat, holott nem tanulta” (Ján 7, 15), másrészt „a Keresztrefeszített a pogányoknak oktalanság” (1 Kor 1, 23).

Hiába tanítja a német faji vallás, hogy a kereszténység a zsidó — szír — etruszk babonák keveréke, mert a kereszténység nem unokája a zsidóságnak, hozzá édeskevés köze van, és mert ez a hármas kapcsolat merő kitalálás.

Hiába állítja Bunsen, hogy a kereszténység Zaratustrától kölcsönözte a megtestesülés tanát, mert ez a

tan a babyloni fogság előtt nem létezett, hogy utána vette át, arra nincsen történeti alap.

Hiába mondja Schopenhauer (Parerga), hogy ami jó a kereszténységben, azt a buddhizmusból vette, mert Augustus korában sok vallás terjedt el a római birodalomban, erről azonban nem tudnak, és mert a látszólagos hasonlóság némely dologban az egyazon emberi természet egyetemes vágyaiból fakad.

A ráfogásokra általában azt feleljük, hogy hogyan vehetné a kereszténység vallásrendszerét attól a vallástól, amellyel sem kapcsolata, sem érintkezése nem volt? Továbbá természetes, hogy kora pogányságának nyelvét használta gondolatai kifejezésére, de más értelemben és új tartalommal. Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a kinyilatkoztatás színei, roncsai és töredékei sok helyre szóródtak szét. Végül, hogy *a hasonlóság a kereszténység és az említett vallások között csak látszólagos, az ellentét pedig lényeges!*

Az evangélium kovásza

A kereszténység átszellemült vonásai hamarosan ott ragyognak az ókor arcán, amelyet sok seb éktelenített.

A régi római Istent fél, tiszta a családi élete, a felsőséget és barátait tiszteli, önmagán uralkodik. Addig, míg a római birodalmat a jog és erkölcs kormányozza, a világbirodalom áll és virágzik. De jön az erkölcstelenség, fényűzés, hitetlenség. És *míg Róma rózsahalálban haldoklik, ott áll kapujánál a kereszténység.*

Az idő a pogányság fája gyökerére tette fejszékjét.
Milyen a pogányok Rómája?

A *vallás terén* hitetlenség és erkölcstelenség dívik.

Hiányzik a *családi élet* erkölcsi alapja. A férfiak úgy váltogatják feleségeiket, mint ruhájukat. A nő érzelmi gyönyörök kelyhe. A férj korlátlan ura a családnak. Ha nem tetszik neki az újszülött, a Tarpeji szikla vagy Taygetos a sorsa.

Társadalmi képe is szomorú a pogány világnak. Háromtól undorodik a római: a tudatlanságtól, a betegségtől és a szegénységtől. A betegeket kiteszik a Tiberis partjára. A szegénység szerencsétlenség, a részvét gyengeség. Rabszolgák és egyéb háziállatok, mondja Ulpianus jogtudós. Aristoteles örül, hogy férfi és nem nő, görög és nem barbár, ember és nem állat. Ha a ház ura meghal, a rabszolgát eladhatják, ajándékozhatják, vagy megölhetik (Tacitus: Ann. 14, 42). Az eke néma eszköz, az ökör hangos és a rabszolga beszédes eszköz. A szelídebb császárok közül való Augustus felakasztatja rabszolgáját, mert kedvelt fűrjét megölte. Vedius Pollio tava halait rabszolgái húsával eteti.

Az evangélium kovásza átalakítja a pogányok és barbárok gondolat-, érzés-, akaratvilágát. „Hasonló a mennyek országa a kovászhoz, amelyet vevén az asszony elvegyíte három véka lisztbe” (Máté 13, 33).

Tért hódul az új vallás.

Most „boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa! Boldogok a szelídek, mert ők lesznek birtokosai a földnek! Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást találnak! Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést nyernek! Boldogok az irgalmasok, mert önekik is irgalmaznak! Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni Istent! Boldogok a békességese, mert ők Isten fiainak

fognak hivatni! Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa!” (Máté 5, 3—10).

Jön a szeretet vallása.

„Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket! Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz”. (Ján 13, 34—35.)

Milyen ez a szeretet?

„Szóljak bár az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincs, olyan vagyok, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom. És legyen bár prófétáló tehetségem, és ismerjem bár az összes titkokat és minden tudományt, és legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezzem: ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok. És osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására, és adjam bár át testemet úgy, hogy elégjek: ha szeretetem nincs, semmit sem használ nekem. A szeretet nem féltékeny, nem nagyravágyó, nem gerjed haragra. Mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel!” (1 Kor 13, 1—7.)

Hallatlan és feltartóztathatatlan vihar újítja meg a gladiátorok vérszagú Rómáját. A testvériség, az egyenlőség és a szabadság vallásának vihara.

„Nincs többé zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő. Mert ti mandnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban!” (Gal 3, 28.)

A kereszténység veronikakendőjével letörli az ókor véres arcát.

Helyreáll a családi élet szentélyének a tisztasága. A nő börtöne falai leomlanak, később lehull a Szent Pál rendelte fátyol is. A család feje a férfi, a szive az

egyenrangú hitves. Jézus adja ki az első gyermekvédelmi törvényt: „Aki megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül, akik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkövet kötnének a nyakára, és a tenger mélyébe merítenék!” (Máté 18, 6.) Védelmébe veszi a szegényeket, betegeket és foglyokat. Szent Pál Onesimos rabszolgát „szeretett testvérének” nevezi. (Filem 1, 16.) A rabszolgaság intézményét is megszünteti legalább is elvben a tömeges és önkéntes felszabadításokkal, később zsinatok, pápák és szerzetesrendek harcolnak a rabszolgvásárok és kereskedések ellen.

A vértanúk vére a kereszténység vetése

A kereszténység terjedése számban, területen és a társadalmi rétegekben, tekintve a körülményeket, csodálatos esemény.

Igaz, hogy terjedését *elősegíti* a római birodalom nagyszerű úthálózata, egységes nyelve és új állami postája.

De vitathatatlan, hogy nagy *akadályok* is gördülnek útjába. A pogány államvallás papja félti kenyerét, a császár a keresztényekben felségsértőt lát, a köznép istenteleneknek vallja őket. Mivel nem áldoznak isteneiknek, az államférfiak összeesküvőknek tartják őket titkos összejöveteleik miatt. Minden csapásért őket okozzák. „Ha a Tiberis a város falait nyaldossa, ha a Nilus nem önt ki, ha megáll az ég, ha reng a föld, ha éhinség és járvány pusztít, rögtön kiáltozzák: Oroszlánok elé a keresztényeket!” (Tertullianus hitvédő 220 körül.)

És milyen *eszközök* állnak a *terjesztésben* rendelkez-

zésére? Nem kedvezett az emberi szenvedélyeknek. Nem fegyverrel, nem ravaszsággal, nem fejedelmi önkénnyel, ne ma szó erejével terjed. Az idegenes kiejtésű, batyu és erszény nélküli halászokat megmosolyogja a zsidó és pogány: „Mert a zsidók jeleket kívánnak, a görögök meg bölcseséget keresnek. Mi azonban a keresztfeszített Krisztust hirdetjük, ami ugyan a zsidóknak botrány, a pogányoknak pedig oktalanság.” (1 Kor 1, 22—23.)

És Krisztus keresztje a megváltás szent jele lesz, az erő és erény forrása, hősök és hitvallók zászlaja, amelynek árnyékában él, és amelynek csókjával hal meg a keresztény.

A kereszténység hódításával természetesen megindul az üldözés is. Háromevszázados *véreső jelzi az őskeresztények útját*. Vértanúk vérént itta a föld három évszázadig. A periratokból kitűnik a vértanúk nagy száma és hősiesség állhatatossága, amely az emberi lélek és jellem erejét fölülmúlja. Tertullianus is megerősíti ezt: „Gyötörjetekek bár, kínozzatok, és zúzzatok össze, s pusztítsatok el bennünket: gonoszságtok ártatlanságunk újabb tanúja leszen. Valahányszor leaprítottok bennünket, mindig többen leszünk: a vértanúk vére a kereszténység vetése!” (Apol. 50.)

Ha a föld a keresztény tant tanítja csodák nélkül, ez messzeszóló csoda! (Dante: Paradicsom 24, 106.)

Eleve megmondottam nektek! (Márk 13. 23.)

Az isteni küldetés egyik pecsétje a *jövendölés*.

A jövődölés villámlás az emberiség éjszakájában. Isten fellebbenti a jövő fátyolát magasabb célból.

A jövődölés távoli, szabad, meghatározott és bonyo-

lult események előremondása. Itt nem a pogány jóshe-
lyek homályos, általános, kétértelmű és az emberi kí-
váncsiságot kielégítő jóslásairól van szó.

Lehetséges a jövendölés Isten részéről, aki mindent
tud. Az ember viszont láthatja, hogy mit nem lehet
puszta emberi számítással természetes úton előre meg-
sejteni.

A látók (próféták) *ragyogó színekkel festik a Meg-
váltó eljövendő országát*. Évszázadokkal előbb megírják
életének minden fontosabb mozzanatát. Ezek a jövendö-
lések egyedül és pontosan Krisztuson teljesedtek be.

India vezeklőkkel dicsekedhetik, akik legyőzik tes-
tüket. A mennyei birodalom bölcseket terem, akik pol-
gári erkölcsre szoktatják a népet. A görög föld bölcse-
lőkben bővelkedik, akik oszlopcsarnokok árnyékában
vitatkoznak. Róma jogászait felül nem múlja senki,
bronzba vésik az örök törvényeket. Megcsodálja a világ
a középkor szónokait, akik a kinszenvedés emlékezeté-
vel felrázzák a tunyákat.

Egyedül a választott népnek ad Isten látókat. Néma
kapukra zuhanó dőngetés a hangjuk. Hatalmas, magá-
nyos, könyörgő, vádló és fenyegető hang.

Jézus maga is sokat jövendöl. Előre mondja szenve-
dését és halálát: „Ime felmegyünk Jeruzsálembe, és az
Emberfia a papi fejedelmek és írástudók kezébe fog
adatni, és halálra kárhoztatják őt, és átadják a pogá-
nyoknak, és kicsúfolják őt, meg megköpdösik, és meg-
ostorozzák, és megölik őt, de harmadnapon feltámad.”
(Márk 10, 33—34.) Megjövendöli tanítványai árulását:
„Ti mindnyájan megbotránkoztok énbennem ez éjjel.”
(Máté 26, 31.) „Bizony mondom neked, hogy ez éjjel,
mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem.”

(Máté 26, 21.) Beszél az első üldözésről: „Átadnak titeket a törvényszéknek, és megostoroznak benneteket zsinagógáikban, és a helytartóhoz és királyokhoz hurcolnak majd énertem.” (Máté 10, 17–18.) Célzást tesz Szent Péter halálára: „Bizony, bizony mondom nektek; mikor ifjabb voltál, övet kötöttél, és jártál, ahol akartál, de majd ha megöregszel, kiterjeszted kezeidet, és más övez fel téged és oda visz, hová te nem akarod!” (Ján 21–28.) Magsiratja Jeruzsálem pusztulását: „Nem marad itt kő kövön, mely le ne rotnatnék. (Márk 13, 2.) Megigéri az Egyház fennmaradását: „Ime én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig!” (Máté 28, 20.)

Hogy ezek a jövendölések pontosan bekövetkeztek, bizonyítja a történelem.

Higgyetek a tetteknek! (Ján 10, 38.)

Az érvek súlyát művelt elmék értik meg, de a csoda megrendít mindenkit, aki látni és hallani tud, és akar.

A csoda a szenvedélyek lélekharangja. (Huysmans.)

Krisztus nemcsak jövendöléseivel, hanem csodáival is bizonyítja isteni küldetését.

A *csoda* rendkívüli, érzékelhető és isteni cselekedet. Lehet fizikai (feltámadás), szellemi (jövendölés) és erkölcsi (ritka jellem).

Sok csoda történik Jézus körül és által.

Krisztus ura a szellemi világnak. Ura az égi testeknek. Ura az életnek. Ura az élettelen anyagnak is. Tizenöt beteget gyógyít meg, és három halottat támaszt fel. Csodáinak elseje és teteje saját feltámadása.

A *deizmus* és *racionalizmus* Istent mint merev bálványt képzei el, és a természettörvények bilincseit veri

kezére, lábára. Nevezetesebb ellenvetéseik a csodával szemben a következők:

Miért dúlná fel Isten a maga alkotta természettörvényeket?

Az ember is gyorsítja és lassítja a természet erőit. A művelődés voltaképen nem más, mint az ember uralma a nyers anyag és a vak erő felett. A gondviselő Isten hatalma és ereje nem merül ki a teremtésben. Az isteni gondviselés örök rendje felölelheti a világban előforduló összes változásokat. A felmentés még nem rendellenesség. Az emberi törvényhozók is adnak felmentést az általuk hozott vagy rájuk bízott törvények alól.

Képzeljük el, hogy a világ hatalmas zongora, és ezt a benne elrejtett erő hajtja. Esik-e sérelem a hangszeren, ha közben magasabb cél érdekében a művész játszik rajta?

Ki ismeri ma még a természet erőit?

Senki, elég azonban annyit tudnunk, meddig *nem* terjednek ezek. Azt tudjuk, hogy a csoda a természet erőin felül, nélkül és ellenében történik.

Egyformán veszedelmes a csodaéhség és a csoda-
iszony is. Mi nem várunk isteni beavatkozást ott, ahol a természetes magyarázat kielégít. A kegyhelyek és szentek életében előforduló csodákat bírálat alá vetjük. A befejezett kinyilatkoztatás terjesztésére most más eszközök állnak rendelkezésre, mint kezdetben, amikor csodákra volt szükség.

Nem történt-e már sok hamis csoda?

Bizonyára és éppen ebből következteti Pascal, hogy kell igazi csodának is lennie. Ha van hamis pénz, akkor kell igazi pénznek is lennie.

Nem költői képzelet (mythos) szülte Jézus csodáit?
(Strauss Dávid, Jézus élete 1835.)

Amikor még élnek a szem- és fültanúk, amikor még hiányzik a történelmi távlat: ilyen regék nem keletkezhetnek.

Hátha Jézus egyéniségének varázsával (szuggesztió) gyógyított?

Előkészület nélkül, távollevőket, akik nem ismerték, feltétlen biztossággal, gyorsan, szervi bomlást végbevivő betegséget álommal nem lehet gyógyítani.

Művelje Jézus csodáit a francia tudományos akadémia szemeláttára és hiszünk neki! — mondja Renan.

A tudomány fénytől hunyorgató baglyai, akik kánállal ették a bölcseséget, akkor sem hinnének. Milyen igaz van az Irásnak: „Elrejtetted ezeket a bölcselőktől és okosaktól, és kinyilatkoztattad a kisdedeknek.” (Máté 11, 25.) Kell ahhoz tudósnak lenni, hogy megállapítsuk: ez vak volt, és mostan lát, ez meghalt, és mostan él?

Feltámadott! (Márk 16, 6.)

„Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi tanításunk, hiábavaló a ti hitetek is!” (1 Kor 15, 14.) — mondja Jézus feltámadásáról a nemzetek apostola.

Jézus feltámadását bizonyítja a sok kifogástalan tanú, az apostolok hirtelen átalakulása és az őskereszténység, amely az Úr napját vasárnapra tette át nemcsak azért, hogy az üldözések idején megkülönböztesse magát a zsidóktól, hanem azért is, mert Jézus húsvétvasárnap támadt fel.

Salvador zsidó írta azt hangoztatja, hogy Jézus nem halt meg a keresztfán, hanem ismeretlen helyen.

Hogy Jézus tetszhalott nem lehetett, arra erkölcsi, fizikai és történelmi bizonyosságunk van. *Erkölcsi bizonyosság*, mert csalóért nem adják vérüket az emberek. *Fizikai bizonyosság*, mert háromszor esett el a kereszt súlya alatt, a római törvény szerint megostorozták, beköttözték a sírban. *Történelmi bizonyosság*, mert „Pilátus pedig csodálkozék., hogy már meghalt volna. És hivatván a századost, megkérdezte őt, csakugyan meghalt-e már. És midőn megtudta a századostól, Józsefnek ajánlékozta a testet.” (Márk 16, 44—45.) A régiek azt hitték, hogy a lábszárban lakik az életerő: „Menének hát a katonák és az elsőnek ugyan megtörték szárait és a másoknak is, kit megfeszítetiek övele. Mikor pedig Jézushoz értek, látván, hogy ő már meghalt, nem törték meg szárait, hanem egyik katona lándzsával megnyitá oldalát, melyből legottan vér és víz jöve ki.” (Ján 19, 32—34.)

Strausz és Renan szerint a tanítványok nem nyugodhattak bele Mesterük pusztulásába, álmatlan éjszakáik szülték a képzelődésüket. Ezért *nem a feltámadás alapja a hitnek, hanem a hit a feltámadásnak.*

Az apostolok nem várták feltámadását: „Pedig mi reménylők, hogy ő az, aki meg fogja váltani Izraelt.” (Luk 24, 21.) Mondák Tamásnak a többi tanítványok: „Láttuk az Urat! Ő pedig mondá nekik: Ha csak nem látom az Ő kezein a szegek nyomát, és ujjamat a szegek helyére nem bocsátom, és kezemet az Ő oldalába nem teszem, én nem hiszem!” (Ján 20, 25.) Nem szoktak az apostolok képzelődni: „De némely közülünk való aszonyok is megzavartak bennünket, kik hajnalban a

sírnál voltak, és nem találták az Ő testét.” (Luk 24, 22.)

Nem a megjelenések tényében, hanem a körülmények leírásában mutatkoznak különbségek a szentíróknál..

A francia Loisy azt hirdeti, hogy Jézus közös árokba dobott holttestét a tanítványok ellopták.

Nem közös sírba vetették: „József nevű férfi, ki tanácsbeli volt, Pilátushoz méne és elkéré Jézus holttestét. És levévén azt gyolcsba takará és kőbe vájt sírba helyezé, melyben még soha senki sem feküdt.” (Luk 24, 49—53.) Ez régi vádja a zsidóknak: „Ezek pedig egybegyűlvén a vénekkel és tanácsot tartván sok pénzt adának a katonáknak meghagyván: Mondjátok, hogy eljövének tanítványai az éjjel, és ellopták őt, míg mi aludtunk.” (Máté 28, 12—13.)

Jól mondja Szent Ágoston, nyugati egyházatyja († 430): „Ő aluszékony ravaszság, amely alvó tanúkra hivatkozik! Ha aludtatok, hogyan láthattátok? Ha nem láttátok, hogyan tanúskodhattok? Alvó tanúkat veszel igénybe? Te is bizonyosan elaludtál, aki ezeket vizsgálván ennyire hibáztál.” (In. Ps. 63.)

Nemde testvérei Jakab és József, Simon és Júdás? És nővérei nemde mind minálunk vannak? (Máté 13, 55—56.)

A racionalisták korai öröme, hogy Jézus soktestvéres ember, a következőket válaszoljuk:

Van *másik Mária* is József törvényes nejen kívül: „Jézus keresztje mellett pedig állnak vala az ő anyja és anyjának testvére, Mária, Kleofás felesége és Mária Magdolna.” (Ján 19, 25.) *Ennek a Máriának a fia az*

ifjabb Jakab és József: „Kik között vala Mária, Jakab és József anyja.” (Máté 27, 56.) *Kleofás* (görögösen Alfeus) *fia az ifj. Jakab:* „A tizenkét apostol nevei pedig ezek: Az első Simon, kit Péternek mondanak és András az ő testvére. Jakab, Zebedeus fia és János annak testvére, Fülöp és Bertalan, Tamás és Máté a vámos, Jakab, Alfeus fia és Tádé, a kánáni Simon és karióti Júdás, ki el is árulta őt.” (Máté 10, 2—4.) *Jakab testvére Júdás:* „végül Júdás, Jakabnak a testvére.” (Csel 1, 13.) Hegesippus jeruzsálemi püspök szerint *Simon Alfeus fia* (Euseb. Hist. ecc. III. 10.)

A keleti nyelvekben a *testvér* szó (ach) atyafit, egy törzsbelit, vérrokot, unokatestvért, egyfajtajút és egyhitűt jelent. Nyilvánvaló, hogy itt Jézus unokatestvéreiről van szó, annál is inkább, mert a haldokló Üdvözítő testvér híján édesanyját szeretett tanítványára bizza.

És szülé az ő elsőszülött fiát (Luk 2, 7.), mondja az evangélista. Az *elsőszülöttség* itt egyszülöttséget jelent, vagyis fakadást, a termés zsengejét tekintet nélkül a folytatására. Jézus előtt más gyermeke nem volt Máriának. „Az evangélista tagadja a multat anélkül, hogy állítaná a jövőt”, — mondja Szent Jeromos hitvalló. († 420.)

Árja vagy nem árja Krisztus ?

A kereszténytámadó Celsus (Origenes contra Celsum 1, 28, 38, 69.) felújítja a talmudirodalom tehetetlen dühében fogamzott rágalmat, hogy József elbocsátotta Máriát hűtlensége miatt, mivel a gyermek atyja Pantherus, római katona. Megörültek ennek a *horogkeresztes új-*

pogányság németegyházi írói, hogy Krisztusból árját faraghatnak.

Az újpogányság németegyházi (deutschkirchlich) iránya a mai keresztény egyházak megszüntetése után meg akarja teremteni az eddig leláncolt Germániában a hős, harcos és alkotó északi ember világnézetével a pozitív kereszténységet. A zsidó elemektől megtisztítja az egyházzal, a krisztusi megváltás helyébe az önmegváltás lép Isten titokzatos átélésével. A faji érzést az északi mondák táplálják.

Jelvényük a horogkereszt.

Ezzel az árja népek őshazájában, Indokínában találkozunk különböző jelentéssel. A Kr. e. 781-ben készült a Cse-u uralkodócsaládot ábrázoló képen a horogkereszt a pagoda vasrácsát díszíti. Buddha állítólagos lábnyomát őrző sziklatalajon az erényeket jelképezi. Hoang Kin Wan Liang, kínai kereskedő üzleti könyve címlapján a 7. századból a tízezres sárgaarany tallpénné hasznát kívánja. Az 1923-ban felfedezett szent Pamphilus katakomba falán mint karcolat jelentkezik a kampóskereszt. Jelképe-e, díszítése-e? — nem tudjuk.

A horogkeresztesek messze vetik el a súlykot, midőn Jézusból árját akarnak faragni, mert *Ő az Atya örök és időben* született fia, Istenember. Emberi testét királyi Szüztől veszi, és így fejedelmi vére, amely az arabnak testvére, és amely más a látók korában, mint Krisztus idejében vagy ma. Krisztus tanítása és egyénisége annyira *felette és ellentétben áll már akkor a zsidó lelkülettel és világnézettel*, hogy a gyalázat fájára szegeznek a kőből és kevélységből épült szent városban, amelyben a pogányok vasa, a kereskedők aránya és a papok bétűje uralkodik.

A LELKEK HAZÁJA

A reimsi Szent Márton templom elé 496 karácsonyán gyögyörű szőnyeg fut, bent virágokba mártott gyertyák árasztják a fényt, és lehelik az illatot az angyali képű papok mellett. A vad tekintetű vezér, Klodvig elragadtatva kérdi: Atyám, ez az Isten országa, amelyről beszéltél? Felel Remigius püspök: Nem, ez csak gyenge árnyképe! Ott a kapu a mennyországba! A keresztül a kapu, amely léged oda bevezet. Hajtsd meg tehát fejedet! Imádd, amit elégettél és égesd el, amit imádtál mostanig!

Az Egyház

Mennybemenetele előtt Jézus megalapítja az Egyházat, hogy a megváltás és megszentelés művét folytassa a földön a világ végezetéig. Azért méltán mondjuk, hogy az Egyház a földön továbbélő Krisztus. Az édes Krisztus a földön (Sziénai Szent Katalin. († 1380.)

Hármas tartománya van az Egyháznak: a küzdő, a szenvedő, és a győzedelmes egyház. A szentek egyességét összekulcsolt kezek erdeje alkotja. Hatalmas gyűrű fűzi egybe a hármas országot. Ebben a kegyelem árama kering. *Hármas kötelék* kapcsolja egybe a küzdő egyház tagjait: a hit, a szeretet és az engedelmesség köteléke. Vagyis az egyház azoknak a társasága, akik ugyanazt a hitet vallják, ugyanazokat a szentségeket használják, és egyazon törvényes fő alatt élnek.

Hármas teste van Krisztusnak. Anyja szíve alatt nőtt teste, megdicsőült teste az égben és a szentségi színek alatt s végül az egy kenyéren élő szent hívek közösségéből épített test.

Az Egyház Krisztus jegyese és *titokzatos teste*: „Nem tudjátok-e, hogy testetek Krisztusnak tagja?” (1 Kor 6, 15.) „Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is.” (1 Kor 12, 12.) Ennek a titokzatos testnek a feje Krisztus: „Mindent a lába alá vetett,

megettette őt mindenek felett az Egyháznak fejévé.” (Ef 1, 22.) „A férfi épúgy feje az asszonynak, mint Krisztus az egyháznak.” (Ef 5, 23.)

Ennek a hívek közösségéből épített *titokzatos testnek a szíve* a szentmiseáldozat. Ez önti végig a krisztusi vért a tagokban: „Én vagyok a szőlőtő és ti vagytok a szőlővesszők. Aki énbennem marad és én őbenne, az bő termést hoz.” (Ján 15, 5.) „Én azért jöttem, hogy életük legyen és minél több legyen.” (Ján 10, 10.)

És ennek a *titokzatos testnek lelke* a Szentlélek: „Nem tudjátok-e, hogy tagjaitok a Szentlélek temploma, ki bennetek vagyon?” (1 Kor 7, 19.)

Harnack azt állítja, hogy az Egyház alapítója inkább Szent Pál, és *Krisztusnak eszeágában sem volt egyházat alapítani*: Ez természetes fejlődés folyamánya úgy, hogy a hittételeket az apostolok és tanítványok körül keletkező egyházközösségek fejlesztették a görög bölcsélet alapján, az egyházközségi szervezetet pedig a római jog szerint alkották meg. Midőn Diocletianus a római világbirodalmat újjászervezte, ekkor készen lett a katolicizmus is. (Dogmengeschichte I. 3, 417.)

Szép elképzelés ez történelmi alap nélkül. Krisztus sokat beszél az Egyházzal, maga az egyház szó is tőle való: „És erre a kösziklára építem Egyházamat.” (Máté 16, 18.) „Ha az Egyházra nem hallgat, legyen neked mint a pogány és a vámos.” (Máté 18, 17.) Nevezi országnak: „És körüljára Jézus hirdetvén az ország evangéliumát.” (Máté 10, 35.) Beszél a hívek nyájáról: „Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók.” (Ján 10, 16.) Az Egyház a szentírók nyelvhasználatában mindig a zsinagógától különböző vallásos krisztusi törvényhozó testület.

Az Egyház hármass küldetése

Krisztus az emberiségnek a tanítómestere szóval és életével, keresztfájdózatot bemutató és közbenjáró főpapja, királya a megváltás címén és jogán.

Mennybemenetele előtt hármass hatalmát az apostolokra ruházta, hogy ez a testület helyette tanítsa, kormányozza, és megszentelje az Egyházat.

Átadja *tanítói hivatalát*, hogy követői az ő tekintélyével tanítsanak: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg. Aki pedig engem megvet, azt veti meg ki engem küldött.” (Luk 10, 16.) Mégpedig csálhatatlanul tanítsanak: „És én kérni fogom az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké, az igazság Lelkét.” (Ján 14, 16—17.) „A Vigasztaló pedig a Szentlélek, kit az Atya az én nevemben küld, az majd megtanít titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Ján 14, 26.)

Megbízta az apostolokat a *megszentelés* eszközeinek kezelésével, amikor a szentségeket rendelte. Papokká szentelte őket az utolsó vacsorán és küldetést adott húsvétvasárnap este. Ennek a papságnak tudatában is voltak. „Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait!” (1 Kor 4, 1.) A megbízást és hatalmat az apostolok tovább adták kézrátétellel tanítványaiknak: „Szítsd föl magadban Isten kegyelmét, amely kezem rádtétele folytán benned legyen!” (2 Tim 1, 6.)

Ráhagyja az apostolokra a *kormányzást* is, vagyis a törvényhozó, bírói és végrehajtó hatalmat: „Minden hatalom nekem adatott Mennyben és földön. Elmenvén

tehát tanítsatok minden népet, tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek!” (Máté 28, 18—19.) „Bizony mondom nekek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve mennyben is, és amiket föloldoztok a földön, fel lesznek oldva mennyben is!” (Máté 18, 18.) Az oldás-kötés a keleti nyelvekben ennyit jelent: törvényt hozni és megszüntetni, parancsolni és tiltani. Te-kintélyük előtt meg nem hajolni, egyértelmű a pogánysággal és nyilvános bűnösséggel. (Máté 18, 17.)

Az apostolok ezt a hármas hatalmat *gyakorolják* is. Szent Péter így beszél Kr. u. 51-ben a jeruzsálemi zsinaton: „Úgy tetszett ugyanis a Szentléleknek és nekünk.” (Csel 15, 28.) Szent Pál ezt a tanácsot adja tanítványának: „Preszbiter ellen ne fogadj el vádat, csak két vagy három tanú bizonyosságára.” (1 Tim 5, 19.) Híveinek így ír Szent Pál: „Azért írom mindezt távollétemben, hogy ha jelen leszek, ne járjak el keményen azzal a hatalommal, amelyet az Úr nekem adott.” (2 Kor 13, 10.)

A megbízatást a helyettesítésre Krisztus *a világ végéig* adta. Az apostolok nem élnek a világ végéig, ezért hivatalukat törvényes utódokra kellett átruházniok. A főhatalmat az Egyházban az apostolok maguknak tartják fenn, de már életükben több helyen püspököt állítanak. Az első század vége felé már érseke van Kisázsianak. A második században mindenütt minden egyházmegyében van főpüspök.

Az apostolok, az apostoli atyák és az egyházatyák erősen hangoztatják, hogy vannak elüljárók és alattvalók, tanítók és tanítottak, kormányzók és vezetettek. papok és hívek. A papok között vannak rendfokozatok: szerpapok, papok és püspökök. Szent Pál és Barnabás

„egyes egyházanként preszbitereket rendeltek.” (Csel 14, 22.) A nemzetek apostola ezt írja tanítványának: „Azért hagyta el Kréta szigetén, hogy ami hátramaradt elintézd, s városról-városra preszbitereket rendelj!” (Tit 1, 5.)

A protestánsok szerint csak egyetlenes papság van:
„Ti pedig királyi papság vagytok!” (I Pét 2, 9.)

Hogy az apostol itt nem beszél valóságos papságról, azt a szöveg képletes jellege világosan mutatja. Olyan értelemben valóban mindenki kap, hogy bekapcsolódik a megváltás művébe. Ha mindenki pap, akkor a protestánsok miért cáfolják meg az elméletet a gyakorlatban azzal, hogy lelkészeket és püspököket választanak?

A szakadároknál megvan a papság, de nincs 1054 óta joghatóság. A protestánsoknál papság sincsen, mert hiányzik náluk az apostoli utódlás.

Nincsen pápa, csak két pátriárka, — vallották a bizánciak. Csak püspökök vannak, — mondják az anglikánok. Csak lelkészek vannak, — tanítják a protestánsok. Mindenki próféta, — hirdetik a szekták. És az oroszok eljutottak a nihilizmusig!

A Kőszál

Krisztus gyakran *kitünteti* Simont, pedig elalszik a Vérverítékezés Hegyén és megtagadja az Elárulás Éj-jelén. Nála szokott lakni: „És azonnal eltávozván a zsinagógából Simon házába menének.” (Márk 1, 20.) Az ő hajója az a kiváltságos tanítószék, amelyből a világ az üdvösség igéit hallja: „Bemenvén tehát egyik hajóba,

mely Simoné volt.” (Luk 5, 3.) Neki külön megjelenik feltámadása után: „valóban feltámadt, és megjelent Simonnak.” (Luk 24, 34.) Első helyen említik ezért a szentírók is: „Jézus egy puszta helyre méne és ott imádkozék: És utána sietének Simon és akik vele valának.” (Márk 1, 36.)

Utal az ő elsőségére nyomban a csodálatos halfogás uátn: „És mondá Jézus Simonnak: Ne félj! Ezentúl már embereket fogsz!” (Luk 5, 10.)

Igéri neki a főhatalmat: „Mondom tehát neked, hogy te Péter vagy, és erre a kösziklára fogom építeni Egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyország kulcsait. És amiket megköntendesz a földön, meg lészen kötve a mennyben is, és amit feloldandasz a földön, fel lészen oldva a menynekben is!” (Máté 16, 18—19.)

Megváltoztatja nevét, ami keleten mindig fontos okból szokott történni. A névváltoztatásnak a családi, polgári és vallási életben mindig nagy jelentősége volt. Jézus pedig rátekintvén mondá: „Te Simon vagy, Jónás fia. Te Kéfásnak fogsz neveztetni.” (Ján 1, 42.) Rátekint Jézus mint a művész az előtte levő márványtömbre, amelyben az ő szeme már előre látja a megalakotásra váró remekművet.

Szikla lesz az alap, amelyre az erkölcsi épület, az Egyház épül. A többi apostol az épület Péterre támaszkodó „oszlopa”. (Gal 2, 9), (Ef 2, 20.), (Jel 21, 14.) Ez az alap az ő tekintélye, amely nélkül a mennyek országa életképtelen. Nem pedig az ő hite, mert Krisztus nem az ő hitét tette alapul, hanem hitéért magát Pétert. Jézus Simon atyjának nevét is említi, tehát személyről van szó.

A régi keleti városok kapujánál gyülekezett a fegyveres erő és a tanács. A pokol kapui kifejezés annyit jelent, mint a pokol ereje vagy az enyészet hatalma.

A kulcsok a jog és hatalom jelképe. A ház vagy a várkapu kulcsainak átadása meghódolást, átvétele pedig teljes hatalmat jelent. Péter kormányzó és büntető hatalmával kinyithatja, és becsukhatja nemcsak az Egyháznak, hanem a mennyországnak kapuit.

Oldás-kötés keleties kifejezés. Annyit tesz, mint megtiltani és megengedni, elítélni vagy felmenteni. Jogi kifejezés a törvényhozásra, kormányzásra és ítélkezésre.

Atadja az egyházfői méltóságot feltámadása után a genezáreti tenger partján háromszori szeretetvallomás után: „Legeltesd bárányaimat s legeltesd juhaimat!” (Ján 21, 15—17.)

Homeros a királyokat a népek pásztorainak nevezi. A pásztor vezeti, táplálja és gondozza nyáját. Péter a pásztorok pásztorja is.

Péter mindenkor tudatában van elsőségének, ezt az ősegyház elismeri, és hatalmát korlátlanul gyakorolja. Máté apostol és evangelista, kifejezetten elsőnek nevezi: „Az első Simon, kit Péternek mondanak.” (Máté 10, 2.) Első az első pünkösöd napján is: „Péter pedig a tizeneggyel felállta, felemelé szavát.” (Csel 2, 14.) Ő műveli Jézus nevében az első csodát: „A názareti Jézus Krisztus nevében kelj fel, és járj!” (Csel 3, 6.) Ő felel a főtanácsnak a kérdőrevont apostolok nevében: „Ekkor Péter eltelve Szentlélekkel szólt hozzájuk.” (Csel 4, 8.) Ő választja meg Mátyást az áruló helyébe: „Felállta Péter a testvérek között, és szóla.” (Csel 1, 15.) Ő elnököl a jeruzsálemi zsinaton: „Mivel azonban nagy vitatkozás támadt, fölkele Péter, és szóla hozzájuk.” (Csel 15, 7.)

Apostoli körúton jár: „Péter valamennyiöket felkereste.” (Csel 9, 32.) Ő hirdeti először a joppéi látomás alapján az evangéliumot a pogányok között, és szól Kornéliushoz: „Az Isten megmutatta nekem, hogy senki se mondassék közönséges vagy tisztátalan embernek. Azért ellenkezés nélkül eljöttem a meghívásra.” (Csel 10, 28—29.) Ő zárja ki Simont, az első eretneket az egyházból: „Vesszen a pénzed veled együtt, mivel azt véled, hogy Isten ajándékát pénzen lehet megvenni!” (Csel 8, 20.)

Szent Pál gyakorlati kérdésekben „szemtől-szembe ellenáll neki” (Gal 2, 11.), és más véleményen var, de a köteles tisztelet és engedelmesség megtagadása nélkül, hiszen első dolga három évi működése után tisztelni Péternél: „Felmentem Jeruzsálembé, hogy Pétert lássam.” (Gal 1, 18.)

Szent Péternek nemcsak tiszteleti, hanem joghatósági, közvetlen elsősége hit és erkölcs, fegyelem és kormányzás ügyeiben isteni joron utódaira is átszállott.

A Krisztus alapította Egyház fennáll a világ végéig: „És íme, én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig!” (Máté 28, 20.) Alapjának is tehát tartósnak kell lennie. Ha az első alap élő személy, az utódok is azok. Mivel az első alap Rómában püspök, ott él, és hal meg, utódai a római püspökök, vagyis a pápák.

Szent Péter Rómában élt „a lelkek hazájában” a Tiberis partján hét halmon épült ősi császárvárosban. „Ütrakelvén eltávozott más helyre.” (Csel 12, 17.) Antiochiából Claudius alatt megy ide 42-ben. „Üdvözöl titeket a veletek együtt kiválasztott egyház Babilonban.” (1 Pét 5, 13.) Melyik Babilon ez? Abban az időben az Eufrates melletti Babilon romhalmaz és elhagyott város,

— mondja Strabo. (Georg. 16, 15.) Az ilyen nevű egyiptomi erődítmény még kevésbé jöhet számításba, mert ez sem szerepel az őskereszténység idejében. Ez „a más hely”, ez a nagy „Babilon” csak Róma lehet, „a paráznaságoknak és a föld utálatosságainak anyja.” (Jel 17, 5.)

Szent Péter *Rómában hal meg* 67-ben június 29-én fejjel lefelé, midőn Nero uralkodik a vértenger közepe. Ezt a halált isteni Mestere előre jelezte: „Bizony bizony mondom neked, mikor ifjabb voltál, övet kötöttél, és jártál, ahol akartál. De majd ha megöregszel, kiterjesztik kezeidet, és más övez fel téged, és oda visz, hová te nem akarod!” (Ján 21, 18.) Római Szent Kelemen (88—97) ráír a forrongó hívekre, hogy „gondoljanak Péter és Pál béketűrésére, akik közöttünk szenvedtek gyötrelmeket és halálbüntetést”! (Cor 5, 6.) Tertullianus (kb. † 220), a karthagói hitvédő is tanúskodik itteni haláláról: „a római egyháznak Péter és Pál hirdették az evangéliumot, amelyet vérük ontásával pecsételtek meg”. (Adv. Mar. 4, 5.)

Szent Péter *római püspökségét* igazolja Hegesippus történetíró, akinek a pápai névjegyzéke élén Péter áll. Világosan tanúsítja ezt Ireneus (Kr. u. 177): „Péter és Pál megalapította, és berendezte az egyházat, és Linusra (67—76) bízta a római egyház igazgatását”. (Adv. haer. 3, 3, 3.) Vagy: „Péter és Pál a római egyház alapítója és szervezője.” (Euseb. 5, 6.)

Mivel Krisztus kifejezetten nem jelölte ki második helytartóját személy szerint, az első örökébe természetesen az lépett, aki követte őt hivatalában.

És a római püspökök kezdettől fogva maguknak követelik a joghatósági elsőséget. Nem veszi ezt rossz né-

ven a Szent Péter alapította antiochiai püspökség, nem támaszt hasonló igényt az Úr Jézus működésének színhelye, Jeruzsálem sem.

Tudásban, bölcsességben és életszentségben *kiváló püspökök, hősök, vértanúk és korokat bevilágító lángelmék mind elismerik Róma főségét*, és hozzá fordulnak nehéz ügyeikben.

Római Szent Kelemen pápa (88—97) a kisázsiai Szent Pál alapította egyházközség vizsályát Szent János apostol életében intézi el: „Ha pedig valaki nem engedelmeskedik mindannak, amit Krisztus általunk mondott, tudja meg, hogy botrányt okoz, és nem csekély veszedelemnek teszi ki magát.”

Amikor I. Viktor pápa (189—199) idejében a húsvétot keleten Nisan havának 14. napján ülik meg, a pápa megparancsolja Polycrates ephezusi püspöknek, hogy a húsvétot nyugati szokás szerint a tavaszi napégyenlőséget követő holdtölte utáni vasárnap ülesse meg. Hívja össze zsinatra e célból Ázsia püspökeit, ellenkező esetben kizárja őket az Egyházból.

István pápa (254—257) az eretnekek által kiszolgáltatott keresztiséget érvényesnek mondja ki, pedig a kisázsiai és afrikai egyház ellenkező tanításait a tekintélyes Cyprianus († 258) védi.

Az egyetemes zsinatokon állandóan jelen van a római szentszék követe, és Róma hozzájárulása nélkül a zsinati határozatokat az Egyházra nem tekintik érvényeseknek.

Szent Jeromos hitvalló Damasus pápa titkára (366—368) írja: Ki-bejárnak itt kelet és nyugat püspökei. Róma szólott és az ügyet befejezték. Róma locuta causa finita.

Szomorú lapok a pápák történetében ?

Luther a bűn emberének és a kárhozat fiának (2 Tesz. 2, 3.) mondja a pápát. Gyalázza „Das Papsthum vom Teufel gestiftet” művében. „Föltettem a szarvakat ez ellen a római Antikrisztus ellen!” (Briefwechsel 3, 87.) Knox János óta a skótok pápagyűlölete közismert.

A protestánsok előszeretettel kutatják az árnyékot, a foltot, a ráncot a pápaság életében.

Úgy dül belőlük a dühös rágalomáradat, hogy az igazság ollójához kell nyúlunk.

A pápaság hatalmát Róma politikai ereje hozta létre.

A milánói türelmi rendeletig (313) a császárok a pápaság életére törnek. Konstantinnal 320-ban a pápa nem teszi át székhelyét Bizáncba. Nincs uralkodócsalád, amelynek 30 egymásutáni tagja vérével festené meg a trónt, és az irigyelt hármaskorona valójában hármaskövisek szörnye: az összes egyházak gondja (2 Kor 11, 28.), szenvedése és botránya. (2 Kor 11, 29.)

Ki irigyli a kőben és aranyban, a bíborban és bársonyban élénk zuhogó fényt, amellyel századok hite és szeretete veszi körül a pápaságot, amelynek útja keserves keresztút is?

Johanna gyermeket szült, az asszonypápát a nép agyonkövezte.

Döllinger (Papstfabeln des Mittelalters 1863) ennek a mesének a keletkezését négy körülménynek tulajdonítja. Róma egyik utcáján nőruhás szobor áll gyermekkel. Egy emlékkő felirattal. Ezt az utcát körmenet alkalmával elkerülték. II. Pascal óta 1099-től a lateráni ünnepélyes körmenet alkalmával a körmenet közben a pápa lyukas kőszékre ült. Az élénk képzeletű nép ho-

mályosan emlékezett még Marcia uralmára a pápai udvarban. Hamar megszületett a mese az asszonypápáról. Ennek kiszínezését elvégezte a XIII. század, amely szerint ez a püspök Athénben tanult, bölcséletet tanított, majd IV. Leó utódjának választották. Ekkor történt vele pápasága alatt (855—858) a nagy csúfság.

A kortársak azonban semmit sem tudnak róla. Érmeink és okmányaink vannak ebből az időből III. Benedekről. (855—858). Hinkmár, reimsi érsek IV. Leóhoz (847—855) menő követi útközben értesültek a pápa haláláról (855 július 17.), és kérésüket már III. Benedek teljesíti.

III. Callixius pápa (1455—58) elimádkoztatta az üstököst. Ad ki írást valóban 1456-ban, hogy imádkozzunk a török veszedelem elhárításaért Istenhez, üstökösről ellenben szó sincs ebben az írásban. Ha megtette volna ezt, gúnyolódni sem kellene ezen, hiszen abban a korban az üstököstől való félelem általános és állandó jelenség.

A pápák romlottsága idézte elő a hitújítást.

Igaz, hogy VIII. Ince 1492-i halála után megvesztegetéssel került a pápai székbe VI. Sándor (1492—1503). Igaz, hogy fattyúgyermekai közül az orgyilkos Cesare lefoglalta az 1500. szent búcsún befolyt összegeket. Igaz, hogy távollétében az Egyház ügyeit Lucretia leánya vezette, de bűneit gyakran bevallotta, megbánta, és könyvek között ígérte javulását. Igaz azonban az is, hogy a hitújítás atyja, Luther Márton ágostonrendi német szerzetes megszegte szüzességi fogadalmát, hogy három kedvese van egyszerre (1525. április 16-án Spalatinhoz írt levél) és Turchess Rozina gyermeke apjának vallotta, hogy megengedett a jobb ügyért és a keresztény egyház

kedvéért egy jó erős hazugságot, hogy megengedi, sőt ajánlja a többnejűséget Hesseni Fülöpnek teste és lelke üdvösségének gondozása és Isten dicsőségének elérése végett. De a bánat könnyét nem hullatta, hanem megmerevedett és átkozódott gögijében.

Itália minden szerencsétlenségének a pápák az okai.

Hogy mennyire nem nyom a latban Macchiavelli (1496—1527) (Il principe) rágalma, kiderül XIII. Leó pápa a vatikáni levéltár megnyitása évében (1883) mondott szavaiból: Szerencsétlenség az, hogy a pápák Itáliát a nyugatrómai birodalom összeromlása után védték a barbárok támadásai ellen? Baj az, hogy a népet védelmükbe vették a fejedelmek önkénye ellen? Csapás az, hogy a török veszedelmet feltartóztatták? Ki virágoztatta fel Itália tengeri hatalmát a keresztes háborúkkal? Ki mentette meg a hitújítástól? Ki tette a tudomány és művészet hazájává?

Igazán mondhatja a világegyház és az örök város öre is: „Sok jótettet mutattam nektek Atyámtól, azok közül melyikért következtek meg engem?” (Ján 10, 32.)

XIII. Gergely pápa 1572. szeptember 8-án hálaadó körmenetet tartott a hugenották megölése után, és elrendelte az esti harangszót.

Nemcsak a pápa, hanem az országház is örömeinek adott kifejezést nem az eretnekek kivégzéséért, hanem a királyi család megmeneküléséért.

Mese, hogy az esti harangszó innen ered. Már a XIII. században szokásba jött esti pihenőre és a nyitott kemence befedésére haranggal jelt adni. XIII. János pápa 1318-ban elrendelte, hogy a hívek erre a jelre mondjanak el három Üdvözlégyet. Hazánkban már 1309-ben harangoztat este az udvardi zsinat.

Az 1572. augusztus 23-i párisi vérnász a hatalomvágyó és hitetlen Medici Katalin bosszúja, aki a nemesekkel megöleti Coligny tengernagyot és a hugenottákat számszerint ötezret a vidékiekkel együtt és nem száztezret. A hugenották bőséges okot szolgáltatnak az érélyes fellépésre. Toursi Szent Márton ereklyéit a vízbe dobják. Orthésben 1569-ben háromezer katolikust agyonvernek, Coligny harmincötöt a Loirba dobát, és az egyik hugenotta vezér a megölt katolikusok füleiből nyakláncot készített.

Galilei dobbantott lábával: És mégis mozog a Föld.

Mindenekelőtt szegezzük le, hogy hasztalan hangoztatja Jókai Móric az Eppur si muove-t, senki sem halotta Galilei Galileo, padovai tanár szájából! Ezt a szomorú mondást Giuseppe Baretti (Italian Library London 1557) tálalja fel először.

Nem vértanúja Galilei a tudománynak, mert meggyőződését letagadta, és esküvel visszavonta. Nem volt igazi börtönben sohasem, sem kínzókamrában. Nem viselt bünbánati inget. Nem volt ellensége VIII. Orbán pápa, csak bosszús volt rá, mert egyik Párbeszédében az eszelős Simplicius által kigúnyolta. Mint hajkoronás egyházi javadalmat élvezett. A nemesszívű pápa támogatta őt és családját.

Mi az igazság a híres Galilei eset körül?

A bíborosi hivatal közölte Galileivel 1616-ban Bellarmint Róbert által, hogy a copernicusi tan ellenkezik a szentírással.

Ezt a tévedést azonban érthetővé teszi több körülmény.

Elmarasztalták Galileit eretnekség gyanújában, mert a szentírással akkor látszólag ellenmondó tanítást nem

lehetett védelmezni. Ha Galilei tudta volna bebizonyítani elméletét, szomorú sorsát elkerülhette volna. A Föld napkörüli mozgását az angol Bradley Vilmos (1725), tengelye körüli forgását Foucault (1851) mutatta ki. Az ítéletet perújítással meg lehetett változtatni, és egyébként is később 1835-ben az indexből törölték. Elítélték őt eretneknek is. A jámbor protestáns Keplert tanításai miatt jobban szorongatták a tübingiai hittudósok, mint Galileit a bíborosok. Elítélték egyetemek. Elítélték tudóstársai, Ticho de Brache, Verulami Bacon, mert érvei gyengéknek bizonyultak.

Az Egyház 1616-i és 1633-i ítélete nem ásta meg a tudomány sírját, ellenkezően a csillagászat hatalmas fejlődését indította meg.

A történelmi eseményeket koruk szemüvegén keresztül kell vizsgálnunk.

És legvégül a bíborosi hivatal tévedett és nem a római szentszék!

A pápaság hamisításokon épült fel! — tanítja Hontheim Miklós. (A pápaság törvényszerű hatalma 1763.)

A Konstantin féle adománylevél — eltekintve attól, hogy hamisítvány-e, — Páris mellett St. Denisben keletkezett nem a pápaság hatalmának gyarapítása végett, hanem azért, hogy a 476-ban összeomlott szent római birodalom felélesztőjét, a frank császárságot a bizánci elé és fölé helyezze. VIII. Bonifacius Unam sanctam iratát (1302) a római Egidius fogalmazta nem azért, hogy a római szentszék a birodalom felett főhübéri jogot gyakorolhasson, hanem az akkori közjog által elismert elveket magyaráz a két kard és a nap meg a hold viszonyáról.

Melyik a Krisztus igazi Egyháza ?

A böles Náthán egy igaz *gyémántgyűrűjét* három fia öröklí. Hogy a fiai ne írgykedjenek egymásra, még két hamisgyűrűt készített. Mindegyik fia gyűrűhöz jutott, és nem tudják melyikük van az igazi birtokában.

Örüljön a szőlőtő, hogy termékeny? És a *sok hajlás* ne írgykedjék egymásra? Nem fontos az *eredeti okiratot* a hamistól megkülönböztetni?

Krisztus egy Egyházat alapított. Idestova széttépték köntösét a keresztény felekezetek. Krisztus búzaföldjét konkollyal hintik tele az ellenséges emberek. (Máté 13, 24—30.) A tengerbe vetett hálót szétszaggatták az eretnekek. (Máté 13, 47—50.)

A keresztény felekezetek lényeges dolgokban ellentmondanak egymásnak. Az igazság csak egy lehet. *Melyik Krisztus igazi Egyháza?*

A niceai—konstantinápolyi zsinat (325—385) felsorolja Krisztus Egyháza ismertetőjegyeit: Egy, szent, egyetemes és apostoli.

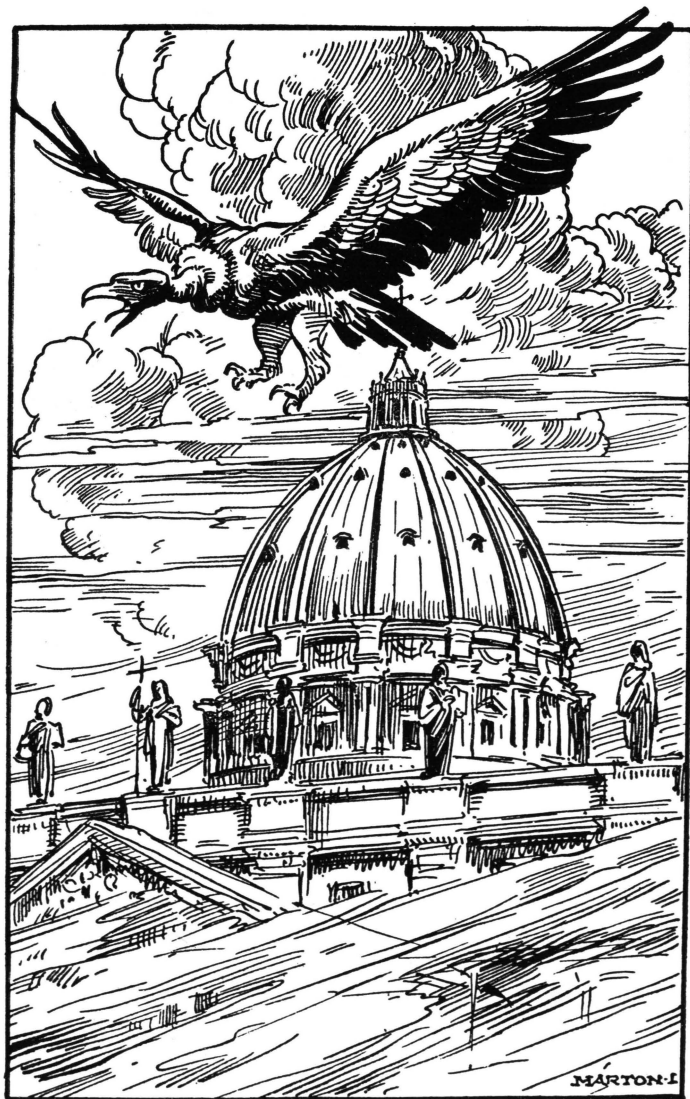
Krisztus igazi Egyháza e g y.

Kínszenvedése előestéjén főpapi imádságában ezt az egységet kéri Krisztus: „Szent Atyám! Tartsd meg őket a te nevedben, kiket nekem adtál, hogy egyek legyenek!” (Ján 17, 11.)

Melyik egyház egy fejében, tanításában és istentiszteletében?

Krisztus igazi Egyháza s z e n t.

Krisztus ezért a szentségért imádkozik: „Szenteld meg őket igazságban!” (Ján 17, 17.) És erről szól Szent Pál: „Krisztus szerette az Egyházat és önmagát adta érte avégett, hogy megszentelje, és megtisztítsa a víz

fürdőjében az élet igéjével, s dicsővé tegye magának az Egyházat, hogy sem folt, sem más efféle ne legyen rajta, hanem legyen szent és szeplőtelen!” (Ef 5, 25–27.)

Melyik egyház szent alapítójában, tanításában, szentségeiben és tagjaiban? Az, amelyiknek alapítóját súlyos bűnök terhelik? Az, amely megcsonkítja a szentségeket, nem tiszteli a szenteket? Amelyet hol a kevélység, hol az érzékiség szült? Szent tanítás ez: Vétkezz bátran, de higgy erősebben?

Mégis szomorú dolog *térdenállva faragott képeket és szenteket imádni!*

A protestánsok megérthetnék azt, hogy a térdenállva imádkozás még nem imádás. A szenteket nem imádjuk, hanem tiszteljük.

Megérdemlik csodálatunkat, mert a mindennapi élet hősei, a lélektanítás művészei és idegenvezetők a nyolc boldogság hegyére.

A nagyok és ereklyéik tisztelete mélységesen emberi vonás. Megmondta már a 787-i zsinat a képrombolóknak, hogy a szentek tiszteleténél a hódolat nem a képek anyagára vonatkozik. Faragott képet ne csinálj magadnak, tudniillik abból a célból, hogy imádjad!

„Hiszen egy az Isten s egy a közvetítő az Isten és az ember között: az ember Krisztus Jézus.” (Tim 2, 5.) Erre a helyre kár hivatkozni, mert nyilvánvaló, hogy a szentek tisztelete nem szorítja háttérbe Krisztust!

A szentek értik meg és követik igazán isteni Mesterüket.

Eljegyzik magukat a szegénység úrnőjével: „Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid vagyon, és oszd el a szegényeknek, és kincsed leszen a mennyekben!” (Máté 19, 21.) Szűzi liliom a kezükben: „Nem mindenki

fogja fel az igét, hanem, akinek megadatott. Aki fel tudja fogni, fogja fel!" (Máté 19, 11.) Tudják, hogy a kevélység minden bűn gyökere és forrása: „Engedelmeskedjete elöljárótoknak, mert ők őrködnek, mint akik számot fognak adni lelketekért.” (Zsid 13, 17.)

A szentek jelképe a kard, a kereszt, a kehely és a koszorú.

A *karddal* megölik magukban a régi embert: „Öljétek meg (sanyargassátok) tagjaitokat, melyek földiek, irtsátok ki a gonosz kívánságot!” (Kol 3, 5.) „Újuljatok meg bensőtökben, és öltsetek valóban magatokra az új embert!” (Ef 4, 17.) „Öltsetek magatokra az Úr Jézus Krisztust!” (Róm 13, 14.) „Ha ugyanis a test szerint éltek, meghaltok, de ha megölitek a lélekkel a test cselekedeteit, éltek!” (Róm 8, 13.) A *keresztben* megtalálják elvesztett életüket: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét, és kövessen engem.” (Máté 16, 24.) A *kehelyben* átadják magukat Istennek: „Fogadd, Uram, szabadságomat, értelmemet, akaratomat és emlékezetemet. Amim van, ami vagyok, felajánlom Neked!” „Feloszlani kívánok és Krisztussal lenni!” (Fil 1, 23.) „Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem.” (Gal 2, 20.) Futnak a lélek versenypályáján: „Részt vesznek azok a versenyben, hogy hervatag *koszorút* nyerjenek, mi pedig, hogy hervadhatatlant!” (I Kor 9, 25.)

Sok botrány csufítja az Egyházat!

A protestantizmus másra keni kormát, és más köleséről veri a verebet. Rája vonatkoztathatjuk a korholó igéket: „Mit látod meg a szálkát atyádfia szemében, magad szemében pedig a gerendát nem veszed észre?” (Máté 7, 3.) Amikor és ahányszor más szennyesét sze-

reti teregetni, joggal mondhatjuk neki: „Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ!” (Ján 8, 7.)

Nem csoda, hogy az Egyházat útján a Kísértő kíséri, hiszen az egyháznak kettős arca van, isteni és emberi elemből áll. A fehér liliomnak is fekete az árnyéka. Mégis szeplőtelen a koholt és valódi gyalázatok ellenére.

Rárontanak a kölni dómra a zord zivatarok. Ontja a sarat a sok esővízlevezető torzalak, az épület mégis fenséges marad. Egy ember, egy század, egy nemzet gyalázata nem mocskolhatja be az Egyházat: mint intézmény mégis magasztos marad!

Krisztus igazi Egyháza egyetemes.

A krisztusi küldetés minden nemzethez szól: „Elmenvén tanítsatok minden népet!” (Máté 28, 19.)

Melyik egyház általános térben és időben? Melyik nem idomult egy néphez, egy nyelvhez?

A mi Egyházunk *nem nemzeti, de nem is nemzetközi*. Nem vagyunk a fekete nemzetköziség, a sárga és vörös nemzetköziség mellett. Nemzetek feletti a római Egyház. Mint az égbolt ívelődik a népek és fajok fölé, anélkül, hogy ezek nemzeti vonásaikat megszüntetné.

Fészke lett az Egyház mustárfája a történelem népeinek. (Máté 13, 31—32.) Hitet, műveltséget és államiságot ad a népvándorlás barbárainak. Adja még fiainak a törvények árnyékát, a szertartások virágát s az égi kenyér táplálékát. Körülrepdesik Rómát a katolikus nemzetek érzelmeikkel.

Megható O'Connel Dánielnek (1775—1847), az ír szabadsághősnek végrendelete: „Lelkem Istené, testem hazámé és a szívem Rómáé .

Krisztus igazi Egyháza apostoli.

Hol van megszakadatlanul a láncsor a Kőszálíig és a többi apostolig? Cerularius Mihály 1054-ben szakadt el Rómától, Luthert 1520-ban közösitik ki, Kálvin 1531-ben és VIII. Henrik 1534-ben lépett fel.

„Igazoljátok apostoli eredeteket, — szól Tertullianus, — adjátok elő püspökeitek sorrendjét egészen az apostolokig, mint a római Egyházban Péter felszentelte Kelement, ez Linust és így tovább.” (De praescript. haer. c. 32.) Ugyanabban a művében valamivel odébb remek tömörséggel fejezi ki magát: „Az Egyház az apostoloktól van, az apostolok Krisztustól, Krisztus pedig Istentől.” (De praescript. haer. 37.)

Melyik egyház egyedül apostoli?

Franciaország egyik angol követe súlyosan megbetegedett Londonban. Látogatták, vigasztalták ismerősei és barátai. Az egyik anglikán barátja ezt kérdezte tőle: És nem félsz itt meghalni? Csupa eretnek közé temetnek! A követ így válaszolt: Nincs okom félni az egyedüllétől. Meghagyom, hogy *egy méterrel lejjebb ássák síromat: ott csupa katolikus között nyugszom!*

Az Egyház tulajdonságai

Az Egyház *látható*.

Látható tagjaiban, szervezetében és gyümölcseiben. Midőn a hitújítók egyházromlásról beszéltek, nem tudtak számot adni, hol volt az Egyház a XIII. század előtt, a romlás előtt. Zavarukban nem adhattak tanácsot szegény fejüknek és a *láthatatlan egyházhoz* folyamodtak. A középkori társadalmi eretnekek nyomán addig-addig hirdették, később maguk is hinni kezdték, hogy az egye-

temes egyház a szentek, tökéletesek, igazak, kiválasztottak, előrerendelték szervezetlen összességé.

Igazságuk bizonyítására hivatkoznak a szentírára: „Az Isten országa bennetek vagyon.” (Luk 17, 21.) Lelki ország az Egyház, de ez a belsőség nem zárja ki a külső szervezetet. Megkezdődött ez az ország, köztetek van, ne várjatok rá.

Krisztus látható főt rendelt, látható kegyelemeszközöket, országa búzájában feltetszik a konkoly, és a tengeberbe vetett hálóban különböző halak vannak. Luther maga is kényszerült látható egyházzal beszélni, annak látható ismertetőjeleiről: az evangélium helyes hirdetéséről és a keresztség és úrvacsora helyes kiosztásáról.

Az Egyház önálló.

Hatáskörében nem rendelheti maga alá más hatalom és feladatának elvégzésére szükséges eszközökkel rendelkezik. Az Egyház és az állam eredet, eszközök és cél tekintetében elütnek egymástól. Viszonyuk ugyanaz, mint a testnek és a léleknek viszonya az emberben. Joghatóságuk alanya ugyanaz, céljuk ugyanegy ember tökéletesítése. A lelki ügyekben az Egyház illetékes, a tisztán anyagiak az államhoz tartoznak, a vegyesekben ütközés esetén nem dolgozhatnak egymás java ellen, és az alacsonyabb rendűnek kell engednie. Az állammindehatóság gondolata helytelen, mert az állam a lelki-ekben nem parancsolhat. Főként bűnre nem kötelezhet: „Inkább kell engedelmeskedni az Istennek, mint az embereknek.” (Csel 5. 29.) A gyakorlatban az Egyház és állam együttműködését egyességek szabályozzák.

Az Egyház megdönthetetlen.

Fájának gyökere olyan istenien mély, hogy viharok ki nem tépik. A külső és belső, az eszmék és szenvedé-

lyek viharai után megtisztul. Vérben és vérből született. Az üldöztetések után megtörli véres arcát, és ifjabb lesz. Nézi, nézi és minden korban látja ellenségei ravatalát: „Meghaltak, kik életére törtek.” (Máté 2, 20.) Látja, amint sokszor saját törükbe dőlnek. Látja újabb és újabb halottvivőiket. Régen földdel takaróznak, ő tovább él. A győzelmek és vereségek, az alkotások ünnepei és ásító tétlenség hétköznapijain, az emelkedések és süllyedések idején állandóan hangzik feléje és fellette az ígélet: „És íme, én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig!” (Máté 28, 20.)

A haragos hullámok hegyén-hátán hányódó hajó evezősei a sikongató sirályokkal kiáltanak segítségért: „Uram, szabadíts meg minket, mert elveszünk.” (Máté 8, 36.) Felséges nyugalommal kel fel az Úr és int a tomboló tengernek: „Csendesedjél és némulj el!” (Márk 5, 39.) Ma is hangzik bátorító biztatása: „Hol vagyon a ti hitetek?” (Luk 8, 25.) „És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek fúttak, és ama háznak estek. De nem dűlt össze, mert kősziklára volt alapítva.” (Máté 7, 25.)

Az Egyház *változatlan*.

Változatlan az igazság egységében és a szeretet szentségében. Az igazság borát nem vegyíti vízzel. Nem mond ma igent, holnap nemet. Változatlan lényegében, de meg nem kövesedik, hajlik a korok áramlataihoz. Változatlansága isteni eredet pecsétje, hajlékonysága örök ifjúsága forrása. A látható test öregedhetik, de a lélek folyton tökéletesebb lesz. „Épen azért nem csüggedünk el, sőt bár a mi külső emberünk romlásnak indul is, mindazonáltal a belső ember napról-napra megújul.” (2 Kor 4, 16.)

Az Egyház *egyedül üdvözítő*.

Akik az Egyház bárkáján kívül vannak az élet tengerén, elpusztulnak. „Az Egyházon kívül nincs üdvösség”, — mondja Szent Ágoston (de Baptismo IV. c. 17.)

Nem szivtelenség ilyent tanítani, mert nem mindenki üdvözülni, aki az Egyházban van, és nem mindenki kárhozik el, aki az egyházon kívül van. Két kapun mehetünk az egyházba: egy láthatón és egy láthatatlanon. Az egyik kapu a keresztség, a másik a szeretet. Teste és lelke van az Egyháznak. „Ne féljete azoktól, kik megölik a testet, de nem tudják megölni a lelket!” (Máté 10, 28.) Az Egyház testéhez a megkeresztelt tartoznak. Lelkéhez azok, akiket a hit, engedelmesség kapcsán kívül még a kegyelem köteléke is fűz a titokzatos Istenhez. Már most sok legyőzhetetlen tudatlanságban levő nemkatolikus tartozik az egyház lelkéhez, aki megtartja Isten szívbe írt törvényeit.

Az Egyházat türelmetlenséggel vádolni lehet is, meg nem is. *Elméleti türelmetlenségében* csak egy igaz Egyházat ismer. *Gyakorlati türelmetlenségében* különbséget tesz bűn és bűnös, tévely és tévelygő, világnézet és ember között.

A vallásközömbösség homlokegyenest ellenkezik a józan ésszel, hiszen egymásnak lényegesen ellenmondó egyházak nem lehetnek igazak. Hálátlanság is a vallásnélküliség Krisztusunkkal szemben. Dante Poklában a közömbösöket a harmadik énekben írja le. Ide-oda vetődnek a gyáva angyalokkal együtt, akik nem lázadtak fel, de nem is volt erejük Isten mellé állani.

A másvallásúak istentiszteletén résztvehetünk hivatalból és szeretetből. Tilos a közösödés, ha hitünket veszélynek tesszük ki, vagy botrányt okozunk.

Az Egyház *c s a l a t k o z h a t a t l a n*.

Nem tévedhet krisztusi ígélet folytán: „Simon, Simon! Ime, a sátán kikért titeket magának, hogy megrostáljon, mint a búzát. De én könyörögtem érted, hogy meg ne fogyatkozzék hited, és te egykoron megtérvén megerősítsd testvéreidet!” (Luk 22, 33—3.) Megbízta helytartóját, hogy „nyissa ki a hit mélységes titkait, és a tévedés elől zárja be a kaput.” (Jel 3, 7.)

A későbbi századokban is szükség volt a hit őrére, terjesztőjére, fenntartójára és magyarázójára. Amit ma hisz az ember, holnap tagadja. Ma követ valamit, holnap elveti. Az ember rövidéletű, az igazság örök. Ezért mondja Krisztus: „A Vigasztaló pedig, a Szentlélek, kit az Atya az én nevemben küld, az majd megtanít titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Ján 14, 26.)

Ki tévedhetetlen az Egyházban?

Minden apostoli utód a hit és erkölcs dolgában, midőn Szent Péter utódjával egyetértésben egyházmegyéjében tanít. A püspöki testület az egyetemes zsinaton az egyház fejének vezetésével. A római püspök egymagában midőn a tanítószékből tanít. A tanítószék, trón, ősidőktől kezdve a tekintélyt jelenti. Az őskeresztény egyházakban a trón volt a tanítói és kormányzói tekintély jelképe.

Ki tévedhetetlen, a *trón vagy trónoló*, a szék vagy birtokosa, a személy vagy hivatal?

Maga a vatikáni zsinat (1869—70) több püspök észrevételére a 4. fejezet első címét „a római pápa tévedhetetlenségéről” így javította át, és fogadta el: „a római pápa családokhozhatatlan hivataláról”. Felesleges árnyalatkutatás volt a francia hittudósoknak és egyházi jogászoknak törekvése különbséget tenni a trón és trónoló közt.

Mert nem a magánember, hanem az Egyház feje nyer kiváltságot. Ez a kiváltság nem közvetlenül, hanem közvetve Szent Péter öröksége által adatik meg. Elsősorban a trón birtokolja és általa másodsorban a rajtaülő, a trónoló, a tanító, aki Krisztus ajka.

Miben nem tévedhet a római püspök?

Elsősorban a rábízott hitkincsben. A kifejezetten és burkoltan kinyilatkoztatott igazságokban. Annak megálapításában, mi tartozik ehhez a hitkincshez, hogyan kell azt értelmezni, mi ellenkezik vele, milyen természetes igazságok és történeti tények fűgnek vele össze.

Mit nem jelent a csalatkozhatatlanság?

Nem jelenti azt, hogy a pápa nem osztozik embertársai gyarlóságaiban s halálában, hogy mindent tud, hogy új kinyilatkoztatást kapott, hogy sugalmazta a Szentlélek. Mint a krisztusi igazságok tolmácsa nem tévedhet, de tévedhet mint magánember, Róma püspöke és nyugat pátriarkája. Ilyenkor szavait mély tisztelettel fogadjuk ugyan, de a tévedhetetlenség bélyegét nem hordják magukon. Tévedhet mint bíró a püspökök és a hívek ügyeiben. Ítéleteit ugyan nem lehet megfellebezni, de az ítékezés helyessége ezzel eldöntve nincsen.

Mit jelent a vatikáni zsinat határozata?

A római pápa midőn trónjáról szól, vagyis amikor mint valamennyi keresztény hívő pásztora és tanítója legfőbb apostoli tekintélyével hit és erkölcs dolgában az egész Egyháznak valamit előír, Szent Péter személyében neki megígért isteni oltalom erejében csalatkozhatatlan, és döntései önmagukban, nem pedig az Egyház beleegyezésénél fogva megmásíthatatlanok, és ugyanazon csalatkozhatatlansággal bír, amellyel az Üdvözítő a hit

és erkölcs meghatározásában az Egyházat felruházni akarta.

Tehát a pápa *felülről* és nem alulról csatlakozhatatlan. Még az Egyház „csendes hozzájárulása” (Bossuet) nélkül is.

Bossuet elgondolása a gallikán szabadságok következménye. Ezek szerint a pápa ítélete nem megfellebezhetetlen, a pápa felett az egyetemes zsinat áll, a pápa elsősege tiszteleti és nem joghatósági, a király összehívhatja, és jóváhagyhatja a nemzeti zsinatot. Ezeket a tanításokat a francia nemzetgyűlés becikkelyezte. VIII. Sándor pápa 1682-ben elítéli ezeket, és XIV. Lajos hatályon kívül helyezi őket.

Ezeknek a francia tanításoknak eredete és oka az első nyugati egyházszakadás (1378), amelynek bekövetkeztekor nem tudták eldönteni a hívők, ki a törvényes pápa.

Hazudván minden rosszat mondanak rátok (Máté 5, 13.)

Záratlan kapu szája az Egyház rágalmazóinak. Sötét az arcuk, még sötétebb hangjuk, amikor kígyót-békát kiáltanak az egyházra. Károgó varjakként jósolják az Egyház korai telét. Unos-untalan szajkózzák és harsogják fehér szájjal réges-régen megcáfolt nagymondásait. Az igazság égető kemencéjébe nem vetik korhadt vádjait. Magja nem szakad ennek a sarat freckelő seregnek, szennyet és szégyent szimatoló orruk már a földet veri, amikor az utolsó ítélet is lábon éri őket.

A középkorban zordon püspökök zsinata hetekig vitatta, van-e lelke az asszonyi állatnak?

Ezen a II. maconi zsinaton (585) Toursi Szent Gergely († 594) értesítése szerint az egyik püspök indítványozta, hogy a nőt ne embernek emlegessék. Társai ebben a nyelvészeti kérdésben megnyugtatták, hogy a szentírás is embernek nevezi. Az ember (homo) szó az akkor képződő román nyelvekben inkább férfit jelentett. A latin a férfit homo-nak mondja, a nőt pedig a középkorban la femme-nak kezdik nevezni.

Eleve hihetetlen ez a vád az Egyhásról, amely a Szűzanyát, a női szenteket az oltárra emelte, és amelynek középkora a lovagok nőtiszteletének fénykora. Ellenben történeti igazság, hogy a hitújítás tarlóján fakadtak a nőbecsmérlő iratok. Luther asztali beszédeinek egyik ríktő tárgya a nőgyalázás. Wittenbergben 1595-ben 51 tételt nyomattak annak bizonyítására, hogy az asszony nem teljes értelemben vett ember.

Az Egyház máglyán égette meg ellenségeit.

A hitehagyott spanyol Llorente vádjai megfakulnak, ha a kor szemüvegén nézzük az inkvizíció intézményét. A hűbérrendszer ellenhatásaképen a középkorban társadalmi eretnekek léptek fel. Ezek felújították a perzsa Manes (Kr. u. 200—77) tanait. Az emberbe zárt világosságrészeket ki kell szabadítani a kéz, a száj és az ágyék által. Tartózkodni kell a szolgálai munkától, a hústól, káromkodástól és házaselettől. Mozgalmuk olyan veszedelmes méreteket öltött, hogy keresztes háborút kellett ellenük indítani (1200—29), mikor III. Ince térítőt is, követét is megölték. Csírájukban kellett őket elfojtani, hogy elejét vegyék a vérengzéseknek. A III. lateráni (1179) és a IV. lateráni zsinat (1215) előírta az eretnekek felkutatását (inquisitio), a toulousi zsinat (1229) ezt jóváhagyta.

Ez a máglyahalál a pogány germán jogból megmaradt állami büntetés, mert az eretnekek zendülők, felforgatók és erkölcstelenek voltak. A világi hatóság akkori peres eljárása valóban hiányos és durva. Az áldozatok hihetetlenül nagyított száma kevesebb hét évszázad alatt, mint a katolikus vértanúk száma az angoloknál rövid idő alatt. Az állammal egybenőtt Egyház vére nem szomjazott, a felkutatott eretneket azzal a meghagyással adta át, hogy kíméljék meg életét. A spanyol inquisitiót is fel kellett állítani Ferdinándnak és Izabellának 1481-ben, hiszen a mórok a keresztkedés menlevelével és a zsidók befolyásukkal a spanyol nemzet romjain akartak zsidó birodalmat alapítani.

A cél szentesíti az eszközt, ilyen aljas elvet hirdettek és alkalmaztak a jezsuiták.

Roh jézustársasági atya 1852 őszén a frankfurti hit-hirdetés alkalmával a szószékről kijelentette, hogy a heidelbergi vagy a bonni jogi karnak ezer rajnai forintot tesz le annak számára, aki kimutatja, hogy ezt az elvet a jezsuiták tanították. Maurer protestáns lelkész Busenbaum Medulla theologiae könyvében megtalálni vélte ezt a tanítást: Ha a cél megengedett, megengedettek az eszközök is (4. k. 3. f. 7. ellenvetés). Ez a mondat azonban nem jelenti azt, hogy a nemes cél szentesíti a bűnös eszközöket. Azóta sem sikerült a jezsuitákra ezt az elvet rábizonyítani, még a Polónyi-Czapik perben sem Budapesten.

Az Egyház pénzért oszlogatja a bűnbocsánatot.

A búcsú elnyerésének feltétele, nem eszköze az alalmazsna. Különbén is a búcsú nem bűnbocsátás, hanem a már megbocsátott bűnök ideiglenes büntetésének gyó-

náson kívüli elengedése a kulcsok hatalma alapján és által.

A gályarabok elhullott vértanúvére terheli az Egyház lelkiismeretét.

Az Egyház szerzetesrendjei a rabszolgák mellett a gályarabok ügyét is felkarolták. Így a III. Ince pápától jóváhagyott Szentháromság rabkiváltó rendje és a IX. Gergely pápa által 1235-ben megerősített Szűzanya fogolyváltó rendje. Páli Szent Vincét XIII. Lajos francia király a gályarabok lelkészének nevezte ki Gondi grófként 1619 febr. 8-án .

A XV. század eleje óta a földközi tenger melléki hatalmasságok intézménye a gályarabság.

A magyar protestánsok közül I. Lipót király uralkodása idejében 1675 májusában 30 jutott gályarabságra, de már 1676 januárjában Ruyter hollandi tengernagy kiváltja őket.

Ezeket nem a magyar Egyház, hanem Bécs önkényuralma ítélte el. Ez az önkényuralom vitte vérpadra az 1671-i összeesküvés katolikus áldozatait is. A protestáns lelkészek és tanítók ócsárolták az államvallást, bujtogatták a népet, és a törökkel cimboráltak a vád szerint. Lipót az értük közbenjáró Apaffy fejedelemnek megmondotta, hogy nem hitükért, hanem mint lázadókat és felségsértőket ítelték el őket a bírák.

Előbb koldussá, majd rabbá és végül katolikussá teszem az országot, — mondotta Kolonics érsek.

Hogy ezt mondotta, soha senki be nem bizonyította. És ha elhangzott volna ez a kijelentés a katonaviselt császárhű bécsi főpap szájából, ő még nem az Egyház. A református Cserei Mihály írja: „Kolonics bíboros írta Mikes Kelemennek, hogy a reformátusokkal békekesség-

ben éljünk, és ha nem akarnak megtérni, hagyni kell őket.”

A katolikusok alacsonyabb rendűek a protestánsoknál vagyon, műveltség és hatalom tekintetében.

A földi jólét nem fokmérője vagy ismertetőjele az igazságnak. Az arany, a lant és a kard felett állanak az örök értékek: az igaz, jó, szép és szent. A népek virágoznak és elterméketlenednek a történelem földjén. Az anyagi jólétnek feltételei a természeti kincsek, és a földi boldogulás legtöbbször természetes következménye a földrajzi fekvésnek. És végül a javak használatában ne feledjük, amire isteni Mesterünk int: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadottnak nektek!” (Máté 6, 33.)

Az Egyház a haladás kerékkötője merev hittételeivel.

Ósrégi vád ez a művelődésmeddőség (infructuosi negotiis, Tertullianus: Apol. 40.).

Maradi lenne az Egyház? Az az Egyház, amely a sárba és vérbe fúlt római művelődés romjait át- és megmentette a barbár hordák pusztításakor? Amelynek kolostorai a középkor sötét éjének csillagai? Amely a szellemi, az erkölcsi és a mindennapi élet bölcsőjénél állott mint az ifjú népek nevelőanyja?

Az Egyház az igazi művelődésnek és műveltségnek mindenkor előharcosa a munka megbecsülésével, amelyet megdicsőített, és megfosztott minden keserű ízétől. Fáklyavivő az Egyház az új erkölcsi világszemlélet megalapításával és zászlóvivő a magasabbrendű eszmények kitzűzésével. Ihletést ad a művészeteknek hit- és erkölcs-tana magasztos tartalmával, szertartásainak szívet meg-

ragadó szépségével, történelmének felemelő eseményeivel és szentjeinek színes erényeivel.

Versenyre kelt az ökörszem és sas, melyikük száll magasabbra. Méltóságteljes íveléssel emelkedett szirtfokáról a levegő királya a Nap felé, és megállt a széduletes magasban. Ekkor szállítója hátáról felugrott az ökörszem: Magasabbra szálltam!

A tudomány hűtlen lehet az Egyházhoz, de az Egyház mindig hű maradt és marad a tudományhoz.

A hittételek nem merev igazságok. Támadás alkalmával az Egyház világosan kifejti belső tartalmukat, szabatosan és tüzetesen előadja s megvilágítja őket.

Az Egyház könyvtilalmával ellensége a gondolatszabadságnak. Azért méltán festik a középkori szerzetest tollal az egyik kézben és rabláncsal a másik kezén.

Már a görög Platon sürgeti a könyvbírálatot. Augustus római császár a remekirodalom fénykorában kétezer könyvet hamvasztott el. A protestáns és racionalista Harnack hirdeti, hogy a szabadságnál magasabb az igazság. Grillparzer mondja, hogy sajtószabadság csak ott lehetséges, ahol az emberek fele írni, fele meg olvasni nem tud. Azért nem kell csodálkozni, hogy az Egyház, mint a krisztusi tanítás tolmácsa kiadja az egyenként eltiltott könyvek jegyzékét (index) IV. Pál pápasága idején 1559-ben. Ez a jegyzék legutoljára 1929-ben jelent meg.

Hasznos a szédítő zöhhentő fölé korlátot állítani. Szükséges a mérgezett kutak vizének ivásától óva inteni. Kell az örvénytől óvni a csónakot, a szirttől a hajót. A mérreg csak mérreg aranypohárból is. Van olyan mérreg, hogy a föld se issza meg. Jó visszatartani olyan lelkiismeretlen könyvektől, amelyek kiölik a hitet, meg-

rontják az erkölcsöt, és meghamisítják a történelmet.

Az egyházi törvénykönyv 1835. kánonja a kiadás előtti bírálatra köteleztet, az 1399. kánonja a könyvnyomtatás utánról intézkedik, és a 2318. kánon így szól: „A szentszéknek különös módon fenntartott kiközösítés büntetését vonják magukra a hitehagyottak, eretnekek és szakadároknak hithagyást, eretnekséget és szakadárságot hirdető könyveinek kiadói, védelmezői, valamint az apostoli leirattal névszerint tiltott könyvek kiadói, védői, megtartói és olvasói püspöki engedély nélkül.” Ilyen körülbelül 40 irat van az egész világ szennyirodalmában.

A többi tiltott könyvből kb. 40 oldal olvasása halálos bűn anyaga.

Magyar írók egyet kárhoztattak indexre, Prohászka Ottokár püspököt. (Az intellektualizmus túlhajtásai, Modern katolicizmus és Több békességet, 1911.)

Hallani nem hallottunk leláncolt szerzetesről, látni nem láttunk ilyen képet: hadd mosolyogjunk ezen!

Éppen a szabadgondolkodók verik béklyóba a gondolatszabadságot, amikor belekényszerítik áldozataikat a páholygondolkodás börtönébe. Épen az Egyház szigorú bírái és bírálói hajtják szellemi rabszolgaságba áldozataikat, akiknek tilos másképp gondolkodni, mint ahogyan ők előírják.

A zsarnok Egyház beleszól abba, hogyan élkezzünk. Megtiltja, hogy párbajjal vegyünk elégtételt magunknak, és holtunk után is rendelkezik testünkkel, mert nem engedi elhamvasztatni.

„Mindaz, aki részt vesz a versenyben, mindentől tartózkodik; azok, hogy hervatag koronát nyerjenek, mi pedig hervadhatatlant.” (I Kor 9, 25.) „Azért ölel magához a gyönyör, hogy megfojtson. Hannibal fegyverrel

győzött, a bűnös örömei őt győzték le. Vesd el a gyönyöröket, melyek szívedet tépik”, — mondja Seneca (Ep. 52.)

Krisztus Urunk és a szentek példájára mi is megindítjuk a felső ember szabadságharcát a bőjttel az alsó ember ellen. Van állami-, orvosi-, szépség- és sportbőjt. Csak az egyház bőjtje kellemetlen? *A bőjt az erő, az erény és az akarat iskolája.*

Az egyházi törvénykönyv 2351. kánonja tiltja a párbajt. *Minden komoly ember elítéli a középkori barbár igazságszolgáltatásnak ezt a csökevényét,* amely elégtelen és komolytalan eszköz a külső becsület megvédésére. Nem mindig a bűnös esik el benne, ahogyan azt régente az istenítéleteken hitték. A párbajban elesett nyomorba döntheti hozzátartozóit és kárhozatba lelkét.

A milánói halottégető felirata mutatja, hogy *a szabadkőműveseknek fáj a temető sírja és különösen annak keresztje:* „Férgektől mentesen felemészti porunkat a tüzláng!” Itt nem is arról van szó, hogy tűz-e, vagy föld-e, hanem a kereszténység és hitetlen pogány világnézet áll szemben egymással. Nem igaz, hogy a temető holttestei rontják a vizet és a levegőt. A törvényszerűen elföldelt holttestek veszélytelenek. A két méter hosszú, egy méter széles földet csak nem sajnáljuk szeretteinktől? A halotthamvasztás sérti a kegyeletet, az ízlést és megghiúsítja az igazságszolgáltatás bizonyító eljárását. Ne akarjátok, pogányok, kiölni az emberek szívéből a feltámadás gondolatát! Olvassátok az Írást, és úgy éljétek, hogy: „Eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a sírokban vannak, előjönnek az élet és ítélet föltámadására!” (Ján 5, 28—29.) A földanya öle Isten búzaföldje: „Elvettetik a test romlandósága, feltámad romolha-

tatlanságában. Elvettetik nemtelenségben, föltámad dicsőségben. Elvettetik gyöngeségben, föltámad erőben. Elvettetik érzéki test, föltámad szellemi test.” (I Kor 15, 42—44.)

Egy akol és egy pásztor ?

Gróf Stolberg katolikussá lett. Frigyes porosz király nem állhatta meg a társaságban, hogy csípősen meg ne jegyezze: „Nem szeretem a jellemtelen embereket, akik úgy cserélik vallásukat, mint mások a ruhájukat.” „Magam sem, — felelte a visszatért, — mert ha atyáim nem lettek volna ilyenek, *nem kellett volna jellemességből visszatérnem őseim hitére.* És mit árultam el? Konok tudatlanságomat!”

Ma 2 milliárd ember él a földtekén. Ebből kétharmadrész pogány, 780 millió keresztény, 400 millió katolikus, 200 millió protestáns és 120 millió szakadár és 20 millió zsidó.

Az emberi nem bölcsője Ázsiában ringott. Krisztus keresztje Ázsia földjén állott és mégis nyugat felé nézett, és mégis nyugaton állította fel tanítószekét.

A *pogányság keleten sarki éjszakában él, sötétségben és a halál árnyékában.* Büszkén ragaszkodik ősi pogányságához. Gyűlölettel és bizalmatlansággal a kereszténység iránt, tévedésben és bűnben él. Hol van az anyagi, szellemi és lelki áldozatunk, hogy egy akol legyen és egy pásztor?

A csodálkozó tanítványoknak így magyaráz a Mester: „Illés ugyan eljön majd, és helyre állít mindene-
ket” (Máté 17, 11.), hogy az atyák és fiak szívét egymáshoz fordítsa a végítélet előtt, hogy előkészítse né-

pét Krisztus dicsőséges eljövetelére. Messze a jövőbe látva mondja Krisztus a hitetlen zsidóknak: „Nem látok engem mostantól, mígnem mondjátok: Áldott, ki az Úr nevében jön!” (Máté 23, 39.) Szent Pál is szól erről az eseményről: „Nem akarom testvérek, hogy meg ne ismerjétek azt a titkot, hogy a *vakság*. *Izraelben* csak részlegesen következett be addig, amíg a pogányok egyetemessége be nem lép.” (Róm 11, 25.) Vagyis a nemzetek megtérése jele és oka lesz a választott nép megtérésének.

Közel van-e a megtéréshez az átkozott bujdosó, az igazság és szellem árulója, testvérek gyilkosa, aranyborjú imádója és a látók megkövezője? Bizonyos, hogy megkapja a megtérés kegyelmét az a nép, amely, mivel mint rabszolgánép uralkodásról álmodott, mint megvetett faj dicsőségről, mint büntetett nemzedék egyedüli üdvösségről; a Megváltót királyi korona helyett tövissel koronázta és bíborpalást helyett keresztet tett vállára és fejedelmi jogar helyett szögekkel verte át kezét!

Isten megadja a megtérés kegyelmét annak a népnek, amely Krisztus jóságos szemeire éjjelt borított, amely vigasztaló ajkát epével itatta, amely csodatevő kezét átluggatta, amely bűnösök után fáradó lábát átszegezte. Az irgalmas Isten várja megtérését annak a népnek, amelynek örök tetemrehívó szemrehányás a Koponyák Hegye!

Majdnem halálos ütést mért nem régen Atatürk az *izlámra*, amely multjának dicsőségéből él, amelyet Martell Károly állít meg 732-ben diadalmas útjában nyugaton és amely ellen keleten a magyarság melle volt a kereszténység védőpajzsa és amely ma is merev és el-lenséges a kereszténységgel szemben.

Kelet elsőkézből kapta Krisztus tanítását, az első nagy egyházatyákat adta az emberiségnek, a legősibb szertartásokkal ékesítette az egyházat. Régen fájt neki Róma fősége, különösen midőn a nyugatrómai császárság a frankrómai császárságban 800 karácsonyán új fényben ragyogott fel. Akkor vádolták Rómát a hit, az erkölcs és a fegyelem megrontásával. A nép inkább akarta látni Konstantin új Rómáján, a Bosporus partján romjaiból felépített Bizáncban a török turbánt, mint a pápai hármasság koronát. A konstantinápolyi püspök második pátriárka, 381-ben tiszteleti elsőséget követel Róma után, a 451-i zsinatnak sem a zsinat, sem a pápa által meg nem erősített 28. kánonjában burkoltan az egyházfői elsőség jogait követeli. És 1504 óta a görög keleti szakadár egyháza nemzetek szerint töredezik szét, és az állam cselédjévé süllyed. Nem készíthetné-e Keletet az egység gondolatára a mai egyházirtások közös vértanúsága? Róma tapintata és hajlékonysága?

Amikor 1417 nov. 11-én Colonna bíboros megválasztásával megszűnt az átkos első nyugati egyházszakadás, az új pápa útmestereket rendelt ki (*magistri viarum*), hogy a zilált viszonyok közepette Rómába térhessen a járhatatlan utakon.

Ma sem hiányoznak útegyengetők Kelet és Nyugat között. Bárcsak ne lenne igyekezetük a pusztában kiáltó szózat! Valósulna csak meg az Előhírnök figyelmeztetése: „Készítsétek az Úr útját, egyenesítsétek az ő ösvényeit. Minden völgy betöltetik, minden hegy és halom megalacsonyíttatik, és a görbék egyenesekké lesznek, és a göröngyösek síma utakká!” (Luk 3, 4—5.)

„Akinék fülei vannak a hallásra, hallja meg!” (Máté 13, 19.)

A középkor alkonyán új világ viharfelhői tornyosulnak. A hűbérrendszer egyenlőtlenségéből a pogányos rinascimento és humanizmus haragos hullámai a germán Luthert vetik fel és nem Hildebrandot vagy assisi Ferencet. A hitújítókat a véres vallásháborúkban és a *protestantizmust* ma is áthatja a túlfűtött öntudat, lobogó felekezeti önérzet a trienti zsinat óta (1545—63) ismét megújult, és megtisztult római Egyház alacsonyabbrendűségének és romlottságának érzete. Nincs nehezebb seb, mint amelyet rokon kéz ejt. Nem foghatnánk kezét egymással? Nem verhetnénk hidat egymáshoz a hitközöny terjesztése nélkül, az istentiszteleték és fegyelmi kérdések ívezete által? Ennek a hídverésnek feltételei lehetnének a hittani és történeti tévedések eloszlatása, a közös veszedelem elleni összefogás és sok közös kincsünk és közös történeti multunk. A két partot átívelő híd lehetne a hit, a szeretet és engedelmesség köteléke. A szentágostoni elvvel oldhatnók meg az egyesülést: A szükséges dolgokban egység, a nem szükségesekben szabadság és mindezekben szeretet.

„Az aratnivaló ugyan sok, de a munkás kevés. Kérjétek azért az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat vetésébe!” (Máté 9, 37—38.)

A római Egyház szüntelen imádkozik az egységért:

Légy királya, ó Urunk, nemcsak a hívőknek, akik sohasem pártoltak el Tőled, hanem a tékozló fiúknak is, akik elhagytak! Add, hogy ezek mihamarabb visszatérjenek az apai házba és éhen szomjan el ne pusztuljanak! Légy királya azoknak is, akiket tévedés megejtett, vagy szakadás választott el, s hívd vissza őket az igazság révpartjára és a hit egységébe, hogy rövidesen egy akol legyen és egy pásztor! Légy királya mindazoknak.

akik még a bálványimádás és az izlám sötét árnyékában ülnek, és ne vonakodjál őket a Te országodba visszavezetni! Tekints végül irgalmas szemmel annak a népnek fiaira, amely sokáig választott néped volt! Az a vér, amelyet egykor magukra kívántak, hulljon rájuk is, mint a megváltás és élet keresztsége!

BOLDOGOK, AKIK NEM LÁTTAK ÉS HITTEK

*Régen, amikor gyerek voltam,
Ezer kis gyertya lobogott.
Kicsiny szívem, bohó szívem
Ezer örömtől dobogott.
Aztán lassan, minden évben
Elszenderült egy gyertyafény:
Egy kedves sir, egy kihült munka,
Ledől bálvány, letört remény.
Kis Jézusom, csak egy maradna
A lelkem bús karácsonyfáján!
Egy kis láng, mely elkísérjen
Az életem nagy éjszakáján!*

(Harangi László: Karácsonykor.)

A hit és tulajdonságai

A mindennapi élet tengelye a hit. A gyermek hisz édesszüléjének. A tanítvány mesterének. A hitves élettársának, az alattvaló előljárójának, a beteg orvosának, a tudós a felfedezőnek és tanúknak.

A természetfeletti életben a hit a megigazulás alapja és gyökere.

A *hit nem tudás*, amely a természeti rend igazságaihoz ragaszkodik a benső nyilvánvalóság miatt. Nem vélelem, amely nélkülözi a bizonyosságot. Nem érzés, amely távol áll az ész indításaitól. A hit nem bizalom a megigazulásban és a kiválasztottságban.

Ez a *protestánsok hite* nem más, mint bizalom abban, hogy Jézus Krisztus érdemei palástjával befedi bűneinek rútságát. Luther szerint az Istennel meghasonlott bűnös ember nem törheti át a bűn bilincseit, azért más megoldás nem marad számára, mint a hit. Történeti hit az evangéliumi tényekben, hit a csodákban, hit az ígéreteikben, és végül bizakodás a megigazultságban. Az ember „egyedül” a hit által igazul meg a törvény cselekedetei nélkül. (Róm 3, 28.)

Tévednek a protestánsok az idézett szentírási hely magyarázatában, mert az apostol tanítása szerint a megigazulás kezdete a hit, nem pedig az ószövetségi megszűnt törvény cselekedetei. Az egyéni megigazultságot honnan lehet tudni? Ha a hívő bizalom a megigazultság feltétele, akkor hogyan vállalhatom, hogy megbocsáttat-

tak bűneim, ha a bocsánatot ezzel a meggyőződéssel nyerhetem el? „Semmiben sem érzem magamat bűnösnek, de ezért még nem vagyok igazolva. Aki pedig megítél engem, az Úr az.” (1 Kor 4, 4.)

Mi a hit?

„A hit pedig a remélt dolgok valósága, meggyőződés a nem szemléltekről.” (Zsid 11, 1.)

A hit *természetfeletti meggyőződés*, amellyel az emberi értelem az isteni kegyelem ösztönzésére és az akarat indítására erősen ragaszkodik a kinyilatkoztatott igazságokhoz az Isten tekintélye miatt.

A hitet tehát létrehozza a kegyelem, értelem, akarat. A hit kezdetéhez kell Isten megvilágító és sugalmazó kegyelme. Ez lobbantja lángra a hitet: „Noha bűneink miatt holtak voltunk is, Isten Krisztussal együtt életre keltett, kegyelemből történt az üdvözítétek.” (Ef 2, 5.) Az értelem műve tudni, van-e Isten, szól-e hozzánk: „És mi hittünk, és megismertük, hogy Te vagy Krisztus, az Isten Fia!” (Ján 6, 70.) Az akarat dolga meghódolni Isten tekintélye előtt: „Aki pedig benne nem hiszen, már megítéltetett.” (Ján 3, 18.)

A hit természetfeletti *belénk öntött erény*, amely az értelmet készíti a természetfeletti igazságok elfogadására az Isten miatt, aki nem csal, és nem csalatkozhatik.

A megigazulásakor kapjuk a Szentlélek hét ajándékával és nyolc boldogsággal együtt a hit erényét.

A hit lobogó lángját más bűn nem olthatja ki, hanem csak a hitelenség bűne. Fényét az örökkévalóságban a dicsőség fénye váltja fel: „Most tükör által homályban látunk, akkor pedig majd színről színre.” (1 Kor 13, 12.)

Mit hiszünk?

Amit a kinyilatkoztatás tartalmaz, és az Egyház elénk ad. Élő hittel, ha a kegyelem állapotában vagyunk, holttal a bűn állapotában.

Miért hiszünk?

Az egyetlen indítóok az Isten tekintélye. Hiszem a kinyilatkoztatott igazságokat, mert Isten igaz, és azokat kinyilatkoztatta: „Bizony, bizony mondom nektek, hogy amit tudunk, azt beszéljük, és amit látunk, arról tanúskodunk!” (Ján 3, 11.) „Aki engem küldött, igaz, és én amiket tőle hallottam, beszélem a világban!” (Ján 8, 26.)

Milyen a hit?

Hitünk először is *homályos*, mert gyenge szemünk a kinyilatkoztatás ragyogó napjában árnyakat és foltokat lát. És az égi havasok ormai ködbe vesznek.

Hitünk *észszerű*, hiszen az értelem vizsgálja a hit-előzményeket.

Hitünk *szabad*, miután a szabad akarat hódol meg az isteni tekintély előtt.

Ha szabad a hitünk, akkor *érdemszerző*, mégpedig a kegyelem állapotában jogszerű érdemet szerez az örök életre, a halálos bűnben pedig méltányos érdemet a megigazulásra.

Szükséges a hit krisztusi parancs folytán eszközszerűen az üdvösségre.

Végül *természetfeletti* a hitünk, hiszen a kegyelemből fakad, és azért is, mert ha az üdvösség tartalma és vége az Isten természetfeletti látása, akkor az üdvösség kezdete és eszköze is természetfeletti.

És végül *bizonyos* a hit, mert indítóoka nem benső megtapasztalás vagy sugalmazás, hanem a Mindentudó és Mindenható kinyilatkoztató tekintélye. Teljes bizonyosságot csak az igazság szül, csak benne nyugszik

meg elménk. Mikor az emberi elme a tévedések szomorújátékával és kerülőivel jut el az igazsághoz, jó mondani Szent Pállal: „A tanítást nem úgy fogadtátok mint emberek igéjét, hanem mint az Istennek igéjét.” (1 Tessz 2, 13.) „Tudom kinek hittem s biztos vagyok!” (2 Tim 1, 12.)

A hit forrásai

Honnét merítjük hitünket?

Két forrása van hitünknek: közelebbi és távolabbi. A távolabbi a szentírás és a szenthagyomány, a közelebbi az élő tanítóhivatal.

Az élő tanítóhivatal rendes és egyetemes szerve a püspökök egybehangzó tanítása, az Egyház gyakorlata nyilvános istentiszteletében, a hívek biztos és világos közhite a hit és erkölcs tekintetében, az egyházatyák megegyező tanítása a hit és erkölcs dolgában. *Unnepélyesen tanít az élő tanítóhivatal* az egyetemes zsinatokon, midőn vitákat dönt el, és félreértéseket igazít helyre, vagy az Egyháztól jóváhagyott zsinatokon, és midőn hittani meghatározásokat és hitvallásokat szerkeszt meg.

A hitvallás nem más, mint a hitigazságok rövidebb hosszabb magyarázata. A hitigazság Istenről szóló vagy Istenre vonatkozó tanítás. A hitigazságok hitrendszer, vagyis hitet alkotnak.

A *szenthagyomány* a szentírástól különböző, időről-időre az Egyház törvényes pásztoraitól őrzött és épségben átadott drága hitkincs.

A sugalmazott *szentírás* eredeti értelemben vett szövege forrása hitünknek.

A szentírás a Szentlélek sugalmazásából írt és az Egyház által átadott szent könyvek gyűjteménye. A szentkönyvek jegyzékét a trienti és a vatikáni zsinat erősítette meg.

A *sugalmazás* nem tollbamondás, nem költői ihlet, nem tévedéstől való megóvás, nem egyszerű isteni segédkezés vagy utólagos isteni jóváhagyás.

A sugalmazáshoz nem szükséges, hogy a szerző ismeretlen igazságokat közöljön, hogy révületbe essék, sem hogy annak tulajdonítsák, aki írta, sem, hogy irodalmi remekmű legyen.

A szentírásnak nem célja természettudományt, történelmet közölni, habár az írók koruk felfogását és nyelvét felhasználják vallási tanítások kifejezésére.

A sugalmazás titokzatos isteni tevékenység, amely választott embereket írásra indít, vezet, megvilágosít, hogy azt írják, amit Isten akar. Két szerzője van tehát a szentiratoknak: Isten és ember. A művész és a lant. Az író és a toll.

A szentkönyvekben minden sugalmazott. Igaz bennük az, amit a szerzők Isten szavaként adnak elő. A szentiratokat történeti, oktató és költői művekre szoktuk felosztani.

A szentiratok értelme lehet eredeti és belevitt. A belevitt értelem ismét lehet *titokzatos*: A naimi ifjút (a lelket) viszik a sírásók (szenvedélyek) a sírhoz (kárhozat), siratja anyja (az Egyház), *vagy alkalmazott kiterjesztéssel*, úgyhogy a bibliai alanyt történelmi vagy lelki alany váltja fel: Kiment a magvető Krisztus az (az égből) a földre vetni (tanítani). Lehet *alkalmazott jelentés célzással*: Meghalt, aki a gyermek (*Jézus, Egyház*) életére tört.

Az indus minden áldott napfelkeltekor lemegy a Gangesz folyamához. Leborul, maroknyit merít a szent forrásból, és vele megnedvesíti homlokát.

Merítsünk gyakran a szent forrásból, a szentírásból!

Edzzük lelkünket Siegfridnek ebben a csodaforrásában!

Csak a szentírás forrása hitünknek, — újíttják fel a lutheránusok a középkori társadalmi eretnekek tanítását. Szent Pált idézik: „Ha mi vagy egy angyal az égből hirdetne is nektek más evangéliumot, mint az, amit nektek hirdettünk, átkozott legyen!” (Gal 1, 8.) „Minden Istentől sugalmazott írás hasznos a tanításra.” (2. Tim 3, 16.)

A szentírás nem egyedüli forrása hitünknek. A felhozott idézet értelme a szövegből: Szent Pál csodálkozik, hogy hívei ilyen hamar más evangéliumra tértek át (Gal 1, 6.), vagyis azt gondolják a zsidózókkal együtt, hogy a mózesi törvény megtartása egyenlőértékű Jézus kereszthalálával. Minden isteni írás hasznos a lelki gyógyulásra, de nem egyedül csak ez szükséges.

Maga a szentírás hol mondja, melyek az egyes szentiratok? Hol mondja, hogy egyedüli hitforrás?

Krisztus Urunk nem írni, hanem tanítani küldte követeit: „Tanítsatok minden népet!” (Máté 28, 19.) Ő maga egyetlen egyszer írt a porba. (Ján 8, 8.)

Van-e mindenkinek ideje, kedve, tehetsége és műveltsége a szentkönyvek értéséhez és értelmezéséhez?

A hagyomány is csalhatatlan forrás: „Tartsátok erosen a hagyományokat, amelyeket akár élőszóval, akár levelünk útján tanultatok.” (2 Tesz 2. 14.) A hagyomány *régibb* forrás, mert a szentiratok létrejötte előtt már tartalmazta a krisztusi kinyilatkoztatást. *Szükséges*

forrás, hiszen kulcs a szentírás megértéséhez. A szent-hagyományokból tudjuk, hogy az őskeresztények csecsemőket is megkereszteltek, hogy a lábmosás nem kegyelemeszköz, hogy az Úrnapját nem szombaton üljük.

Az Egyház miért szigorú gyámja híveinek, és miért csak papjai kezébe adja a bibliát?

Az Egyház inkább gondos anya és nevelő. Jegyzetekkel ellátott szentírást ad híveinek, hogy az égbenyúló gondolatok erdejében el ne tévedjenek. Istentől rendelt lelkiismeretes őr az Egyház, nem engedi az égi források vizét megmérgezni. Kertész az Egyház, ügyel arra, hogy az égi virágokat emberi gaz el ne fojtsa.

Hol az ország, ahol a nemzet féltett törvénykönyvét minden tisztulatlan és tudatlan és illektéktelen ember kénye kedve szerint magyarázhatja?

A hitújítás története szomorú tanúságát adja annak a veszedelmes és csábító elvnek, hogy a Szentlélek által való belső felkenéssel mindenki magyarázhatja a Szentírást.

Akadályok és kanyarok a hit országában

Bouilloni Gottfried kereszties hadserege nagy harcok árán visszafoglalja a Szentföldet a pogány szeldsuk töröktől. Végre kitűzik a zászlót a szent városban is 1099 július 15-én pénteki napon d. u. 3 órakor. Sok kereszties vitéz szeméből örömkönny buggyan, és hull arra a földre, amelyet Üdvözítőnk lábanyomával megszentelt. A vezér egyik bátor lovagja sok sebtől vérzik. Megígéri szenvedésében Istennek, hogy a jeruzsálemi szentsírnál gyertyát gyújt, és azt égve viszi haza, ha meggyógyul.

És viszi haza a lobogó lángot. Útközben százszor is kioltja a szél, de ő ismét meggyújtja. Végre is harangzúgás közepette fénybeborult lélekkel helyezi a firenzei dóm oltárára.

Hitünk lángját kioltogatja a hitetlenség hideg szele, a szenvedélyek forró fuvallata és a szenvedés vihara.

Ápolnunk kell a szent tüzet és őriznünk, mint drága kincset!

Többet ér ez a Niebelungok rajnai kincsénél, vetekszik a búrok gyémántjával, és felülmúlja az inkák kincsét. „Hasonló mennyek országa a szántóföldön elrejtett kincshez, melyet az ember aki megtalált, eldugott, s azon való örömeiben megyen, és eladja minden vagyonát, és megveszi azt a szántóföldet.” (Máté 13, 44—45.)

„A magvető kiméne vetni. És amint vetett, némely szemek az útfélre esének, s jövének az égi madarak, fölevék azokat. Mások meg köves helyre esének, hol nem volt sok földjük, és hamar kikelének, mert nem voltak mélyen a földben. De a forró napon megcsapván őket a hőség, minthogy nem vala gyökerük, elszáradtak. Mások ismét tövises közbe esének, és felnövének a tövises, elfojtják azokat. Mások pedig jó földbe hullának, és termést hoztak.” (Máté 13, 4—8.)

Sok akadály van a hitnek. A hit magja nem kelhet ki a szészélyes lelkekben. Elszárítja a hit talaját a közőny hősége, és elfojtja a kapzsiság tövise.

Nem hisznek az előítéletek rabjai. Fegyvert kovácsolnak Isten ellen a bűn rabjai. Hitetlenkednek a félműveltség és a gőg rabjai. Elfelejtik az álbölcsek, hogy a felületes tudomány hitetlenséghez vezethet, de a mélyebb bűvárokodás visszavisz a hithez. (Verulami Bacon, De dignitate et augmento scientiarum I. 30.) A félböl-

cseken teljesedik be az írás szava: „Elrejtetted ezeket a bölcsektől és okosaktól, és kinyilatkoztattad a kisdedeknek.” (Máté 11, 25.) Az elnevelő környezet rabjai nehezen találnak kiutat a rágalmozások, gyanúsítások, ferdítések és torzítások erdejéből. A divat rabjai a mesebeli golyvások, akik szörnyen restellték, hogy egy szál gunárnyakú akadt közöttük. A mindenkori közszellem rabjai a mesebeli púposok is.

Mindenki púpos volt a púposok országában, még a király is. Történt egyszer, hogy a szüreti napsütéses mulatságon az egyik púpos levette műpúpját. Követte tettét a másik, a harmadik, a századik. Végre kiderült, hogy egy igazi púpos akadt csak az országban, a többi az utánczás ősi ösztöne folytán hordta a kellemetlen műpúpot.

Vannak, akiknek kenyérkereset a hitetlenség.

Olyanok ezek, mint Toursi Szent Márton koldusai. Midőn a szent csodatevő ereklyéit szállították a templomba, sírva-ríva kiáltoztak a vak kéregetők: Mi lesz velünk? Miből élünk, ha meggyógyulunk?

Számtalan veszély leselkedik ránk: hitetlen társaság, hitellenes könyvek, amelyek megvesztegető írásművészetével színezik ki a hit nehézségeit, és a kétkedés tövisét hagyják a szívben, és a hamis vélemények ködével takarják el az igazság ragyogó napját.

Hogy nyakunkat ne szegjük, óvatosan *kerüljük ki a hit országának halálos kanyarait!* „Háromszor szenvedtem megvesszőzést, egyszer megkövezést, háromszor hajótörést, éjjel és nappal a mély tengeren voltam. Gyakran voltam úton folyóvizek veszélyében, rablók veszélyében a saját nemzetbeliektől, veszélyben a pogányoktól, veszélyben a városban, veszélyben pusztaság-

ban, veszélyben tengeren, veszélyben hamis testvérek között.” (2 Kor 11, 25— 26.)

Élesszük hitünk lángját az imádság olajával, élteszük a jócselekedet kanócából, mert „a hit cselekedetek nélkül holt!” (Jak 2, 20.) Ez a láng melegít szenvedésünk telén. Ez világít kétségeink éjszakáján. Elsettségünkben ez mutat a magasba. Elhajlik, megtántorodik, de visszatér a tűz magjához, onnét erőt vesz és ismét ég felé tör.

OLDD LE SARUIDAT!

*Krisztus lelke, szentelj meg engem!
Krisztus teste, üdvözíts engem!
Krisztus vére, ihless meg engem!
Krisztus oldalából kifolyó víz tisztíts meg engem!
Krisztus szenvedése, erősíts meg engem!
Édes Jézus, hallgass meg engem!
Szent sebeidbe rejts el engem!
Ne engedd, hogy elszakadjak tőled!
A gonosz ellenségtől oltalmaz engem!
Halálom óráján hívj magadhoz engem!
És juttass magadhoz engem,
Hogy szenteiddel dicsérjelek Téged
Mindörökkön örökké! Amen.*

(Loyolai Szent Ignác imája.)

A hét szent forrás

Az arab fiú leveti saruját anyja sátra előtt, mielőtt belép. Nem akarja a családi szentélybe az élet sarát behordani. Sarut vessünk le, és meghatódva álljunk a kegyelem hét szent forrásánál és csatornájánál.

A szentségek nem csak szertartások (Zwingli), nem csak jelképek (Kálvin), nem csak megerősítő és vigasztaló jelek a megigazult bűnös számára, aki általuk jut tudatára annak, hogy elérte bűnei bocsánatát.

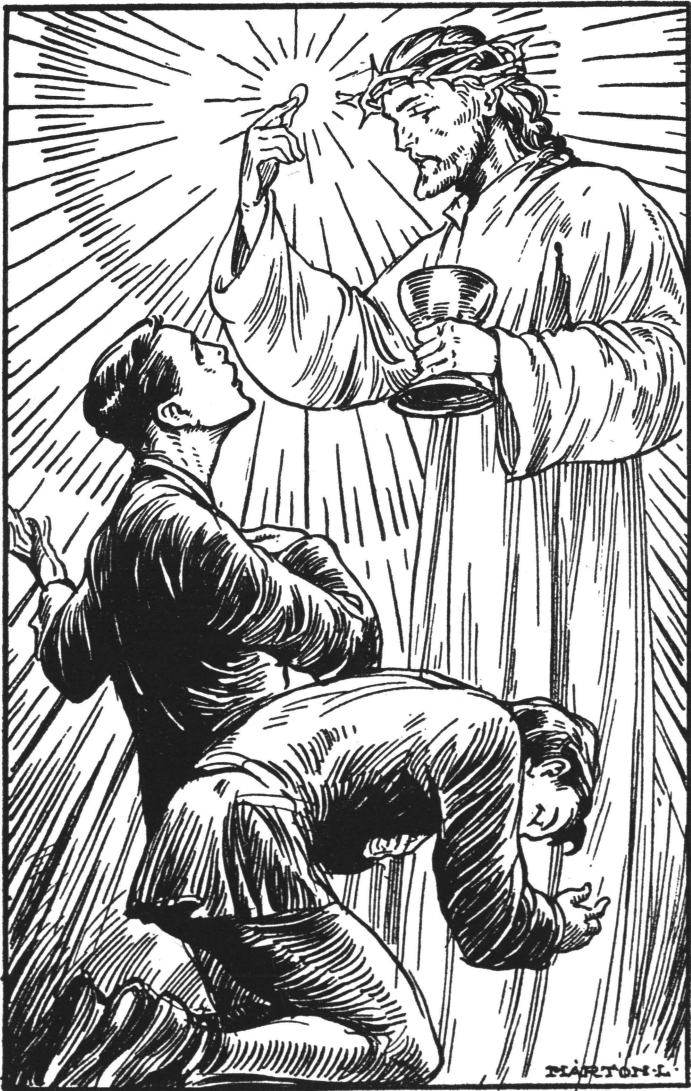
A szentségek Krisztus rendelte külső érzéki jelek, amelyek Istentől kölcsönzött erejüknel fogva természetfeletti kegyelmet tartalmaznak, előidéznek és közvetítenek.

A kegyelem isteni mag, belőle kelnek ki az erény virágai. Isteni szó, hallatára meg ne keményítsük szívünket! Isteni lehellet, feltámad tőle a bűnben és bűntől halott lélek. Isteni fény a bűn éjtszakája után.

A segítő kegyelem nem maga az isteni segítség és nem az emberi jócselekedet, hanem a fontolatlan lelki megmozdulásokat is megelőző isteni érintés.

A megszentelő kegyelem a lélek hófehér menyegzős ruhája, nélküle az égi lakomára nem mehetünk.

A szentségi kegyelem nem más, mint Krisztus áldó keze. Ez az áldott kéz mossa le a keresztségben az ösbűnt, ez von bennünket testvéri öleléssel a bérnélküliség keblére, ez oszt lelki eledelt az Oltárszentségben, ez emeli ki a bűnöst a megigazulásakor a bűn töviseiből, ez

fonja egybe a jegyesek kezét a házasságban, ez avatja fel követévé a papszenteléskor a lélek bajnokát, és ez törli le a haldokló halálverítékét.

Hét vagy két szentséget rendelt Krisztus ?

Nem csak a hagyomány és a szakadárok, hanem a szentírás bizonyítja, hogy a szentségek hetes számát nem lehet önkényesen megcsónkítani.

„Elmenvén tehát tanítatok minden népet, *megkeresztelvén őket* az Atya és Fiú és Szentlélek nevében!” (Máté 28, 19.) „Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket. Vegyétek a Szentlelket. Akiknek *megbocsátjátok bűneiket*, megbocsáttatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva!” (Ján 20, 21—23.) „Vegyétek és egyétek, *ez az én testem!* Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, mely sokakért kiontatik!” (Máté 26, 26— 28.) (Márk 14, 22—24.) (Luk 22, 19.)

Szentségi jel alkalmazása természetfeletti hatást csak Krisztus rendeléséből hozhat létre.

„Csak meg valának keresztelve az Úr Jézus nevében. Ekkor rájuk tevén kezüket, s azok *elnyerték a Szentlelket.*” (Csel 8. 16—17.) „Beteg valaki köztetek? Hivassa el az egyház papjait, és ezek imádkozzanak fölötte, *megkenvén őt olajjal* az Úr nevében, és a hitből fakadó imádság megszabadítja a beteget, és az Úr megkönnyebbiti őt, s ha bűnökben van, megbocsáttatik neki.” (Jak. 5, 14—15.) „Szítsd fel magadban az Isten kegyelmét, mely *kezem rádiétele* folytán benned legyen!” (2 Tim 1, 6.) *Ti férjtek szeressétek feleségeket,*

amiképp Krisztus is szerette az Egyházat, és önmagát adta érte a végett, hogy megszentelje, és megtisztítsa a víz fürdőjében az élet ígéjével, s dicsővé tegye magának az Egyházat, hogy sem folt, sem ránc, sem más efféle ne legyen rajta, hanem legyen szent és szeplőtelen. Nagy titok ez; mondom én, Krisztusra és az Egyházra értem! (Ef 5, 25—27 és 32.)

Az ősegyház csak alámerítéssel és csak felnőtteket keresztelt?

Keresztelt még meghintéssel és leöntéssel is, amely a 13. század óta általános, és amelyet az egyházi törvénykönyv 758. kánonja mostan kötelezően ír elő. Vajjon az egyház születése napján első pünkösdkor a sok ezer embert alámerítgette? A csecsemőket és a betegeket is? Didaché (a tizenkét apostol tanítása) az első század végén írja: „Kereszteljétek az Atya, Fiú és Szentlélek nevében folyóvízzel. Ha nincs ilyen, *akkor öntsd le bármilyennel.*”

A szentírás sehol sem mondja, hogy csak felnőtteket kereszteljünk. Krisztus megkeresztelkedése bűnbánati jelkép. Sőt maga Krisztus az üdvösségre eszközszerűen szükséges szentségként rendelte a keresztséget: „Bizony, bizony mondom neked, ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába!” (Ján 3, 5.) Ki az a kegyetlen, aki a gyermekeket kizárja az örök üdvösségből?

A bérmláskor arcul verik a katolikust, hogy eltérjön minden megaláztatást!

A keresztség szentségében Isten fiaivá fogad bennünket, s a bérmlásban elsőszülött testvérünk Krisztus bennünket mint nagykorúakat mintegy megölel. A püspök őskeresztény elődeivel így szól a bérmlakozóhoz:

Békesség veled, majd az ősegyházi csók helyett gyégeden megsimogatja.

Az állénységülés szót nem találjuk a szentírásban, ezt a trienti zsinat hozta be.

Már 1079-ben olvashatjuk ezt a szót Hildebertus Lavardinus touri érseknek tulajdonított, az Oltáriszentségről írt művében. Ezt a kifejezést a IV. lateráni zsinat a jó kifejezésnek találja.

Igyatok ebből mindnyájan, olvassuk a szentírásban, és a katolikusok mégsem isznak a kehelyből.

Igaz, hogy a római Egyház több mint ezer esztendőn át két szín alatt áldozott, de sok ok késztette az egyszín alatti áldozásra. Hittani ok, hiszen a kenyér színe alatt is jelen van a személyes egység miatt az egész Krisztus. Gyakorlati ok, mert a közös kehely használata egyeseknél undort váltott ki, betegséget terjesztett, a kiömléssel könnyen tiszteletlenség történhetik az Oltáriszentséggel, némely helyen nehezen lehet bort szerezni. Történelmi ok, miután a két szín alatti áldozás gondolata az Egyház ellenségeitől indult ki. Hitéleti ok, mert a két szín alatti áldozás megnehezítené a gyakori szentáldozást.

És meddig van Jézus bennünk a szentáldozáskor?

Addig egyesülünk vele titokzatos vératömléssel, míg a szentségi színek el nem változnak.

Sok jövetele van Krisztusnak. Síró gyermekként száll le a földre jászolban, mint bíránk jön „a sóhajok hídjánál”, halálos ágyunkon a különítéletkor, királyi székben jön a világitéletben, menyegzős ruhát terít ránk a megigazoláskor. És Jegyese az emberiségnek a megtestesülés által és lelkünk Jegyeseként jön hozzánk a szentáldozás alkalmával.

Az udvarias japánok kikísérik vendégüket a tengerpartra. Hajóra száll az utas. Kezében szalag, amelynek másik végét a házigazda tartja. Megy a hajó, nyúlik a szalag, a hosszú barátságnak ez a jele, míg a hajó el nem tűnik a tenger végtelenségében.

Fázik Jézus a hideg aranykehelyben. Meleg emberi szívekbe vágyik szállásra: „A rókáknak barlangjaik vannak, és az égi madaraknak fészkeik; az Emberfiának pedig nincs, ahol fejét lehajtsa.” (Luk 10, 58.)

Vendégünk a szentségi Jézus a színek alatt a vétel alkalmával. Vérünk vad vágyait csendesíti és rendetlen hajlamink vadócába nemes ojtóágot olt. Marasztaljuk fohászokkal és röpimákkal, míg a színek romlásával el nem tűnik a szívsiróból a végtelenség tengerében.

Csak fehér kenyéret látunk, és nem Krisztust. Hogyan fér bele ebbe a kis kenyérbe Jézus?

Szentségi Jézus, miért rejtőztél csöpp búzakenyér színébe?!

A földre vetett búzamatot veri az őszi felhők könnye. Takarja a tél fehér takarója. Alszik és álmodik tavaszi napfényről és nyári harmatról. És mire valóra válik álma, keményizmú kaszások hajolnak neki a búzatengernek. Sikongva hajolnak egymáshoz a kalászkok: Meghalunk! És holtan terülnek el a földön. Kepébe rakják, majd szekérré teszik, gépben csépelik, malomba viszik. Sütet puha kenyér lesz.

Szentségi Jézus, miért szálltál le az örök Atya öléből az Egyház ölébe a világ végezetéig? Miért éppen kenyér színbe rejtőztél?

Azért rejtőztél, mert szeretted bennünket, és önmagadat adtad érettünk? (Gal 2, 20.) Ó áldott szeretet! Azért, hogy párologó véred láttán ne hagyja el ajkunkat

a kafarnaumi beszéd: „Hogyan adhatja ez nekünk az ő testét eledelül?” (Ján 6, 53.) Ó felséges szeretet! Azért, mert őt szent sebed nézésekor nem akadna ember, aki az oltárhoz merészelne lépni? Ó végtelen szeretet! Azért, hogy ne féljünk tőled, mint a három Kitüntetett, akik „arcukra borultak és igen megfélemlének?” (Máté 17, 6.) Mint a gonoszság fiai, akik „meghátrálnak és a földre esének?” (Ján 18, 6.) Mint a katonák, akik „látván a történeteket, igen megfélemlének”? (Máté 27, 54.) Mint a sír őrzői, akik „megremegének és olyanok lettek, mint a holtak”? (Máté 28, 4.) Mint feltámadásod után apostolaid, akik „közül senki sem mert kérdezni”? (Ján 21, 12.) Ó isteni szeretet!

A szentségi színek az átlényegülés után itt eltakarják Krisztust, míg másutt a járulékok sejtetik a hordozó alanyt, mint a szín és az illat a rózsza szépségét.

Egy hatalmas kiterjedésű táj minden méretével és arányával öntudatunkba lép kiterjedéstelenül. Miért ne történhetnék ez meg az Istenemberrel? Azzal, aki már földi életében is tengeren járt. Vele, akinek megdicsőült teste mostan romolhatatlan, dicsőséges, erős és szellemi. (1 Kor 15, 42—43.)

Krisztus meghált már egyszer bűneinkért, visszaélés és szentségtörés tehát a sok áldozatmegújítás.

Nekünk fontos nemcsak a szószék, hanem az oltár is, mert Krisztus meghagyta az áldozat vértelen megújítását: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” (Luk 22, 19.) Az utolsó vacsorai esemény áldozati cselekmény, a megtörtetett test és kiontott vér titokzatos megújítása is az. A fájdalmak férfiának keresztjét az idő távolságából át nem ölelhetjük, a vértelen értékű szentmisében naponta közvetlenül hullatja ránk a meg-

váltás gyümölcseit. Víz- és véráradat folyik szentséges Szívéből, amely lemossa bűneinket és éltet bennünket. Van-e könnyed, van-e virágod erre az örök oltárra? Vidd oda szereteted rózsáját, hálád nefelejcsét és tisztaságod búzavirágát!

Egy szót sem értek a szentmiséből.

Vannak latin- és magyar nyelvű imádságos könyvek a tanulatlanok részére. Az Egyház istentiszteletében a nemzeti nyelv bőségebben jut kifejezésre, mint a protestánsoknál a ritka istentiszteleten. A holt latin nyelv változatlanságában alkalmasabb a hittitkok megőrzésére, mint az élő nyelv. Végül a latin nyelv kifejezi a nyelvi különbségeken felülemelkedő egységet és az apostolokig visszamenő ősiséget.

Minek a fény és pompa a mezitlábos apostolok Egyházában?

Júdás botránkozása ez: „Miért nem adták el ezt a kenetet, és adták a szegényeknek?” (Ján 12, 5.) Az új botránkozóknak is szól az evangélista megjegyzése: „Ezt pedig nem azért monda, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mivel tolvaj volt, és az adományokat elsikkasztá.” (Ján 12, 6.) Szertartásaink lelki őseinktől ránkmaradt drága örökségek. Ne sajnáljuk Istentől a tiszteletadást, ha családi, társadalmi és nemzeti ünnepeink alkalmával díszruhát öltünk!

A fülgyónást 1215-ben a IV. lateráni zsinaton rendelték el.

Nem a gyónást parancsolja a zsinat, hanem az évenkénti gyónást. Már a második században vádolják az eretnekek az Egyházat, hogy újból megbocsátja a visszaesők bűneit. Szent Benedek szerzetesei gyakran gyóntak. A görögkeletiek jóval a lateráni zsinat előtt 1054-

ben szakadtak el az Egyháztól, mégis megvan náluk a töredelem szentsége.

Mi egyedül Istennek valljuk meg bűneinket és nem bűnös embernek.

Nem ember elé, hanem Isten helyettese elé térde-lünk a bűnbocsátás szentségének krisztusi rendelése folytán. Gyógyíthat-e az orvos a sebek ismerete nélkül? Mondhat-e ítéletet a bíró a tényállás kivizsgálása nélkül?

VII. Gergely pápa (1073—1085) a papi nőtlenség el-rendelésével mérhetetlen sok szerencsétlenséget és bot-rányt idézett elő.

Már a spanyol elvirai zsinat 305-ben foglalkozik ez-zel a fegyelmi kérdéssel. Krisztus és az apostolok pél-dáját követi a nyugati Egyház szüzi életével, mégpedig hatékonyan, mert: „Akinek nincs felesége, arra gondol, ami az Úré, hogyan tessék az Istennek. Akinek pedig felesége van, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék feleségének, és meg van osztva.” (1 Kor 7, 32—33.)

Legyen tiszta a szem, amely állandóan az égre te-kint. Legyen tiszta az ajak, amely szüzi tisztaságot hir-det. Legyen tiszta a kéz, amely szent titkokkal foglalko-zik. Legyen egyedül Istené a meg nem osztott szív.

A nőtlen pap könnyebben gyóntat, bátran mehet minden beteghez és nem fut el veszedelem idején, mint a béres. (Máté 18, 12—14.) Melyik nős lelkész ment volna el a leprások szigetére Honoluluba Demjén atya helyett? Melyik nős lelkész halt meg a vörös forrada-lom idején hazánkban?

A tisztaéletű pap erőt adhat azoknak a híveknek, akiknek időközönként vagy holtig tisztán kell élniök.

Végül az egyedülálló ember függetlenebb, szabadabb és alkotóbb, mint a családos.

A tanítványok búzakalászokat szagatának, és evék azokat. (Luk 6, 1.) Méltó utódaik-e a nagyjavadalmas egyházfejedelmek?

Az egyház nem fél az egyházi birtok leépítésétől. A magyar püspöki kar 1935-ben kijelentette, hogy az egyházi vagyont nem kívánja különleges elbánásban részesíteni, ha csakugyan a magyar nép társadalmi megsegítéséről van szó. Az egyházi törvénykönyv előírja, hogy a javadalmas az egyéni tisztos megélhetésén túl maradt hozadékot köteles bűn terhével a szegényekre vagy az Egyházra fordítani. Az egyházi vagyon, mint közcélú vagyon sok szellemi, iskolai, jótékonyági és kegyurasági intézményt táplál, s ezzel másokat tehertől mentesít.

A házasság felbonthatatlansága ellenkezik a szentírással, hiszen Jézus megengedi a válást a paráznaság esetében. (Máté 19, 9.)

Wasa János finn herceget Erich svéd király mint felségsértőt Stockholmban életfogytig tartó börtönre ítélte. Ide felesége is követte, Jagello Katalin. A csodálkozó király előtt jegygyűrűjére mutatott. Irás állott rajta: „Egyedül a halál.” „Nemcsak ide, — szölt hercegné, — hanem a szívembe is véstem eskümet!”

Pokol az élet, és lehetetlen az ígát tovább húzni, ez lehet igaz! De az is igaz, hogy a szabad válás sokkal több szerencsétlenségnek nyit kaput, mint a felbonthatatlan házasság. A felbonthatatlanságot követeli a gyermek nevelése, a felek egymást való támogatása, a féktelen ösztönök és indulatok megfékezése, a szerződés és az eskü komolysága.

A törvény az élet folyama fölött ívelő híd. Vergődhetnek egyesek a hullámokban, de a nagy tömeg átmehet rajta. A törvény a közjót nézi, egyesek vérezhetnek miatta és érette.

Különben is ugyanebben a szövegben mondja Jézus: „Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne vállassza!” (Máté 19, 6.) Az elbocsátást, a különélést ágytól és asztaltól megengedi az Úr Jézus és az Egyház is nehezebb esetekben. Házasságot azonban nem bont fel akkor, amikor bontó ok folytán érvénytelenül kötött házasságról kimondja a jogi és szentségi semmisséget.

A vegyesházasságok 1918 május 19.-e előtt érvényesek voltak és most nem? Miért átkozza ki az Egyház a vegyesházásokat?

Zsidótörvény sem volt hazánkban 1939 előtt, és most van, mégpedig újabb és újabb.

Az Egyház senkit sem átkoz ki, hanem kiközösíti engedetlen híveit. Ezt megteszi méltatlan tagjaival minden tisztességes család és testület.

Nem irányul az egyházi törvény a protestánsok ellen, hanem kizáróan belső szempontokat követ (protestáns Stutz), és felséges következetesség folyománya (Hermann Henrici).

Elment annak idején az Egyház az engedékenység legvégső határáig. Látta azonban az ebből keletkező sok bajt, ezért vissza kellett állítania nálunk is az eredeti törvényt.

Mi az a sok baj?

A hittől való elpártolásnak, a másvallásúakkal való közösködésnek, az idegen felekezet elismerésének és az örök üdvösség elvesztésének veszélye.

A vegyes házasságból született gyermek felekezeti súrlódások oka.

Az ilyen frigy családi viszályok forrása lehet, mert ha hiányzik a lelki összhang, hamarosan felbomlik a többi kötelék is.

A vegyes házasságokban több a válás, nagyobb a terméketlenség, és gyakoribb az öngyilkosság.

A katolikus fél polgári válás után a másik fél életében újabb házasságot nem köthet, a másvallású fél pedig új házasságra léphet.

Ezért az Egyház *nem szereti, de megengedi* a vegyes házasságot vérző szívvel akkor, ha a felek jegyzőkönyvben (reverzális) megígérik, hogy minden születendő gyermeküket katolikusnak keresztelik, és nevelik.

Az érvénytelenül kötött vegyesházasságot lehet rendezni a másvallású fél áttérésével és ritkábban a házasság gyökérben való orvoslásával.

KIMÉRTE ISTEN A TUDÁS HATÁRÁT

*Ha búsulsz rajta, hogy meghal a Földön,
ki égben mindig él: ingyen se véled,
milyen a Zápor, melyben megüdülni fön.*

*Az Egy Kettő Három, ki Örökélet,
s Háromban és Kettőben s Egyben úr,
mindent határol, és határt nem érhet.*

*Mikor a szent hús dicsőült pora
megint ruhánk lesz: kedvesebb személyünk,
mert teljesebb, hogy rajta a Ruha.*

*S ha nő a fény, melyhez ingyenbe férünk
a Legfőbb Jónak végtelen kegyelméből,
s mely által az Ő látásához érünk:*

*Nő a látás is, és erősre épül,
nő a láng, attól fölgyulladva jobban,
nő a sugár, mely abból árad, és gyűl.*

(Dante: Paradicsom, 14.)

A hittitkok kapuja előtt

Sok titkot rejt magában a föld és ég.

Csodálkozhatunk-e azon, hogy a kinyilatkoztató Isten minden mélyebb gondolatát és minden felséges tervét nem közli velünk ebben az életben? Hogy sok vallási igazságnak sem létét fel nem fedezhetjük, sem tartalmát át nem foghatjuk? Hogy a ködöt át nem tekinthetjük, és a tengerszem mélyére nem nézhetünk?

Ha nem tudni egy igazságról, hogy van, és miért van így, ahogyan van: ez még nem az ész megtagadása. Állhat egy igazság az ismeret határain kívül és felül, lehet egy *igazság felfoghatatlan, de nem észellenes.*

„Ime, nyitva látom az egeket!” (Csel 7, 56.) — mondhatjuk az első vértanú szavaival, ha majd a dicsőség fényével szemléljük az isteni lényezetet. Földi életünkben két világosság vezet bennünket: az ész fényével megismerjük, hogy van Isten, a hit fényével, hogy Isten leszállt a földre megváltani és megszentelni bennünket.

Kolumbus hajósai kimerítő tengeri kalandozások után egyszerre csak messzi fényt vesznek észre. Ujjongva kiáltozzák: Fény! Új világ! Hitünk szerint eléri a földi vándor az örök fénytengert: „És éjszaka nem lesz többé, és nem szorulnak szövétnek fényére, mert az Úr világosítja meg őket.” (Jel 22, 5.)

Sok haszontalant hisznek a keresztények, — gúnyolódik Lessing bölcs Náthánja.

A titok nem haszontalan valami, hanem a tudás mozgatója és a haladás alapfeltétele. Ahol sötétség vesz körül bennünket, ahol a rejtély fátyla borul egy kérdésre: ott gyujtanak fényt a kinyilatkoztatott hittitkok, ott adnak kezet, hogy el ne bóduljunk az életkérdések kusza útvesztőjében. A természetes emberi elme elmélyedése a titkokban soha nem sejtett igazságokat tár fel. Ez a kétezeréves kutatás alakította át a föld színét.

Semmiből semmi lesz, — mondja Shakespeare Lear királya.

Nem a semmiből lett a világ, hanem a semmi után. Nem az éjszakából van a nappal, és nem a tavaszból a nyár. A teremtésnek nem a semmi az oka, hanem az Isten, aki a világot időben örök eszméi mintájára szabad elhatározásából önmaga dicsőségére és a mi javunkra teremtette. Ebbe a világba helyezte az embert, mint az édesanya puha bölcsőbe gyermekét. Isten végtelen akaratából a nemlételet lét követte. Az első teremtés időtlen tény, a fajok és egyedek megalkotása, vagyis a megteremtett anyag alakítása hat nap alatt történt. Más szóval több korszak alatt, több felvonásban. Reggel és este a kinyilatkoztatás fokozatait és részleteit jelentheti.

Hogyan lehet az egy három és a három egy?

Ha a kinyilatkoztatásból nem tudnók, nem is sejtethetnők, hogy egy Istenben egy valami és három valaki van. Egy természet és három személy.

„Jézus is megkeresztelkedék, és míg imádkozott, megnyílik az ég, és leszálla rája a Szentlélek testi alakban, mint galamb, és e szózat hangzék a mennyből: Te

vagy az én szeretett Fiam, tebenned telik kedvem.” (Ján 3, 21—22.) „A Vigasztaló, a Szentlélek, akit az Atya az én nevemben küld, majd megtanít titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Ján 14, 26.) „Hárman vannak, kik bizonyosságot tesznek a mennyben: Az Atya, az Ige és a Szentlélek, és ez a három egy.” (1 Ján 5, 7.)

Az isteni személyek életét és viszonyát az emberi ész megismerni szeretné.

Az Isten öröktől fogva magába tekint, és megismeri magát. Az isteni lényeg mint megismerő az Atya, mint önismeret a Fiú. Az Atya kimondja, beszél az öröklét csendjében a Fiút. Az Atya és Fiú szeretete a Szentlélek. Egy isteni lényegben tehát két szellemi folyamat van. Értelmi és akarati. Az Atya öröktől fogva létezik, a Fiú az Atyától öröktől fogva születik, a Szentlélek az Atyától és Fiútól öröktől fogva származik.

Három isteni fáklya gyullad egymásról, és mégis egy fény.

A víz harmat, felhő és tenger és mégis egy valami. A múlt, jelen és jövő három, és mégis egy. A tér hosszú, széles, magas, és mégis egy valami. A fa gyökere, törzse és koronája egy valami. Egy ember gondolkozik, érez és akar. Három ember egy család.

Miért lett az Isten emberré?

Emerson, amerikai bölcselő unottan és fáradtan várja az utazás végét a többi utassal együtt a kocsiban. Rohan alattuk a föld, futnak felettük a fellegek. Az egyik állomáson ifjú asszony száll be karján gyönyörű gyermekkel. Anyai bájjal tekint gyermekére, úgy árad belőle az elveszett paradicsom levegője, hogy a hosszú út emberei mind boldogan nézik.

Hármas születése van Krisztusnak. Öröktől fogva születik anya nélkül Atyától. Időben születik atya nélkül Anyától. Mindennap születik az oltáron atya és anya nélkül a világ végezetéig.

Hármas éjszakában, hármás Fény gyullad. Az örökévalóság éjszakáján a Hajnali Csillag. A tévedezések éjszakáján a Legyőzhetetlen Nap. Most a bűn éjszakáján a Világító Mécses.

Télen, éjjel és sírva születik. Télen, hogy eloszlassa a szeretetlenség hidegét. Éjjel, hogy megszüntesse a bűn sötétjét. Sírva, hogy leszárítsa könnyeinket. Ó áldott tél, amely meghoztad a szív melegét! Ó áldott éjszaka, amely eloszlattad a bűn ködét! Ó áldott sírás, amely lemostad bűneinket!

Vigyük a Királynak szeretetünk színaranyát! Boruljunk le az Isten előtt hitünk tömjénillatával! Helyezzük a Megváltó elé szenvedéseink mirhacsokrát!

Öröktől fogva van az Ige az Atya ölen, időben Anyja ölen és a világ végéig az Egyház ölen.

Emberré lett az Isten, hogy megtestesüléséből kintűnjék hatalma: Teremthetett volna több és más világot. Nagyobbat azonban nem tehetett, mint hogy Istent emberré és az embert istenivé tette. Földre szállt az Isten, hogy a megtestesülésből lássék szeretete: Legnagyobb ajándékát adta nekünk, egyszülött Fiát. Testet öltött az Isten, hogy kitudódjék igazságossága: Az első Ádám végtelen sértéséért a második Ádám adhat teljes elégtételt, mint Istenember. Testvérünk lett teste szerint az Isten, hogy kitetsszék bölcsesége: az Isten és az ember régi háborúját az istenemberség tisztességes házasságával szünteti meg.

Kegyellenség Istentől! Fia vérét szomjazni.

A kaukázusi hegyek félvad népének bűneit az igazságos Samil fejedelem 1840—60 táján kegyetlen szigorral irtotta. Parancsot adott ki, hogy 50 korbácsütést mérjenek arra, akit vesztegetésen érnek. Az első feljelentett törvényszegő saját gyermeke volt. Három napig és három éjjel emésztette a fejedelem szívét a keserűség. A negyedik napon megharsantak a kürtök. A hóhér ütésre emelte karját. Ekkor kilépett sátrából sápadtan és komolyan a fejedelem. Meghajolt és felfogta fia helyett a korbácsütéseket. Az utolsó ütés után méltóságteljesen így szólt megdöbben népéhez: Hazamehettek! Eleget tettem a törvénynek! Magának a ti fejedelmeteknek vére csurgott elégtételül!

Félszemünkkel siratjuk szenvedő Üdvözítőnket, félszemünkkel örülünk a megváltás nagy ajándékának.

Lehanyatlík a feje a Koponyák hegyén, hogy fel-emeljen bennünket. Átdöfik a szívét, hogy új szívet adjon nekünk. Kitarja kezét, hogy megöleljen bennünket.

Mire tanít bennünket a kiontott isteni vér?

Önként halt meg az Istenember a keresztfán, hogy valódi és tökéletes elégtételt adjon Atyjának helyettünk, miattunk és érettünk.

Mi vétkeztünk, és az Ártatlan szenved. Mi hibáztunk, és az Igaz bűnhődik. Jóváteszi az Úr, amit elkövetett a szolga. Elviseli a Fiú, amit megérdemelt a testvér.

Megy az ember a szentség Jeruzsáleméből a bűn Jerikójába. Ütközben kirabolják, és megsebesítik. Jön végül az irgalmas szamaritánus. A kegyelem olajával kení meg és evangéliuma borát önti szájába, és az Egyház szállására viteti. (Luk 10, 30—37.)

Krisztus visszaszerzi a bűnbeesett embernek az *eredeti szentség* állapotát. Isten barátai lehetünk újból:

„Már nem mondalak benneteket szolgálknak, hanem barátainknak mondalak titeket.” (Ján 15, 15.) Isten fogadott fiaivá válhatunk: „Mindazoknak pedig, akik befogadták, hatalmat ada, hogy Isten gyermekeivé legyenek, azoknak, kik hisznek az Ő nevében.” (Ján 1, 12.) A Szentlélek temploma vagyunk: „Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok és Isten lelke lakik bennetek?” (1 Kor 3, 16.) A mennyország örökösei lettünk: „Ha pedig fiai, akkor örökösök is, Istennek az örökösei. Krisztusnak pedig társörökösei.” (Róm 8, 17.)

Krisztus visszaszerzi nekünk az *eredeti épség* állapotát a másik életre. Ottan értelmünk nem lesz homályos, akaratumk nem hajlik rosszra, nem szenvedünk, és többé nem halunk meg.

Nem ellentmondás a Szeplőtelen Fogantatás?

A Szeplőtelen Fogantatás 1854-ben kihirdetett hittétele azt tanítja, hogy Isten páratlan kegyelméből Jézus érdemeire való tekintettel a Szűzanya felett egy pillanatig sem lebegett az ősbűn átka, hanem létének első pillanatától fogva ment az ereteti bűntől.

Az anya az öléből elejtett gyermekét esésében elkapja és magához öleli. Isten minket esésünk után, a Szűzanyát esése közben öleli magához, hogy bűnbe ne eshessék.

Illik, hogy kezdettől szűzi legyen a talaj, amelyből Isten megalkotja az új Ádámot. Illik, hogy legyen mindig szent a tő, amelyről az isteni sarj fakad. Legyen állandóan tiszta a kút, amelyből az élővizek forrása fakad. Legyen eleve zárt kert, amelyben az isteni lilium nyílik. Jó az eredeti bűn tengerében az egyetlen fényben ragyogó hegyre tekintenünk a kísértések hullámaiban, a szenvedések viharaiban és a kétségek ködében.

A tisztítóhely, és ami annak tiszteletéhez tartozik, az ördög álarca, — tanítja Luther. A tisztítóhely a sátán átkos találmánya, — hirdeti Kálvin.

Volt idő, amikor Luther nem tagadta a tisztítóhely létezését. „Egészen bizonyos vagyok abban, hogy van tisztítóhely.” (Werke I. 555.) Később vallotta azt, hogy a pápa találta ki azért, hogy a misézésért pénzt kapjon.

Miért imádkoznak a protestánsok halottaikért, ha nem hisznek a tisztítófűzben? Öntudatlanul követik az Egyházat, amely a vértanúk kivételével már a katakombákban áldozatot mutatott be, és imádkozott a megholt hívekért.

Kell lennie átmeneti helynek vagy állapotnak, ahonét a lélek átlépheti az örök haza köszöbét megtisztultan és megbékélten, hogy az Isten színe látására jusson. Ez örvendetes pokol és fájdalmas mennyország.

A trieszti kikötő kivilágított vastornyába beleütődnek a sötétségből fény felé szálló sirályok. A tenger vízében felfrissülnek, és ismét behullanak alétan a tengerbe. A tisztulatlan lélek sem juthat az örök világgosságra, míg a tüztengerben tökéletlenségeitől meg nem tisztul.

„Nem lép be oda semmi megfertőzött.” (Jel 21, 27.)
„Bizony mondom neked, ki nem jössz onnét, míg le nem fizeted az utolsó fillért.” (Máté 5, 26.)

Nem ellenkezik Isten jószágával, hogy égő tüztengerben kínozza az embereket?

Van örök érzésbeli, bár titokzatos tűz: „Tüzük el nem alszik.” (Márk 9, 45.) „Akkor így fog szállani azokhoz is, akik balfelől lesznek: Távozzatok tőlem átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögnek készítettett és az ő angyalainak!” (Máté 25, 41.) Bizonyos, hogy Is-

ten mindenkit üdvözíteni akar: „Nem azért küldötte Isten az ő Fiát e világra, hogy ítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön e világ ő általa.” (Ján 3, 17.) A bűnben való megátalkodottságon az irgalmas Isten nem seíthet, nem ragadhatja meg Isten áldó kezét a megrög-zöttség.

„Nagy Alkotóm vezette az Igazság. Isten Hatalma emelt égi kénnyel, az ő Szeretet és a fő Okosság!” (Dante: Pokol, III.) A bűn nem diadalmaskodhatik véglegesen a felséges Isten felett. Ha a bűnös a semmi-be menekülhetne a meghódolás elől, és ha elfuthatna az igazságszolgáltatás karja elől, ha a kárhozat nem lenne örök: akkor a jó is, meg a rossz is végezetül egy célhoz jutna.

Nem érdemes jónak lenni, Isten úgyis elörendeli, kik üdvözülnek, és kik kárhoznak el.

Isten nemcsak végtelenül igazságos és szent, hanem végtelenül irgalmas is. Senkit sem kényszerít a bűnre, hanem mindenkit üdvözíteni akar: „Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, s az igazság ismeretére eljusson.” (I Tim 2, 4.)

Kálvin téves tanításának végső következménye az isteni előrendelés. Mert ha nincs szabadakarat, akkor nincs bűn. Ha nincs bűn, nincs felelősség. Hagyatkoz-zék mindenki sorsára.

Molina mindenkifelett az akarat királyi szabadságát szemléli, és így következtet. Isten az egyeseknek adható kegyelemsorozatok közül mindenkinek kiválaszt egyet. Közbülső tudásánál fogva látja, ki működik közre ezzel a kegyelemmel, ki nem. Akinek közreműködését előre látja, annak örök életet ad. Akinek közrenemműködését látja, azokat kárhozatra adja.

Aquinói Szent Tamás mindenekelőtt az Isten méltóságát és uralmát a teremtmény felett tekinti, és ebben a kérdésben így gondolkodik. Némelyek azért tudják kiérdemelni az örök életet, mert Isten előrendeli őket az üdvösségre. Látja ugyanis előre érdemeiket. Másokat nem vesz be a kiválasztottak jegyzékébe. Megengedi vagy eltűri, hogy ezek vétkezzenek, és előrelátott vétkeikért elhatározza, hogy kárhozatra adja őket.

„Tudjuk pedig, hogy az Isten közreműködött mindent azok javára, kik őt szeretik, azoknak, kik meghívtak a végzése értelmében, hogy szentek legyenek. Mert akiket eleve ismert, azokat eleve arra is rendelte, hogy hasonlók legyenek Fia formájához, s így ő elsőszülött legyen a sok testvér között. Akiket pedig eleve elrendelt, azokat meg is hívta; és akiket meghívott, azokat megigazultakká is tette; akiket pedig megigazultakká tett, azokat meg is dicsőítette. Az Isten az, aki a megigazulást adja; tehát ki az, aki kárhoztasson? Krisztus Jézus, aki meghalt, mi több, fel is támadt, az Isten jobbán van s közben is jár érettünk!” (Róm 8, 24-34.)

„Üdvözülésünk ugyanis reménybeli. (Róm 8, 24.)

Fogadjuk meg az apostol tanítását: „Legyetek rajta, testvérek, hogy jó cselekedetek által biztossá tegyétek hivatástokat és kiválasztástokat!” (2 Pét 1, 10.)

Mindenki Isten dicsőségét zengi. Más hangnemben az üdvözültek és más hangnemben az elkárhozottak.

Habár az előrendelés és az elvetés félelmetes titka előtt remegve állunk, mindig fülünkbe csenghet Szent Ágoston szava: „Istennek nem tellik kedve a kárhoztásban, hanem az üdvözülésben.” (Augustinus Sermo 18, 2). És bátoríthat bennünket Kempis figyelmeztetése :

„Úgy élj, mint ha az előrendeltek között volnál, és ott léssz!” (Kempis I. 25, 2). Imádkozzuk, és énekeljük Szent Ambrussal: „Benned bízom Uram! Bizton hiszem, hogy nem szégyenülök meg mindörökké!”

„*Aldott legyen az Isten, az irgalmasság Atyja és minden vigasztalás Istene!*” (2 Kor. 1, 3).

T A R T A L O M

Van Isten! — — — — —	13
Meghalni, elszunnyadni, semmi több? — — — —	31
Híd Isten és ember között — — — — —	39
Szólt hozzánk az Isten! — — — — —	51
Mind a világ örvendezzen Krisztus születésén! — — —	59
A lelkek hazája — — — — —	89
Boldogok, akik nem láttak, és hittek! — — — —	131
Odd le saruidat! — — — — —	145
Kimérte Isten a tudás határát — — — — —	159

